SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE MAHALLE OLGUSU VE AYDIN MERKEZ'DE KURTULUŞ, KÖPRÜLÜ, YEDİEYLÜL MAHALLELERİ ÖRNEKLEMESİ

Dilşat ERDOĞMUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR BÖLGE PLANLAMA

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL 2006
ANKARA

SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE MAHALLE OLGUSU ve AYDIN MERKEZ'DE KURTULUŞ, KÖPRÜLÜ, YEDİEYLÜL MAHALLELERİ ÖRNEKLEMESİ

Dilşat ERDOĞMUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR BÖLGE PLANLAMA

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL 2006
ANKARA

Dilşat ERDOĞMUŞ tarafından hazırlanan SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE MAHALLE OLGUSU VE AYDIN MERKEZ'DE KURTULUŞ, KÖPRÜLÜ, YEDİEYLÜL MAHALLELERİ ÖRNEKLEMESİ adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Öğr. Gör. Dr. Demet EROL
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından oybirliği ile Şehir Bölge Planlama Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd.Doç.Dr. Hakan SAĞLAM _____

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nuray BAYRAKTAR _____

Üye : Öğr. Gör Dr. Demet EROL _____

Tarih : 21/09/2006

Bu tez, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bölüm bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Dilşat ERDOĞMUŞ

SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE MAHALLE OLGUSU ve AYDIN MERKEZ'DE KURTULUŞ, KÖPRÜLÜ, YEDİEYLÜL MAHALLELERİ ÖRNEKLEMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Dilşat ERDOĞMUŞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Eylül 2006

ÖZET

Sosyal hayatımızın ve kültürümüzün bir parçası olan mahalle olgusunu yitirmeden korunmak gerektiği düşüncesi ile birlikte yitirilen değerlerin tekrar geri kazanımı çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Mahalleyi fiziksel ve sosyal yönleriyle bir bütün olarak kabul edip; planlama kurgularının ortaya çıkardığı yaşam çevrelerinin insan davranışları üzerindeki etkisini mahalle ölçeğinde incelemek ve değişmekte olan mahalle olgusunun geri kazanımı ile birlikte sürdürülebilirliğini sağlamak çalışmanın temel amacıdır. Çalışma metodu olarak sosyal bilimlerde kullanılan "Dolaylı Gözlem" ve "Dolaysız Gözlem" metotları kullanılmıştır. Dolaylı yöntem metodu ile çalışmaya ilişkin kaynaklar incelenerek sürdürülebilir planlama, mahalle olgusu ve Aydın kent bütününe ilişkin literatür çalışması yapılmıştır. Dolaysız gözlem yöntemiyle ise çalışma evreni seçilen Aydın Kenti'nde katmanlı rastlantısal örneklem ile Köprülü, Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde anket tekniği ile alan araştırması yapılmıştır. Fiziksel dokuları belli olan mahallelerde yürütülen anket çalışmalarında sosyal ağ, komşuluk ilişkileri ve mahallelilik bilinci gibi kavramlar hakkında

veriler elde edilerek planlama kararları ile mahalle olgusunun sürdürülebilirliğinin sağlanıp sağlanamayacağı ortaya konulan hipotezler kapsamında test edilmiştir.

Sonuç olarak; bitişik nizam ve çok katlı olarak oluşan ancak; sosyal donatı alanları ile birlikte tasarlanmayan yaşam çevrelerinde komşuluk ilişkileri, sosyal ağ ve mahallelilik bilinci gibi kavramlara az rastlanılırken, ayrık nizam, az katlı ve sosyal donatı alanları ile oluşturulan yaşam çevrelerinde bu değerlere daha çok rastlandığı saptanmıştır. Buradan hareketle planlama kararları ile oluşturulan mekansal çevrenin sosyal yapıyı etkileyerek mahalle olgusunun oluşumunda ve sürdürülebilmesinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Bilim Kodu : 801
Anahtar Kelimeler : Sürdürülebilirlik, mahalle, planlama
Sayfa adedi : 148
Tez Yöneticisi : Dr. Demet Erol

CONCEPT OF QUARTER WITHIN THE FRAMEWORK OF SUSTAINABILITY AND A CASE STUDY ON KÖPRÜLÜ, KURTULUŞ, YEDİEYLÜL QUARTERS OF AYDIN SETTLEMENT.
(M. Sc. Thesis)

Dilşat ERDOĞMUŞ

GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY
September 2006

ABSTRACT

Without losing its values, conserving the concept of "quarter" which is the main part of the cultural and social life of our daily life is the starting point of the study. Accepting the concept of "quarter" with its physical and social aspects, evaluating effects of built environment on behaviors of human being, retrieving the unique values of "quarter" and providing its sustainability are the main aim of the study.
As a methodology, "Direct Observation" and "Indirect Observation" have been used during the study. At the first place, using "Indirect Observation" method, literature survey has been performed on sustainable development, concept of "quarter" and Aydın settlement as a study area. Additionally, as a "Direct Observation" method, land survey has been completed using questionnaires on "Köprülü", "Kurtuluş" and "Yedi Eylül" quarters. Within the framework of social network, neighbor relationship and being inhabitant of "quarter", hypothesis that claimed whether planning decisions provide sustainability of quarter concept has been examined.

As a result; while, social network, neighbor relationship and the conscionness of being inhabitants of "quarter" concepts have not

came across for the built environment which has been designed with high-rise, attached and without social infrastructure, for the areas that developed with low-rise and detached type of buildings with social infrastructure, mentioned concepts have been found. At last, it can be state that built environment that developed with planning decisions has a direct effects on formation of "quarter" concept and its sustainability.

Science Code : 801
Key Words : Sustainability, quarter, planning
Page Number : 148
Adviser : Dr. Demet Erol

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren Hocam Öğr. Gör. Dr. Demet EROL'a yine kıymetli tecrübelerinden faydalandığım hocalarım Yrd. Doç. Dr. Hakan SAĞLAM ve Yrd. Doç. Nuray BAYRAKTAR'a , ayrıca manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan Aydın Belediyesi Planlama Servisi'nde çalışan değerli arkadaşlarım Seher GÜLHAN , Serap ŞİMŞEK , Fırat ÇAMBEL, İlkay BABAOĞLU ve eşi Mehmet BABAOĞLU'na, tez yazımında bana yardımcı olan Sedat DELİBALTA'ya, Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Arş. Gör. Mükerrem KÜRÜM'e ve çok değerli annem Birsen ERDOĞMUŞ ve babam Ferhat ERDOĞMUŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR viii

İÇİNDEKİLER ix

ÇİZELGELERİN LİSTESİ xii

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xv

RESİMLERİN LİSTESİ xvi

1. GİRİŞ 1

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİR PLANLAMA, SÜRDÜRÜLEBİLİR YERLEŞMELERİN AMAÇ VE YARARLARI 5

2.1. Sürdürülebilirliğin Tanımları ve Gelişimi 5

2.2. Sürdürülebilir Planlama Yaklaşımları ve Dünyadan Örnekler 10

2.3. Sürdürülebilir Yerleşimlerin Amaç ve Yararları 19

2.3.1. Sürdürülebilir yerleşimlerin amaçları 19

2.3.2. Sürdürülebilir yerleşimlerin yararları 20

3. MAHALLE OLGUSUNUN GELİŞİMİ 23

3.1. Batıda Mahalle Olgusu 29

3.1.1. Sanayi öncesi dönem 29

3.1.2. Sanayileşme dönemi 30

3.1.3. Sanayi sonrası dönem 31

3.2. Türkiye'de Mahalle Olgusu Ve Değişim Süreci 33

3.2.1.Osmanlı döneminde Tanzimat'a kadar mahalle 33

Sayfa

3.2.2.Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Türk Mahallesi.....35

3.2.3. Cumhuriyet'ten günümüze mahalle 36

3.3. İmar Planlarının Mahalle Kavramı ve Konut Alanları Üzerindeki Etkileri.....38

3.3.1. Apartmanlaşma (kat mülkiyeti) 39

3.3.2. Parselasyon.....40

3.3.3. Sokakların oluşumu üzerine etkileri 42

3.3.4. Gecekondu alanları üzerindeki etkiler.....43

3.4. Fiziksel Çevre ve Sosyal Çevre İkilemi İçerisinde Mahalle 43

3.5. Bir Yerin Mahalle Olması İçin Gerekli Özellikler.....47

3.5.1. Kimlik özellikleri 47

3.5.2. Komşuluk özellikleri 47

3.5.3. Yeşil ve manzara özellikleri 48

3.5.4. Sokak mekânı ve meydan özellikleri.....48

3.5.5. İç donatım elemanları 49

4. AYDIN KENT BÜTÜNÜNE İLİŞKİN VERİLER.....50

4.1. Aydın Kenti'nin Tanımı Ülke ve Bölge İçindeki Yeri 50

4.2. Aydın Kent Tarihi ve Mahallelerin Gelişimi 50

4.3. Aydın'da Cumhuriyet Döneminde Kentin ve Mahallelerin Gelişimi ile Planlama Geçmişi 52

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE KÖPRÜLÜ, KURTULUŞ VE YEDİEYLÜL MAHALLELERİNİN İNCELENMESİNE İLİŞKİN ALAN ÇALIŞMASI.....56

5.1. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi.....56

5.2. Sınırlılıklar.....58

Sayfa

5.3. Örneklem Seçimi 59

5.4. Hipotezler.....67

5.5. Çalışma Alanına İlişkin Veriler 67

5.5.1.Mahallelerin fiziksel ve sosyo-ekonomik yapılarını tanımlayan verilerin analizi 70

5.5.2.Mahallelilerin mahalleye ilişkin izlenimlerini tanımlayan verilerin analizi 83

5.5.3.Mahallelilerin mahalledeki komşuluk ilişkilerini tanımlayan verilerin analizi 90

5.5.4.Mahallelilerin sosyal ağ ve toplumsal duyarlıklarını tanımlayan verilerin analizi 98

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....109

KAYNAKLAR 119

EKLER.....121

Ek- 1. Aydın merkez mahalleler 122
Ek- 2. Aydın merkez yıllara göre yerleşik alan sınırları 123
Ek- 3. Aydın merkez planlama geçmişi.....124
Ek- 4. Köprülü Mahallesi yerleşim dokusu 125
Ek- 5. Kurtuluş Mahallesi yerleşim dokusu 126
Ek- 6. Kurtuluş Mahallesi mevcut imar planı 127
Ek- 7. Yedieylül Mahallesi yerleşim dokusu.....128
Ek- 8. Yedieylül Mahallesi mevcut imar planı 129
Ek- 9. Köprülü Mahallesi'nden görüntüler 130
Ek- 10. Kurtuluş Mahallesi'nden görüntüler 135
Ek- 11. Yedieylül Mahallesi'nden görüntüler 138
Ek- 12. Kent geneli hava fotoğrafı.....140
Ek- 13. Köprülü, Kurtuluş, Yedieylül mahalleleri hava fotoğrafları.....141
Ek- 14. Köprülü Mahallesi hava fotoğrafları 142
Ek-15. Kurtuluş Mahallesi hava fotoğrafları 143
Ek- 16. Yedieylül Mahallesi hava fotoğrafları.....144
Ek- 17. Anket Formu.....145

ÖZGEÇMİŞ.....148

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Safya**

Çizelge 3.1. Kent İçinde yerleşme hiyerarşisi 25

Çizelge 5.1. Mahallerdeki cinsiyet durumu.....68

Çizelge 5. 2. Mahallelilerin yaş durumu 69

Çizelge 5.3. Mahallelilerin meslek durumu 70

Çizelge 5.4. Köprülü Mahallesi'ndeki eğitim durumu.....71

Çizelge 5.5. Kurtuluş Mahallesi'ndeki eğitim durumu.....72

Çizelge 5.6. Yedieylül Mahallesi'ndeki eğitim durumunu 72

Çizelge 5. 7. Mahallelilerin ortalama aile gelirleri 73

Çizelge 5. 8. Mahallelilerin gelir dağılımı bakımından kendilerini değerlendirmeleri 75

Çizelge 5.9. Mahallerde oturulan konut tipleri 76

Çizelge 5.10. Mahallelerdeki kat adetleri 76

Çizelge 5.11. Binalardaki asansör durumu 77

Çizelge 5.12. Mahallerdeki aile tipleri.....77

Çizelge 5.13. Hanede yaşayan kişi sayıları 78

Çizelge 5.14. Hanede çalışan kişi sayıları 79

Çizelge 5.15. Mahallelilerin çalıştığı mahalleler 80

Çizelge 5.16. Mahallerde otomobil sahipliliği durumu 82

Çizelge 5.17. Mahallelerin mahallede oturma süreleri 83

Çizelge 5.18. Mahallelilerin mahalle kavramı hakkında.düşündükleri 84

Çizelge 5.19. Mahallelilerin mahalle sınırını belirleme durumu 85

Çizelge 5.20. Mahallelilerin mahalleyi tanıma durumu 86

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 5.21. Mahallelilerin mahalleyi benimseme durumu 87

Çizelge 5.22. Mahallelilerin mahalleden memnuniyet durumu 88

Çizelge 5.23. Mahallelilerin aidiyet durumu.....89

Çizelge 5.24. Mahallelilere göre komşuluk ilişkileri 90

Çizelge 5.25. Köprülü Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı 92

Çizelge 5.26. Kurtuluş Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı 92

Çizelge 5.27. Yedieylül Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı 93

Çizelge 5.28. Mahallelilerin komşularla görüşme sıklığı.....94

Çizelge 5.29. Mahallelilerin komşudan yardım isteme durumu 95

Çizelge 5.30. Mahallelilerin komşudan yardım isteme türleri 96

Çizelge 5.31. Mahallelilerin boş zamanlarını mahallede geçirme durumu 98

Çizelge 5.32. Mahallelilerin sokakları hangi işlevler için kullandıkları.....99

Çizelge 5.33. Mahallede komşuların bir araya gelme durumları 100

Çizelge 5.34. Mahallelilerin kapı önüyle ilgilenme durumları.....101

Çizelge 5.35. Mahallede oturanlar arasında dayanışma durumu.....102

Çizelge 5.36. Mahallelilerin birbiri hakkında konuşma durumu 102

Çizelge 5.37. Mahalledeki insanların ortak kullanım alanlarında bir araya gelme durumu……..…103

Çizelge 5.38. Ortak kullanım alanlarında hangi amaçla bir araya gelirler.....104

Çizelge 5.39. Ortak kullanım alanlarında en çok nerede bir . araya gelirler……..……105

Çizelge 5.40. Ortak kullanım alanlarında ne sıklıkta bir araya gelirler..... ….106

Çizelge 5.41. Ortak kullanım alanlarında en çok kimler bir araya gelir.....106

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 5.42. Ortak kullanım alanlarının ihtiyacı karşılama durumu 107

Çizelge 5.43. Mahalleli çocukların nerede oyun oynadıkları 107

Çizelge 6.1. Veri gruplarının analizi 115

.

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 3.1. WELWYN, 10 ailelik konut grubu 26

Şekil 3.2. RADBERUN, 18 ailelik Küçük Komşuluk.....26

Şekil 3.3. ZÜRICH,4 Katlı blokların oluşturduğu 96 ailelik küçük komşuluk. 27

Şekil 3.4. Crawley-West Green 500 ailelik iskan grubu.....27

Şekil 3.5. Green Belt-Maryland 7500 kişilik mahalle 28

Şekil 3.6 Manisa Menye'den bir mahalle örneği. 35

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 5.1 Köprülü Mahallesi yerleşim dokusunu gösterir hava fotoğrafı.....62

Resim 5.2 Kurtuluş Mahallesi yerleşim dokusunu gösterir hava fotoğrafı.....63

Resim 5.3 Yedieylül Mahallesi yerleşim dokusunu gösterir hava fotoğrafı.....65

1. GİRİŞ

Günümüzde değişen teknolojiler, seri üretimler, ekonomik şartlar, yaşam standartlarının değişmesine sebep olmuştur. Değişen yaşam şartları ile birlikte yalnızlaşma artmış, bireyselleşme ön plana çıkmış gibi görünmektedir. Hâlbuki geçmiş dönemlerde sıcak toplum ilişkileri bulunan, komşuluk ilişkileri olan, dayanışmanın bulunduğu toplumlar vardır.

Bugünkü ortamda, şehirlerin varlıklarını devam ettirebilmesi için çoğu zaman fiziksel problemlerden bahsedilmektedir. Oysaki yaşayan bir kent fiziksel yapısı ve sosyal yapısı ile bir bütündür. Sosyal yapısında eksiklik olan toplumlarda ise mutsuzluklar, huzursuzluklar görülebilir. Kent yaşamındaki bu değişmeler, kent kurgusunun hücreleri olan mahalleleri de etkilemiştir. Mahalle, bizim kültürümüzde yalnızca fiziksel bir mekânı tanımlamaz aynı zamanda sosyal bir kavramı da tanımlar. Her mahallenin kendine ait fiziksel bir kurgusu, sosyal bir yapısı vardır ve bir kimlik bildirir. “ Bizim mahallenin delikanlıları”, “aşağı mahallenin bakkalı”, “Kasımpaşalı”, “Sulukuleli”, “mahalle maçı”, ”bizim mahallenin kızı” gibi ifadeler benimsemişliği, sosyal iletişimi, fiziksel mekânların farklılığını ve mahallelerin kimliklerini vurgular. Günümüzde bu tanımları yitirmeye başladığımızı düşünürsek, yitirilen sosyal iletişimle, giderek birbirinden daha kopuk bir toplum olduğumuzu ve mutsuzlaştığımızı söyleyebiliriz.

Bu sebeplerle sosyal hayatımızın ve kültürümüzün bir parçası olan mahalle olgusunu yitirmeden korumak gerektiği düşüncesi bu çalışmanın çıkış noktası olmuştur ve çalışmada kentin en küçük fiziksel birimi olan mahalle ele alınmıştır. Bugüne kadar mahalleyle ilgili yapılan araştırmaların birçoğu genel olarak mahalle tarihi, mahallelerin ve kent mekânlarının fiziksel yapısı, mahallelerin herhangi bir sosyal olgu konusunda (yoksullaşma, kentlileşme vs. gibi) tepkiler üzerinedir.

Tez çalışmanın temel amacı mahalleyi sadece sosyal bir olgu veya sadece fiziksel bir mekân olarak algılamayıp, her iki kavramı bir bütün olarak ele alıp, fiziksel mekânların insan davranışları üzerindeki etkisini, mahalle ölçeğinde incelemek ve değişmekte olan mahalle olgusunun geri kazanımını sağlamak için fiziksel kurgularla sosyal bağlar arasındaki çözümlemeleri şehir plancıları olarak sorgulayarak hangi fiziksel kurguların mahalle sosyal olgusunu oluşumunda kullanılabileceği konusunda ışık tutucu olmaktır.

Bu amaç doğrultusunda geçmişten günümüze mahallelerdeki sosyal ve fiziksel değişim araştırılmıştır. Geçmişte kültürümüzde var olan mahalle kavramının yitirilmesinin sebepleri araştırılmış ve oluşturulan fiziksel mekânların bu kavram üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde mahalle kavramı incelenirken çalışma yöntemi olarak sosyal bilimlerde kullanılan yöntemlerle dolaylı ve dolaysız gözlem metodu izlenmiştir. Dolaylı yöntem metoduna göre tez çalışmasına ışık tutabilecek yazılı kaynaklar taranarak teorik çerçeve oluşturulmuştur. Teorik çerçevenin ana başlıkları “sürdürülebilirlik”, “mahalle” ve “Aydın’ın planlama ve mahalle gelişimi “ kavramları olarak belirlenmiş ve araştırma bu çerçevede yürütülmüştür. Daha sonra dolaysız gözlem yöntemine göre çalışma evreni olarak Aydın Kenti’nde üç örnek mahalle belirlenerek bu mahallelerde anket tekniği ile alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasında örneklem mahalleler seçilirken katmanlı rastlantısal örneklem ile Aydın’ın tüm mahalleleri gruplanmış (tabakalara-katmanlara ayrılmış) sonuçta Köprülü, Kurtuluş, Yedieylül mahallelerine karar verilmiştir. Örneklem mahalleler belirlenirken temel hedef, çalışma evreninin geneli hakkında bilgi vermesini sağlayacak nitelikler taşımasıdır ve bu nitelikler alan araştırması için sınırlılıkları belirlemiştir. Tez çalışması kapsamında yürütülen alan araştırmasının amacı, yöntemi, örneklem seçim kriterleri, sınırlılıkları beşinci bölümde ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

Tez çalışmasının kapsamı; tezin amacına yönelik olarak sürdürülebilir planlama ve mahalle olgusu ile sınırlandırılmıştır. Sürdürülebilirlik ve mahalle kavramları bilimsel literatür açısından geniş yelpazeye sahip kavramlardır. Ancak bu çalışmada tezin temel amacını oluşturan planlama kararları ile mahalle olgusu arasındaki ilişki tezin sınırlılıklarını belirlemiştir. Sürdürülebilirlik vizyonu dünyada hemen her kavramla birlikte anılmaktadır ve bu konuyla ilgili bilimsel literatürde en çok sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir ekolojik denge kavramları geliştirilmiştir. Bu çalışmada sürdürülebilirlik konusu planlama ile ilişkilendirilerek sürdürülebilir planlama yaklaşımlarının amaç ve yararları doğrultusunda mahalle olgusu incelenmiştir. Mahalle olgusu ise idari (yönetsel), fiziksel (mekansal), sosyal boyutlarıyla geçmişten beri varlığını koruyan geniş bir kavramdır. Mahallenin idari (yönetsel)yönünün irdelenmesi varılmak istenen hedeften farklı bir bakış açısı olduğu için çalışma kapsamının dışında tutulmuş ve mahalle kavramı, fiziksel ve sosyal boyutuyla ele alınmıştır. Teorik çerçeve kapsamında oluşturulan sınırlılıklara paralel olarak alan araştırması yürütülmüş ve mahalle olgusunun planlama kararları ile sürdürülebilirliğinin sağlanıp sağlanamayacağını sınamak adına örneklem seçilen mahallelerde planlama kararları, fiziksel doku özellikleri,mahallelilik bilinci, sosyal ağ, komşuluk ilişkileri gibi kavramlar ile irdelenmiştir.

Çalışmanın amaç, yöntem, kapsam ve sınırlılıklarına paralel olarak ilgili bölümler şu şekilde oluşturulmuştur: İkinci bölümde sürdürülebilirliğin tanımı ve gelişimi, sürdürülebilir planlama yaklaşımları, sürdürülebilir yerleşmenin amaç ve yararları, üçüncü bölümde mahalle kavramının gelişimi, batı toplumlarında ve Türkiye'deki mahalle olgusu, imar planlarının mahalle kavramı ve konut alanları üzerindeki etkileri, fiziki çevre ve sosyal çevre ikilemi içerisinde mahalle konuları irdelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde çalışma evreni olarak belirlenen Aydın Kent bütünü hakkında araştırma kapsamına paralellik gösteren genel bilgilere yer verilmiştir. Parçaları incelemeden bütünü görmenin faydalı olacağı düşünülmüştür ve bu bölümde Aydın Kent'inin genel konumu, kent tarihi ve mahallelerin gelişimi,

planlama geçmişi hakkında bilgiler sunulmuştur. Beşinci bölümde ise sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde Köprülü , Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinin incelenmesine ilişkin alan araştırması bulunmaktadır. Bu bölümde alan araştırmasının amacı ve yöntemi, sınırlılıkları örneklem seçim kriterleri, tezin hipotezleri ve alan araştırmasında uygulanan anket verilerinin değerlendirmeleri yer almaktadır. Alan araştırmasının temel amacı, tez çalışması kapsamında yürütülen mahalle kavramının sürdürülmesindeki temel hedefe uygun ve literatür taramasıyla yön bulmuş hipotezlerin sınanmasıdır. Altıncı bölümde ise çalışmanın geneli hakkında ortaya çıkan sonuçlar ve değerlendirmeler ortaya konulmuş ayrıca tez çalışması kapsamı içerisinde öngörülen hipotezlerin sınanması için anket uygulamalarından elde edilen verilerin değerlendirilmesi, bu verilerin hipotezlerle ilişkilendirilmesi ve planlama için öneriler sunulmasıyla çalışma sonuçlandırılmıştır.

Yürütülen çalışma sırasında yazılı kaynakların yanı sıra alan araştırmasının yapılmış olması planlama açısından etki-tepki sonuçlarını görmekte faydalı olmuştur. Hem fiziksel bir mekânı, hem de sosyal bir yapıyı ifade eden mahalle kavramının sürdürülebilmesinde planlama kararlarının etkisi araştırmanın temel amacına uygun olarak değerlendirilmiş olmaktadır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİR PLANLAMA, SÜRDÜRÜLEBİLİR YERLEŞMELERİN AMAÇ VE YARARLARI

‘’Sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde mahalle olgusu ve Aydın merkez’de Kurtuluş, Köprülü, Yedieylül mahalleleri örneklemesi’’ konulu tez çalışmasında literatür taraması yapılırken iki temel kavram sürdürülebilirlik ve mahalle irdelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde sürdürülebilirlik incelenmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı literatürde oldukça yaygın ve geniş bir yer kaplamaktadır ancak çalışma kapsamında sürdürülebilir planlama yaklaşımları esas alınmıştır. Bu bölümde çalışmaya yön veren kavram olan sürdürülebilirliğin tanımları ve gelişimi ortaya konmuştur. Daha sonra sürdürülebilir planlama yaklaşımları ve sürdürülebilir yerleşmelerin amaç ve yararları irdelenerek bölüm sonuçlandırılmıştır.

2.1. Sürdürülebilirliğin Tanımları ve Gelişimi

Son derece dinamik bir yapıya sahip olan planlama, dünyadaki eğilimler ve politikalardan etkilenmekte ve bunun sonucu olarak kendi bünyesi içinde çeşitli arayışlara yönelmektedir. Bu arayışların birleştiği temel nokta, insanoğlunun daha iyi bir çevre ve daha iyi bir hayat standardına ulaşabilmesi için yerinde kararlar almak ve buna uygun politikaları üretmektir. Özellikle 1940'lardan sonra ortaya çıkan tartışma ortamı sadece şehir plancılarını değil ilgili tüm disiplinleri bir araya getirmiş ve farklı bilim dallarından olan insanların görüşleri çerçevesinde bazı kavramlar ve kuramlar ortaya atılmıştır.

Heaiey ve Shaw'ın 1993'te yaptıkları bir araştırmaya göre bu kavramlar ve kuramlar yıllara göre; 1940'larda pozitivist düşünce, 1960larda gelişme yöntemleri, 1970'lerde çevre koruma yöntemleri, 1980'lerde çevresel varlık ve 1990'larda ise sürdürülebilir gelişme olarak değişim göstermiştir [1].

İlk kez biolog Garrett Hardin tarafından 1968'de kullanılan ve 1970 ve 80'lerde genişçe söz edilen "Kaynaklar Trajedisi" modern dünyanın, kaynaklarını yönetmekteki problemini çok iyi anlatmaktadır. "Kaynaklar Trajedisi"nin ardından Roma Kulübü 1972'de "Büyümenin Sınırlarını yayınlanmıştır. Bu arada, yine 1972'de Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Stockholm, İsveç'te toplanmıştır. 114 devletin katılımıyla bu konferansta 26 ana prensipten oluşan global çevrenin yönetimi hakkındaki deklarasyon onaylandı. Aynı yılın Aralık ayında, Birleşmiş Milletler Genel Meclisi BM bünyesindeki çevresel hareketleri düzenleyen ve çevrenin koordinasyonu ve geliştirilmesi ile ilgili projeleri ele alan Birleşmiş Milletler Çevre Programını yarattı. Yine 1972'de Amerikan İçişleri Bakanlığı "sürdürülebilir öncelik" politikasını, dengeli çevre yönetimi stratejisi ve doğal kaynak alanlarının geliştirilmesi amacıyla kabul etmiştir.

1980'de Çevresel Kalite Konseyi Global 2000 Raporunu yayımladı. Bu raporda "sürdürülebilir gelişme" terimi neoklasik ekonominin sonuçlarını sorgulayan alternatif bir olgu olarak kullanılmış ve öncü ekonomilerin baskıcı politikalarına karşı ciddi bir rakip olmaya başlamıştır. 1987'de Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu'nun raporu "Ortak Geleceğimiz" adıyla yayınlanmıştır. Komisyonun yönetim kurulu üyelerinden ve Norveç başbakanı olan Gro Harlem Brundtland "sürdürülebilir gelişme" terimini popülerteştirmiş ve yeni olguya hareket kazandırmıştır. Ortak Geleceğimiz adlı bu rapor dünyanın her yerinden birçok insanın görüşlerini ve araştırmalarını birleştirmiş ve sürdürülebilir gelişme olgusuna merkezi inancı belirtmiştir [1].

Haziran 1993'te Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı dünya liderlerinin katılımıyla Brezilya'da Rio de Janeiro'da yapılmıştır. Burada Gündem 21 adıyla 20. yüzyılın çevre problemleri için alınacak tedbirleri içeren çok kapsamlı bir global plan yayınlanmıştır. Ocak 1993'te ise Amerika Başkan Yardımcısı Al Göre "Dengedeki Dünya"'yı yayınlamış ve Başkan Bill Clinton ise Sürdürülebilir Gelişme Başkanlık Konseyi'ni kurmuştur. 1996 Şubat'ında

ise başkanlık konseyi önerilerini "Sürdürülebilir Amerika: Sağlıklı Çevre, Fırsatlar ve Mutluluk İçin Yeni Bir Olgu" adıyla yayınlamıştır

Haziran 1996'da ise yüzyılın son büyük konferansı diye adlandırılan HABITAT II İstanbul'da yapılmıştır. 2 haftalık bir zaman diliminde dünyanın her köşesinden gelen insanlar kendi yerel sorunlarından ve çözümlerinden bahsederek ortak bir dil birliğine ulaşma çabasını gütmüştür.

Geniş bir kavram yelpazesini açıklamaya yarayan; kültür, kamu yararı ve sosyal eşitlik gibi bazı kelimeler vardır. Her tanımda bu kelimeler farklı bir kimliğe bürünür ve farklı bir boyutla okuyucuların karşısına çıkar. Her tanım doğrudur ama hiçbiri yeterli değildir. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişmenin tanımı da aynı şekilde, farklı bilim dallarından olan kişilerin farklı tanımları ve mesleki açıdan farklı bakış açıları nedeniyle çeşitlilik göstermektedir.

Literatürde, şehirsel sürdürülebilirlik, doğal çevrenin korunması, yenilenemeyen kaynakların asgari kullanımı, ekonomik canlılık ve çeşitlilik, kamunun kendine yetebilirliği, kişisel refah ve temel insan ihtiyaçlarının karşılanması olarak açıklanabilir [1].

Sürdürülebilir gelişme çevreyi bilimsel, ekonomik ve sosyal bir konu olarak ele alır. Ekonomik hareketliliğin durdurulmasını istemekten öte, hedefi, kaynakları ve kültürel, doğal çevreyi zenginleştirirken yeni bir gelişmeyi stimüle edecek bir çağ açmaktır. Bu canlandırıcı gelişme, sürdürülebilirlik, eşitlik, sosyal adalet ve güvenliği tam anlamıyla kaynaştırmayı temel sosyal hedef olarak almalıdır. Sürdürülebilir gelişme, kaynakların kullanımının, yatırım yönetiminin, teknoloji yönlendirilmesinin ve kurumsal reformların bir uyum içinde ve insanlığın ihtiyaçlarının şimdi ve gelecekte global ve çevresel olarak karşılanabileceği bir değişim yöntemidir [2].

Şehirsel sürdürülebilirliğin tek bir tanımı olamaz. Bu tanım, toplumun kültürel yapısına, ekonomik, çevresel ve sosyal durumuna ve halkın değer yargılarına göre değişmektedir

Huguette Labelle, 21-29 Nisan 1994'te Buenos Aires'teki "Telekomünikasyon Alanındaki Gelişmeler ve Sürdürülebilirlik" isimli konferansta, sürdürülebilirliği beş başlık altında tanımlamıştır: Çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik, politik sürdürülebilirlik ve kültürel sürdürülebilirlik olarak sınıflandırmıştır [3].

Çevresel sürdürülebilirlik, ekosistemler arası entegrasyonu, biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve tüm dünya ülkelerine doğal felaketleri önleme amacıyla yardım edilmesini içermektedir. Telekomünikasyon alanındaki son gelişmeler, uydu bağlantıları ve uluslararası iletişim bağlantıları, tehlikeli düzeyde olan gelişme eğilimlerini, okyanusların kirlenmesini ve iklimsel felaketleri anında tüm ülkelere bildirmektedir.

Ekonomik sürdürülebilirlik, uygun ekonomik yaklaşımları ve kaynakların yer seçimlerini destekleme, kaynaklara erişilebilirliğin kontrolü ve fakir olan yerleşmelerin verimliliklerini arttırma konularını içermektedir. Globalleşme süreci içinde, mutlak iletişimin etkisi uluslararası rekabeti kamçılamaktadır. Bu hızlı değişim, gelişmekte olan ülkeler için bir tehlike unsuru olmakta ve bu hızlı değişime ayak uyduramayan ülkeler, durağan ekonomik politikaları nedeniyle daha fazla zarar görmektedir [1].

Sosyal sürdürülebilirlik, adaletli gelir dağılımını, temel sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasını ve toplumun katılımcı olmasını teşvik etmektedir. İletişim teknolojisi bu sosyal yapılardan en çok eğitimi etkilemektedir. Başta internet olmak üzere yerel ve milli yayın organları güncel haberleri sunmanın yanı sıra, halkı bilgilendirmeyi hedeflemektedir. Başta Kanada olmak üzere birçok ülkede "Bilgi Toplumu" yaratmaya yönelik çalışmalar sürmektedir. Radyo ve televizyonlarda su kirliliği, ozon deliği ve yenilenebilir kaynaklar

üzerine yayınlanan araştırmalar ve devamında sunulan öneriler halkı, çevre ve toplum konusunda daha duyarlı olmaya teşvik etmektedir.

Politik sürdürülebilirlik, iyi yönetim sistemlerini, insan haklarına önem verilmesini, demokratik gelişimin desteklenmesini ve sivil toplum örgütlerinin artmasını içermektedir. Sivil toplum örgütleri özellikle 1990'lardan itibaren güç kazanmış ve ülkeler üzeri bir statüde, dünya ile ilgili problemlere çözüm bulmak ve olayları tartışmak amacıyla bir araya gelmiş insanlardan oluşmaktadır. Herhangi bir politik amaç gütmeyen bu örgütlerin temel hedefi, birbirine saygılı, belli bir refah ve kültür seviyesine ulaşmış bir dünya yaratmaktır. İletişim teknolojisindeki gelişmeler de bu örgütlerin güçlenmesine ve yaptırımlar uygulayabilmelerine imkân sağlamaktadır.

Kültürel sürdürülebilirlik, kültürel faktörlere duyarlı olmayı ve dünyadaki hızlı değişim eğilimi içinde toplumun gelişimde etkisi bulunan değerleri anlamayı içermektedir. Ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik kavramları, kültür kimliğine körü körüne bağlı ve gerekli olan değişimi henüz özümleyememiş toplumlarda yerine oturmamıştır. Modern iletişim sistemleri, bu nedenle, kültürel hâkimiyet konularında yeni problemler yaratmaya başlamıştır, Kültürel kimliğin korunması ve dünyaya ayak uydurma isteği arasında ortak bir noktada buluşulması kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması açısından son derece önemlidir [4].

"Sürdürülebilir Şehir" kavramı, tüm şehirsel ve kırsal çevrenin kültürel, sosyal ve ekonomik durumlarını içermelidir ve bu mekânı paylaşan insanlar tarafından kendilerine faydalı olacağına ikna edildiği sürece başarıya ulaşmaktadır. Kültürel ve davranışsal faktörlerin planlama süreci içinde dikkate alınması, kentin büyüme eğiliminin tanımlanması ve şehirsel transformasyonun irdelenmesi insan yerleşimlerinin şekillenmesi önemli bir rol oynamaktadır .

2.2. Sürdürülebilir Planlama Yaklaşımları ve Dünyadan Örnekler

Sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalar temelde ülkelere ve sosyo ekonomik ve kültürel yapılara göre değişiklik gösteriyor gibiyse de amaç insanın dünya üzerindeki varlığını devam ettirebilmesi olduğu için fazla uç örnekleri içermemektedir. Dünya'da sürdürülebilirlik iki temel başlık altında incelenebilir: gelişmiş ülkelerde sürdürülebilirlik ve gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilirlik.

Nüfus patlaması ve yetersiz ekonomik ve sanayi altyapısı gelişmekte olan ülkelerin ortak problemidir. Bunun karşısında negatif nüfus gelişimi ve çok gelişmiş sanayi altyapısı ise gelişmiş ülkelerde problem yaratmaktadır. İlk durumda toplum, ekonomik büyümeyi önleyici anlamsız bir iş gücü olarak görülürken ikinci durumda ise, her birey en önemli kaynak olarak değerlendirilmektedir. Medeniyeti toplumun her kesimine yaymış olan ülkelerde, yani gelişmiş ülkelerde, bireyler kendi yaşam standartlarını korumaktan öte devamlı olarak geliştirme ve diğer rakip ülkelerle içinde bulundukları ekonomik savaşı kazanma güdüsüyle kendilerini geliştirmeye çalışmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkelerde refahın halkın tamamına yayılmasından dolayı, bireyler kendi en temel ihtiyaçlarını karşılama savaşına girerek gelişmiş ülkelerin ekonomik yükselişlerinden hızla uzaklaşmaktadırlar. Bu uzaklaşma sürdürülebilir kalkınmayı engelleyici en büyük unsurlardan biridir.

Bu bölümde dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden örnekler verilerek, Ahwahnee planlama prensipleri ve süreçleri irdelenmiştir.

Ahwahnee Prensipleri

II. Dünya Savaşı'nı takiben, 1940'ların sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan "özgürce yaşama" anlayışı, süregelen geleneksel planlama kavramlarına bir yenisini eklemiştir. Şehir ölçeğinde bu yaklaşım birbirinden uzak ama bağımlı olan sadece özel oto ile erişimin sağlandığı

yerleşimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Judith Corbett ve Joe Veiasquez'in "Ahwahnee Prensipleri" yazısında bu süreç şu şekilde değerlendirilmiştir: "1940lardan sonra daha iyi yaşamak ve daha özgür olmak için otomobil merkezli planlar yaptık ve uyguladık. Ancak bu planlama anlayışı bizi özgür kılmaktan çok otomobil bağımlısı yaptı. Şimdi ise günlük yaşantımızın çoğu araçlarımızda bir yerden bir yere gitmekle geçiyor. Dostlarımızla beraber geçireceğimiz zamanlan trafikte kırmızı ışıkta ya bekleyerek ya da trafiğin açılmasını ümit ederek geçiriyoruz. Günlük aktivitelerimize yürüyerek ulaşabileceğimiz tasarımlar yapmak yerine onları birbirinden ayırdık ve bir şişe süt almak için bile araba kullanır durumuna geldik. Yine yaptığımız planlarla insanları ekonomik güçlerine ve hatta yaşlarına göre kategorilere ayırdık ve iletişimlerini kestik. Aynı gelir grubundakileri tek tip evlere yerleştirdik. Eski mahallelerimizde bulunan marketleri etrafı otoparklarla çevrili büyük binalara hapsettik. Diğer iş yerleri için de plazalar yaptık. Açık alan olarak kullanılacaktır dediğimiz toplanma mekânlarını ise sert zeminlerle kapladık. Pasadena Valisi Rick Cole'un da dediği gibi, mekânlarımızı kaybettik, umutlarımızı kaybettik ve bu ruhumuzu öldürdü" [5].

Bu yüzyılın başlarında yapılmış olan yerleşmelerdeki servis alanlarına yaya olarak erişebilme avantajı yüzyılın sonlarında "neogeleneksel planlama", "sürdürülebilir kalkınma", "yeni şehirleşme" ve "yaşanabilir" çevre kavramlarına dönüşe neden olmuştur.

1991 yılında Yerel Yönetim Komisyonu grup üyesi ve New Urbanism kitabı yazarı Peter Katz'ın liderliğinde komisyon bir grup mimarı arazi kullanım planlamasında yeni nosyonlar geliştirmek üzere bir araya getirmiştir. Andreas Duany, Elizabeth Plater-Zyberk, Stefanos Polyzoides, Elizabeth Moule, Peter Cafthorpe ve Michael Corbett'ten oluşan bu grup neogeleneksel planlamadan sürdürülebilir kalkınmaya kadar uzanan yeni planlama düşünceleri çerçevesinde birtakım toplum ve yerleşim prensipleri belirlemişlerdir. Öncelikle sorgulanan konu halkın nasıl kendi bölgesiyle bağlantı kuracağı ve

buna bağlı olarak bölgesel prensiplerin nasıl geliştirileceği konusu olarak belirlenmiştir. Son etapta da ortaya çıkacak fikirlerin nasıl şehir ve bölge düzeyinde uygulanacağıdır. 1991 sonbaharında Yosemite'te Ahwahnee Oteli'nde yapılan konferansa katılan, seçilmiş 100 kişinin katkıları ve görüşleriyle Ahwahnee Prensipleri belirlenmiştir.

Şehir içi ve şehir dışındaki dokular insan yaşamının kalitesini birebir etkilemektedir. En önemli sorunlar; tıkanıklık ve özel araç kullanımına dayalı hava kirliliği, belirli açık alanların hızlı tahribi, servisler ve yollar için harcanan paranın hızla artması, ekonomik kaynakların eşitsiz dağıtımı, ve halk-toplum kimliğinin kaybolmasıdır. Dünün ve bugünün en iyilerini ortaya çıkararak ihtiyaçları en etkin biçimde karşılayan planlar üretmek mümkündür. Bu planlama da belli prensipler üzerine oturtulmalıdır [5].

Toplum Prensipleri

1. Tüm plan tam ve iç içe geçmiş toplumu oluşturan konut, alışveriş, çalışma alanları, okullar, parklar ve günlük hayatın gereklerini karşılayan mekânları içermelidir

2. Toplum büyüklüğü konut sayısının yanı sıra insanların ihtiyaçlarına sadece yürüyerek bile ulaşabileceği ölçülerde belirlenmelidir.

3. Faaliyet alanlarının çoğu aynı zamanda transit olarak erişilebilecek durak noktalarına yakın yer almalıdır.

4. Toplum yaşadıkları alanlar itibariyle kültür ve ekonomik seviyelerine bakılmaksızın bütünleşik bir şekilde yaşamalıdır.

5. İş İmkânları halkın bütününe hitab edecek şekilde değişiklik göstermelidir.

6. Transit iletişim ağının bir parçası olarak yerleşmeler kendi karakteristik özelliklerini yansıtmalıdır.

7. Yerleşmelerin ticaret, sosyal, kültürel ve sportif aktivitelerin gerçekleşeceği çekirdek noktaları olmalıdır.

8. Halkın toplanabileceği ortak mekânların ve açık yeşil alanların kesin olarak belirlenmesi ve tasarlanması gerekmektedir.

9. Ortak toplanma mekânları hem gece hem de gündüz halkın gelmek isteyecekleri alanlar olarak tasarlanmalı ve teşvik edilmelidir.

10. Her birimin kendini tanımlayıcı bir boyutu, bir başlangıcı ve bir sonu olmalıdır. Her birim birbirinden doğal ayırıcılarla ayrılmalıdır.

11. Sokaklar yayalar ve bisiklet kullanıcılarını teşvik ve hızlı araç kullananları da önleyici bir şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca birbirleriyle şehir bütünü içinde kuvvetli bir ilişki kurmalıdır.

12. Mümkün olduğunca doğal drenaj sistemleri ve doğal yapı korunmalıdır.

13. Yapılacak tasarımlar kaynakların korunmasını ve minimum israfını teşvik edici olmalıdır.

14. Toplum özellikle su kullanımı konusunda daha hassas olmalı ve atık suları arıtarak sulama vb amaçlı olarak tekrar kazanma yoluna gitmelidir.

15. Yolların ve binaların doğal yapı ve iklime uygun yönlendirilmesi enerji israfını azaltacaktır.

Bölgesel Prensipler

1. Arazi kullanımları transit yollara yakın olarak bölgesel bütünlük içinde yer almalıdır.

2. Bölgeler kendi aralarında da doğal ayırıcılarla belirlenmelidir.

3. Stadyum ve benzeri bölgesel donatılar şehrin çevresinde yer almalıdır.

4. İnşaat sürecinde kullanılacak malzeme ve yöntemler yörenin süregelen yapısına ve tarihsel geçmişine uygun olmalı ve o yörenin karakteristik özelliklerini yansıtmalıdır.

Uygulama Prensipleri

1. Genel plan yukarıda belirtilen prensipler doğrultusunda yapılmalıdır.

2. Parçacıl planlama anlayışı yerine planı ve sorunları bir bütün olarak ele almak esastır. Yeni planda yeni büyüme ve gelişim eğilimlerine istinaden yeni kalkınma politikalarının tasarlanması gerekmektedir

3. Yeni bir gelişme eğilimi karşısında yapılacak olan yeni planın da bu prensipler doğrultusunda uygulanması gerekmektedir.

4. Plan katılımcıların görüşleri doğrultusunda eleştiriye açık bir şekilde geliştirilmeli ve tüm alternatifler tartışmaya sunulmalıdır [5].

Toplum prensipleri başlığı altında, konut durumları ve insanların gündelik ihtiyaçlarını yaya olarak erişerek gidermesi konuları incelenmektedir. Yüzyılın başlarında Amerika şehirlerinde görülen nüfus yoğunluğuna tekrar ulaşılması ve yerleşimlerin ana transit duraklama noktalarında yer alması hem yerleşimin ekonomik canlılığını korumakta hem de yerleşimi daha yaşanabilir bir boyuta getirmektedir. Konutlar ise sosyal açıdan bugünküne göre karma olmalı ve insanlar arası iletişim güçlendirilmelidir. Yine bu prensipler kapsamında yerel yönetimler insanların toplanma mekânları konusunda hassas olmalıdır. Şehir tasarımcısı Michael Freedman'ın da konferans kapsamında belirttiği gibi mekân yapmaktan çok mekâna fonksiyon vermek önemlidir. Binaların çevresini açık alanlarla kuşatmak yerine, binaları ortak mekânların çerçevesi haline getirmek amacıyla tasarım yapmak o mekânın işlevselliğini arttırıcı bir faktör olacaktır [5].

Yaşanabilir yerleşmeler için, Freedman ayrıca, yerel yönetimlerin insan ölçeğini kavraması gerekliliğini önermektedir. Bu şekilde insanların kendi doğal ve yapay çevreleriyle olan entegrasyonu artacaktır. Örneğin mahalle ölçeğinde ev ve evin önü, evin önü ve sokak arasındaki bağlantıların tanımlanması gerekmektedir. Bu tanımlamaya istinaden plancılar İnsanları bir araya getirici, canlılık yaratıcı ve toplum bilincini geliştirici planlar yapabilirler. Açık alanların binalar tarafından çevrelenmesi, özellikle güvenlik açısından önemlidir. Birçok kişinin binalardan o mekâna bakması mekânı daha güvenli kılacaktır. Ayrıca gruplaşmış binalar bütünü altyapı maliyetlerinin de düşmesine neden olmakla birlikte yaya erişilebilirliğini maksimize edecektir. Ortak mekânların yayalara ayrılması ve motorlu araç gerektiren faaliyetlerinin mekânı çevreleyen binaların dışından transit olarak sağlanması yaya-taşıt ayrımını güçlendirecektir.

Her yerleşim biriminin tarımsal alanlar ya da yeşil kuşaklarla birbirinden ayrılması farklı nitelikte olan birimlerin başlama ve bitiş noktalarını belirleyeceği için yerleşimleri daha tanımlanabilir ve algılanabilir bir hale sokacaktır. Ulaşım sisteminde ise yerleşmeler içinde-yer alan birimlerin birbirlerine hem yaya hem de taşıt olarak ayrı ayrı erişilebilirliğinin bazı noktalarda çıkmaz sokaklarla ya da duvarlarla son bulmaması sürekliliği sağlama konusunda önemli bir etkendir. Dar sokaklar trafik akışının yavaşlaması ve yayaların ve bisiklet kullanıcılarının daha güvenli bir şekilde seyahat etmesi açısından önemlidir. Ayrıca yine dar sokaklar sayesinde sosyal entegrasyonun sağlanması mümkündür.

Sonuç olarak, toplum prensipleri kapsamında toprağın etkin kullanımı söz konusudur. Doğal ayırıcılar, doğal drenaj sistemleri, süregelen doğal yapının korunması, peyzaj ve gen dönüşüm konuları önem kazanmaktadır. Bina ölçeğinde ise pasif iklimlendirme konularından olan yönlenme, güneş ışınımlarından en etkin şekilde yararlanılması ve ısı enerjisinin korunması açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bu şekilde enerji ihtiyacı için

tüketilemez bir kaynak olan güneş enerjisi sayesinde doğa zarar görmeyecek ve ekonomik olarak toplum gelişecektir.

Bölgesel Prensipler

Bölgesel prensipler konusunda en önemli nokta yerleşimlerin sürat yollarının içinde değil çevresinde yer almasıdır. Bu duruma en iyi örnek San jose şehrinde gerçekleştirilmiştir. Şehir dışında tren yolunun yanında yapılmış olan stadyum ve çevresindeki donatılar sırf spor faaliyetleri için gelmiş ya da sadece geçerken mola vermiş insanların yükünü şehir içine taşımak yerine şehir dışına almıştır.

Mimarlar ve şehir plancıları bugünkü yerleşmelerin kendi içindeki birimler açısından birbirinden çok kopuk ve ayırt edilemez olduğu görüşünde birleşmektedir. Bu nedenle toplum prensiplerinde de belirtildiği gibi, yerleşmelerin kendine has özellikleri olduğunu kavrayıp bunları birbirlerinden doğal ayırıcılar kullanarak tanımlamak yerinde olacaktır. Santa Barbara ve Santa Fe estetik avantajlarını kullanıp prensiplerin öngördüğü bu hedefe ulaşabilmiş iki önemli örnektir. Şehir içinde yapılmış olan tasarımın tarihi dokuyla bütünleşmesi her iki şehrin de son derece popüler olmasını ve turistleri kendilerine çekmesini sağlamıştır [5].

Uygulama Prensipleri

Plancılar tarafından öngörülen uygulama stratejisi son derece açık ve basittir. Öncelikle plan Ahwahnee Prensipleri ile bütünleşmelerdir. İkinci olarak, yerel yönetimler parçacıl yaklaşımlar yerine planı bir bütün olarak idrak etmeli ve buna göre planlama süreci modelini oluşturmalıdır.

Gelişmelere bağlı olarak yapılacak plan planlama prensiplerini temel almak zorundadır. Toplumun ne istediğini iyi bilen bir plancı, daha az zaman ve

para harcayarak senaryolar üretebilir ve bu senaryoların hayatın gerçekliğiyle birçok nokta da örtüşebilmesini sağlar.

Son olarak yapılacak planın ya da plan alternatiflerinin halkın ve bilirkişilerin katılımıyla kamuoyuna görsel örnekler yardımıyla sunulması esastır. Planlanacak yerleşmede yaşayan insanların planlama sürecine katılımları, onların nasıl bir yerleşme istediğinin belirlenmesi, eleştirilerin yapılması, yapılaşmış çevre ile insan arasındaki bağın kuvvetlenmesini sağlayacaktır.

Ancak her insanın iki boyutlu olarak çizilmiş plan örneklerinden bir şeyler anlayıp bunu yorumlaması mümkün değildir. Bu nedenle halkın anlayacağı şekilde dia ve bilgisayar simülasyonları kullanarak planın niteliği ve yerleşimin alacağı şekil konusunda fikir vermek gereklidir [5].

Ahwahnee Prensiplerinin Uygulaması ve Dünyadan Örnekler

Ahwahnee Prensipleri bugün Amerika'nın birçok yerleşiminde uygulanmıştır. Pasadena'da 3000 kişinin katıldığı planlama sürecinin sloganı "Pasadena insanların arabasız dolaşabileceği bir şehir olacaktır" olarak belirlenmiştir. Öncelikle şehir içinde hafif raylı sistem ağırlık kazanmış ve buna bağlı olarak mahalle birimleri içinde alış veriş yerlerine yaya olarak erişme sağlanmıştır. Şu anda Pasadena'da bu gelişmenin ve büyümenin nasıl bir şekil alacağı konusunda çalışmalar olmaktadır. Projelerden biri olan karma konut sisteminin şehir dışındaki demiryolu çevresinde geliştirilmesi tamamlanmıştır.

San Jose'de yaşayan halktan oluşturulan bir grup danışmanın rehberliğinde şehrin belirli bölgelerinde yaklaşık 1000 ha'lık bir alana sahip boş alanların doldurulması ile ilgili planlar yapılmıştır. Amaç, transit durak noktalarına yakın, yeni geliştirilecek bölgeleri daha kompakt ve karışık kullanımlı mahalle birimleri olarak tasarlamaktır. San Diego'da ise şehrin dokusuna uygun ve özel oto bağımlılığını en aza indirecek "Transit-Oriented Development Design

Guidelines" uygulanmıştır. Planlama ekibi, rehbere uygun zonning tasarımını yaratacak kapsamlı bir zonning rehberini halka tanıtmıştır.

Sacramento, Walnut Creek, Santa Barbara ve San Diego'da yeni alışveriş merkezleri transit yolların yakınlarına inşa edilmiştir. Bu, şehir dışındaki yerleşmelerin ekonomik anlamda canlılık kazanması ve hava kirliliğine katkısı olan özel araç kullanımının azalmasında önemli bir yol oynamıştır. California Hava Kaynaklan Bülteni halkın %60'dan fazlasının bu alışveriş merkezine transit yoldan ya da yaya olarak geldiğini belirtmiştir.

Geniş ölçekte yapılan planlar Ahwahnee Prensiplerini yansıtmaktadır. Los Angelas'ta Playa Vista'da yapılan 1000 ha'lık alanda 300 ha'lık bir bataklığın korunması öngörülmüştür. Şimdiki tasarım anlayışına istinaden karma kullanımlı ve parklar içeren mahalleler yapılması uygun bulunmuştur Büyük ofisler, küçük dükkanlar, lokantalar, bakkallar ve telekomünikasyon sağlayan ofisler entegre edilecek ve insanlara gündelik yaşam boyunca yaya olarak erişebilecekleri ve dolaşabilecekleri mekanlar topluluğu haline gelecektir. Yayalar ve bisiklet kullanıcıları şehir ile sahil aracılığıyla bağlantı kurmaktadır. Rialto valisi John Longvilfe Ontario Havaalanı yakınlarında bulunan 3000 ha'lık alanın gelişimi için Ahwahnee Prensiplerinden yararlanmıştır. Şehir tasarımcısı Michael Freedman'ın yardımlarıyla Cathedral Şehrinde sadece yoğunlukları ve kullanım denetimini temel alan bir planlama anlayışının dışına çıkarak gelecek üzerine tahminler yürütülmüştür. Şehir meclisine verdiği bir brifingte Freedman, Ahwahnee Prensiplerini tanımlayarak yerel yönetimlerin gelecekteki planlama ve kalkınma sürecini nasıl etkileyeceği konusunda bilgiler vermiştir. Bu şekilde Cathedral şehrinde de Ahwahnee Prensipleri uygulanmıştır. Sadece kentin %50'nin tamamlanmış olmasına rağmen planlama rehberlerine başvurmanın faydaları kabul edilmiş durumdadır. Çöl ortasında yapılmış bu şehirde, doğru planlama politikalarının uygulanması hem sanayinin gelişmesine ki dolayısıyla yörenin ekonomik anlamda kalkınmasına, hem de daha yaşanabilir çevre oluşumunda etkili olmuştur. Ayrıca bu plan kapsamında yapılanlar ve planlama prensiplerinin

açıklamasını içeren bir rapor da Amerika Birleşik Devletleri Konut ve Kalkınma Bölümüne sunulmuştur [5].

Birçok şehir plancısı trafik problemini çözerek şehirlerin sorunlarının büyük bir bölümünü halledeceklerini düşünmektedir. Problemi sadece özel araç bağımlılığına indirgemek insanların karmaşık ihtiyaçlarını çözmek anlamına gelemez. Ahwahnee Prensipleri'nde planlanacak şehirler daha yaşanabilir çevre, sadece arabalara bağımlı olmayan ve alternatif gelişme senaryoları üreten bir planlama sürecine girmelidir. Bu yeni görüş çerçevesinde, insanlar sadece evlerine ait değil tüm şehre ait bir biçimde gün boyu oturdukları şehri yaşayabileceklerdir. Yaşadıkları konut ve konut önü ilişkisi sayesinde daha rahat yaşamaları mümkün olacaktır. Geniş yaya kaldırımları ve dar sokaklar araçların hızlarını kesmelerine neden olacak ve güvenlik sağlanabilecektir. Toplum ruhu içinde yaşamak özellikle çocuk oyun alanlarında güvenliğin artmasına-neden olacaktır. Aynı şekilde çocuklar okula, parka ya da spor tesislerine giderken onları himaye edecek biri olmaksızın rahatça yürümeleri mümkün olacaktır.

2.3. Sürdürülebilir Yerleşimlerin Amaç ve Yararları

Çalışmanın ana kavramlarından olan sürdürülebilir planlama anlayışıyla oluşan sürdürülebilir yerleşmelerin amaç ve yararlarının belirtilmesinin faydalı olduğu düşünülerek bu başlık altında irdelenmiştir.

2.3.1. Sürdürülebilir yerleşimlerin amaçları

Yerel Gündem 21 ve bağlı olarak geliştirilen sürdürülebilir yerleşimin temel amacı, toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesidir. Bu bağlamda göz önünde bulundurulması gereken önemli prensipler şunlardır;

– Enerji ve ham madde kullanımı ile kirlilik ve atık üretimini azaltmak,

– Hassas ekosistemleri korumak,

– Kuzey ile güney arasında, ülkeler arasında, ülke içinde farklı sosyal gruplar arasında yoksulların ihtiyaç ve haklarını gözeterek refah için fırsat ve sorumlulukların paylaşımı.

Gündem 21, aynı zamanda, sürdürülebilir bir yerleşim için aşağıdaki konuların da göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır

– Sürdürülebilir kalkınmaya ulaşabilmek, uluslararası düzeyden yerel düzeye kadar tüm düzeylerde bilinçli bir planlama ve çalışma gerektirir.

– Toplumun tüm kesimlerinin çevre ve kalkınma ile ilgili verilecek kararlarda katılımının sağlanması gerekmektedir.

– Toplum örgütleri, iş çevreleri, eğitimciler, hükümet gibi ilgili tüm yerel grupların işbirliği içerisinde çalışmaları gerekmektedir [6].

2.3.2. Sürdürülebilir yerleşimlerin yararları

Sürdürülebilir yerleşimler, birçok yönlerden yarar sağlarlar. Bu nedenle tüm dünyada ve özellikle de Avrupa ve Kuzey Amerika'da sürdürülebilir yerleşim planlama çalışmaları giderek hız kazanmaktadır. Sürdürülebilir Strathclyde ve Hertfordshire, sürdürülebilir Seattle, Sürdürülebilir Alberta, sürdürülebilir Minnesota, Storstrom Yeşil Bölge Projesi, bunun tipik örnekleridir [6].

Sürdürülebilir yerleşimlerin bazı temel yararları şunlardır:

İyileştirilmiş yaşam kalitesi: Sürdürülebilir kalkınmayı kitaplarda ve raporlarda yazılı olan teorik kavram biçiminde, pratik uygulama şekline dönüştürür Uygulanabilirlik, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi amacı ile prensiplerden pratik stratejilere geçişin sağlanması ve karar verme mekanizmasına sürdürülebilirlik faktörlerinin ve ekolojik faktörlerin getirilmesi anlamındadır. Sürdürülebilir yerleşim toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesini sağlayan pratik bir araçtır

Amaç ve hedeflerin tanımlanması: Sürdürülebilir kalkınma hedef ve amaçlarının karar vericiler ve toplumun yararına tanımlanmasına yardımcı olurlar. Bu yolla, toplum ya da uzmanlar, doğal kaynakların ne kadar miktarda ve ne hızda tüketilebileceği ve sosyal eşitlik ile çevre kalitesine ne kadar ihtiyaç duyulduğu hakkında bilgi edinebilirler. Bir iş adamı, sürdürülebilir kalkınmanın ilkeleri doğrultusunda, sahip olduğu işletmenin ham maddeleri ne miktarda ve ne hızda tüketeceğini görebilir. Ya da bir politikacı, turistik bölgelerin zarar görmeyecek biçimde, sürdürülebilir turizmin sınırları içerisinde nasıl ve ne yoğunlukta kullanılması gerektiğini öğrenebilir. Amaç ve hedefler, gelecek için gerçekçi ve hedeflenmiş sürdürülebilir sosyal yararların sağlanması için yapılacak planlara temel oluştururlar.

Sürdürülebilirliğin "barometre"si: Sürdürülebilir yerleşimler belirli bir yerleşim ya da toplumun sürdürülebilirliğe doğru ilerleme gösterip göstermediğinin belirlenmesinde "barometre" görevi görürler. Daha açık ifade etmek gerekirse, yaşam kalitesinin iyileşip, iyileşmediğini belirlerler. Eğer herhangi bir yerleşimin sürdürülebilirlik göstergeleri sürdürülebilirlikten uzaklaşıldığını gösterirse, bu, iyileştirici önlemlerin alınması gerektiğini ifade eder. Böyle bir "barometre"nin olmaması durumunda, uygun ve etkin politikaların neler olması gerektiğinin bilinmesi mümkün değildir.

Belirli bir yöredeki yaşam kalitesini izlemede, iyileştirmeleri yapabilmek için gerçekleştirmesi gereken eylemlerin belirlenmesinde yerel sürdürülebilirlik göstergeleri kullanılırlar. Bunun yanı sıra, kurulan bağlantıların analizi (etki-durum-tepki) uygulanması gerekli ölçütlerin belirlenmesinde yol gösterir.

Sosyal bütünlük: Sürdürülebilir yerleşim planlamasının en önemli özelliklerinden birisi, toplum katılımının sağlandığı bir zeminde projenin tüm yönlerinin ele alınmasıdır. Bu projelerin başarısında toplum katılımının yararları oldukça fazladır. Toplum katılımı insanlarda kendi yaşadıkları toplum ya da yöre ile ilgili karar vermede sorumluluk; sahiplenme hissi ve bunun karşılığında da sosyal anlamda bütünlük ve sorumluluk artışı yaratır.

Bu çok önemli bir yarardır. Katılımın olmadığı durumlarda, insanlar karar vermede kendi fikirlerinin hiçbir anlam ifade etmediğini düşünmektedirler. Birçok sosyal problem bu düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkabilmektedir.

Toplum bilinci: Sürdürülebilir yerleşim planlamasında toplum katılımının sağlanmasının en önemli sonuçlarından birisi de bu yolla medyanın dikkatinin çekilmesidir. Böylece çevre ve yaşam kalitesi konularında daha geniş bir tartışma ve bilgilendirme zemini yaratılarak toplum bilinci arttırılmış olur. Çok partili demokratik sistemlerde politik süreç ve karar verme sürecini yönlendiren toplum baskısı olmaktadır. Özellikle çevre ile ilgili konularda toplum bilincinin önemi inkâr edilemeyecek kadar fazladır.

Model oluşturma rolü: Sürdürülebilir yerleşimler, diğer yerleşimler için model oluştururlar. Sürdürülebilir Seattle projesi ile başlayan sürdürülebilir yerleşim planlamalarını, takiben Avrupa Kuzey Amerika'da da benzer çalışmalar başlatılmıştır [6].

3. MAHALLE OLGUSUNUN GELİŞİMİ

Mahalle, sözcük kökeni olarak İslam ağırlıklı doğu kültürüne özgü bir anlatım biçimidir. Kuzey Hindistan'da halk arasında "Muhatla" olarak okunan mahalle, Mısır'da "Mahalla" adı altında, yer-mevki anlamında kullanılmıştır

Buna karşın, al-Fustat ve İskenderiye'de önceleri mahalle anlamında "Hitta" kelimesi kullanılırken, eski Bağdat'ta da şehrin bir semti için "Dar" sözcüğü kullanılmıştır. Sözcüğün doğu kültürüne özgü bir anlatım biçimi olması diğer kültürlerin mahalle olgusunu tanımadığı anlamına gelmemelidir. Diğer bir deyişle, mahalle farklı toplumsal sistemler ve zaman dilimleri içinde, değişik yapısal özellikler göstererek sürekli yer almıştır. Bu nedenle mahalle kavramını tanımlarken kullanılan sistemin her bir parçasını birer değişken olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Bu değişkenler, sosyo-kültürel yapı, fiziksel yapı değişkenleridir. Bunlardan birincisi,

Sosyo-Kültürel Yapı Değişkeni

Mahalle yapıtaşı, insan ve onun oluşturduğu topluluktur. Bu topluluk dinsel etnik ve ekonomik açılardan doğal olarak ya homojen ya da heterojen bir yapı göstermektedir [7].

"...Ortaçağ kentlerinin mahalleleri mesleklere göre ayrılmış..." iken "...Osmanlı şehrinde mahalle sosyal sınıflamaya göre değil, dini ve etnik farklılaşmaya göre şekillenmiştir". Diğer bir deyişle Osmanlı mahalleleri dinsel ve etnik açılardan homojen, ekonomik açıdan ise, heterojen bir yapı sergilemiştir [7].

Mahalle sakinlerinin sosyal yapılarının homojen veya heterojen özellik gösterdiğini düşünmeksizin, ortak bir noktada buluştuklarını kabul etmek gerekmektedir. Bu noktada ortak mekânı paylaşma durumudur.

Christopher Alexander'a göre, bir sosyal sistemin varlığını sürdürebilmesi, ancak ortak bir mekânın varlığına bağlıdır. Bir kentin en küçük yönetsel birimi olarak kabul edilen mahallede, fiziksel yapı değişkenine bağlı olarak, yüz yüze ilişkilerin varlığı da tartışılabilir. Diğer bir deyişle insan ilişkilerinin düzeyi ve beraberinde getirdiği planlama ve yönetime katılım olgusu, dinsel ve ekonomik homojenliğe bağlı olduğu kadar, yerleşim özelliklerine de bağlıdır [7].

Fiziksel Yapı Değişkeni

Sosyal ilişkilerin gerçekleşmesi için gerekli iki ana öğeden birincisi, mahalle alanı, diğeri mahalle yaşayanlarıdır.

Çeşitli ülkelerin, en küçük yönetim birimi olarak planlanan mahalle için farklı fiziksel yapı değerleri verdikleri bilinmektedir. Ancak, burada "...aşırı büyüme ve gereksiz küçülmelere karşı, alt ve üst sınır değerlerinin verilmesi..." yerinde bir yaklaşımdır

Bu sınırların belirlenmesinde, A!exander "doğru nüfus büyüklüğünü kent meclislerinde veya yerel yönetim birimlerine baskı yapabilecek kadar organize olabilen nüfus..." olarak tanımlamaktadır

Mahallenin nüfus ve yapısal büyüklük olarak batı toplumlarında pek çok karşılığı vardır. İngilizlerin neighbourhood, Almanların nachbarschaft, Fransızların quartier diye adlandırdıkları bu ünite..." için ortak nüfus ve alan değerleri vermek güçtür

Bu nüfus kriteri her ülkede, ülke içinde bölgelere, hatta şehirlere (sosyal strüktüre, aile yapılarına, fiziki duruma ve ekonomik faktörlere bağlı olarak) göre değişmektedir. Kenti teşkil eden elemanlar sırasıyla Konut, Konut grupları, Küçük komşuluk, Komşuluk, İlkokul yerleşme birimi, Semt ve

Şehirsel birimdir. Şehircilik düzenleme ilkeleri yönünden planlama üniteleri içinde en küçük birim "Komşuluk" kabul edilmiştir.

Buna göre "...bir fiziki deyim olan bu ünite, bir iskân grubunun gerekli olan acil ihtiyaçlarının karşılandığı ekonomik ve sosyal tesisleri ve yaşama için gerekli hizmet alanlarını kapsar. Bir ilkokul ve gerekli servisleri bu üniteyi belirler. Bu ünite genellikle 1500-2000 nüfusa hitap eder. Bu birim diğer bir deyimle mahalle'dir.

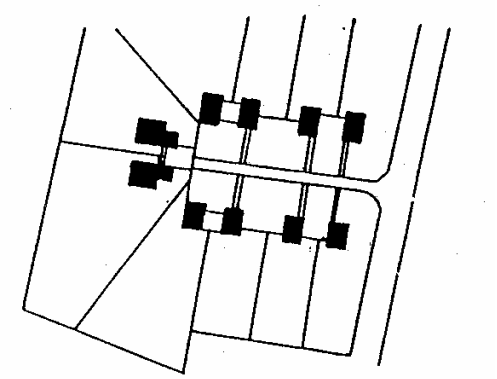
Çizelge 3.1. Kent İçinde yerleşme hiyerarşisi

Tanımlar	Aile veya Hane Sayısı	Nüfus Sayısı
KONUT Tek aile konutu Çok aile konutu	1	1-10
KONUT GRUBU	6-10	30-50
KUÇUK KOMŞULUK (10 konut grubu)	60-120	300-600
KOMŞULUK (5 küçük komşuluk grubu)	300-400	1500-2000
İLKOKUL YERLEŞME BİRİMİ (2-3 komşuluk grubu)	700-1000	3500-5000
SEMT (KÜÇÜK ŞEHİR) (2-3 ilkokul yerleşme birimi)	2000-3000	10000-15000
ŞEHİRSEL BİRİM (2,3,4 semt)	4000-9000	20000-50000

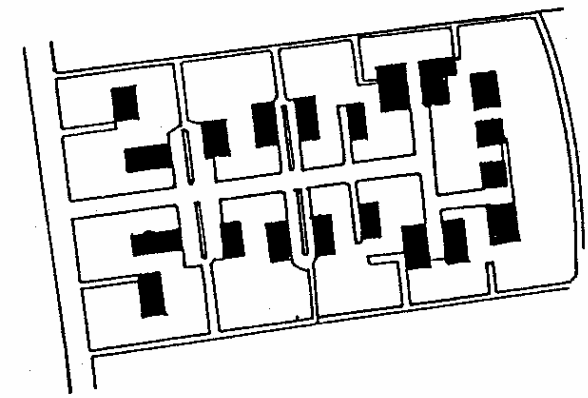
Alexander, bir komşuluk grubunun olması gereken nüfusunun üst sınırını belirlemiş ve yaşayan insanların kendi kendilerini, kenti ilgilendiren kamu hizmetleri ile ilgili kararları verebilecek derecede organize olabilmelerinin ancak 1.500 kişi ile gerçekleşebileceğini ifade etmiştir [7].

Avrupalı plancılar mahalleye, iskân yüzeyi içinde komşuluk bağları ve ünite ölçüsü bakımından bir kademelerime ile yaklaşır. Üç kademede düzenlenen bu iskân ünitelerinin en küçüğü komşuluk birimi ünitesidir. 3-5 aile bir komşuluk birimi oluşturabileceği gibi 100 ailelik gruplar da olabilmektedir. Böyle bir komşuluk grubunun en doğal şekli, tek ailelik evlerden kurulu olmasıdır. İ.T.Ü. Şehircilik Kürsüsü ve Enstitüsü tarafından kabul edilen Yerleşim" hiyerarşisinde mahalle birimi dört kademelenmede ele alınmaktadır. Bu kademelenme Konut, Konut Grubu, Küçük Komşuluk ve Komşuluk olarak Şekil 3.1' de yer almaktadır.

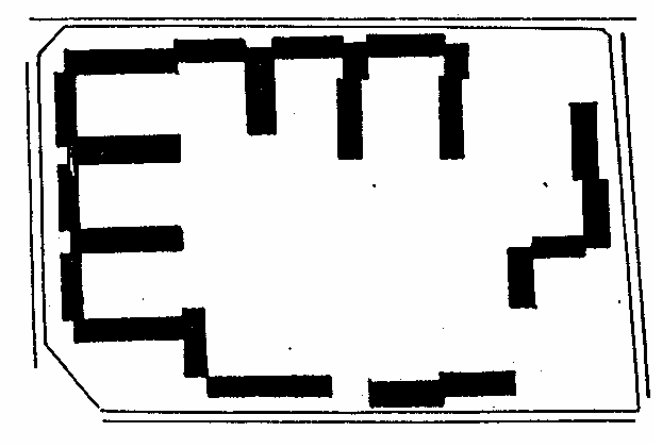
Çeşitli ülkelerden komşuluk birimi örnekleri:

Şekil 3.1. WELWYN, 10 ailelik konut grubu [7].

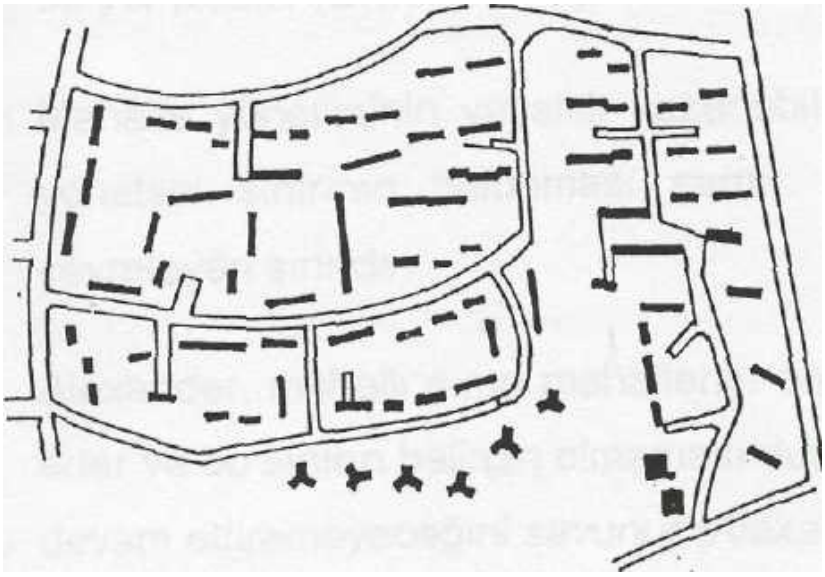

Şekil 3.2. RADBERUN, 18 ailelik küçük komşuluk [7].

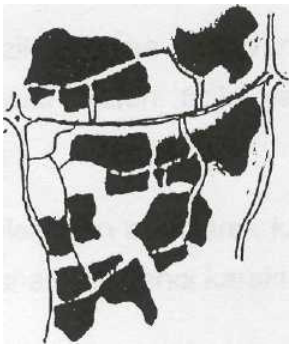

Şekil 3.3. ZÜRICH,4 Katlı blokların oluşturduğu 96 ailelik küçük komşuluk [7].

Birkaç küçük komşuluk grubunu içine alan ve ortalama 300 ailelik bir ünite oluşturan dördüncü kademe komşuluk'tur. Bu ünite yapı şekli alçak ve yüksek olmak üzere çeşitlidir. İskân grupları arasında hissedilir derecede bir ayrım olmadığı sürece sakinleri de birbirini tanır ve komşuluk bağlan değişmez. Şekil 3.4' deki örnek CRAWLEY-WEST-GREEN 500 ailelik bir komşuluktur.

Şekil 3.4. Crawley-West Green 500 ailelik iskan grubu [7].

Şekil 3.5. Green Belt-Maryland 7500 kişilik mahalle [7].

Birkaç komşuluk grubu ilkokul yerleşme birimini oluşturur. Mahallenin merkezinde dükkanlar grubu ve okulu bulunan bu ünite, 4000-8000 arasında değişen nüfusa ve 40-80 hektar alana sahiptir. Şekil 4.5 GREEN BELT-MARYLAND 7500 kişi-95 ha ile buna örnek oluşturur.

Mahalle birimindeki tüm kullanıcıların mahalle merkezine 10-12 dakikada ulaşabilmeleri sağlanmalıdır. Bu merkezin olabildiğince bir ilkokul ve çocuk yuvası yakınında olması gerekmektedir, mahallenin şehir merkezine olan uzaklığı arttıkça, mahalle merkezindeki işyeri birimlerinin sayısı artacaktır. 4000-8000 kişilik bir mahalle merkezinde olması gereken fonksiyonlar genel olarak, alışveriş dükkanları, dini yapı, mahalle buluşma lokali ve gençlik lokalidir.

Yönetsel Yapı Değişkeni

Toplumsal düzeni sağlayan yönetsel sistemin ilk basamağını mahalle oluşturur. Bu yönetim, kimi toplumlarda yerel yönetimin, kimi toplumlarda merkezi yönetimin ya da ülkemizde olduğu gibi bu iki yönetim sistemi içinde de yer alabilir

Mahalle yönetiminin yasallık kazanabilmesi için, fizik mekâna yansıyan bir yönetsel sınırının bulunması şarttır. Bu sınır sözü edilen fiziki yapıyı çevreleyen sınırdır.

Alexander, mahalli sınırı mahallenin en önemli öğelerinden biri olarak kabul eder ve bu sınırın belirgin olmaması durumunda, mahallenin kendi karakterini devam ettiremeyeceğini savunur

Mahalle birimindeki her bir yapı değişkeni, detayda irdelenecek kadar geniş kapsamlıdır. Ancak bu üç yapı değişkeninin tarihsel süreç içinde batı toplumlarında ve Türkiye'de nasıl geliştiğini genel bir çerçevede vermek, mahalledeki toplumsal ilişkilerin nasıl değiştiğini izleyebilmek açısından önemlidir. Yönetsel ve fiziksel yapıdaki değişimler, sosyo-kültürel yapıyı direkt olarak etkilediğinden çalışmada örneklem için belirlenen mahalleler sosyo-kültürel yapı değişkeni boyutuyla incelenmiştir. Bu yapı değişkenine bağlı olarak, yerleşim dokusunun yönlendirdiği ortak mekânı paylaşma, yüz yüze ilişkilerde bulunma kriterleri sosyal ağ ve komşuluk İlişkileri kapsamında ele alınmıştır.

3.1. Batıda Mahalle Olgusu

Batıda mahalle olgusu ve değişim süreçleri (sosyal,idari,ekonomik vs. gibi) kırılma noktaları göz önüne alınarak, sanayi öncesi dönem, sanayileşme dönemi,sanayi sonrası dönemler olarak incelenmiştir.

3.1.1. Sanayi öncesi dönem

Kent sosyolojisinin temel sonuçlarından birinin, kentleşme ve sanayi toplumu ile ailenin parçalanması, kentlerde yalnızlaşma veya cemaatlerin, komşuluk alanlarının değişmesi olduğu görülmektedir

Batı toplumlarındaki sosyo-kültürel değişim sanayileşme ile hız kazanmıştır. Sanayi devrimine kadar gerçekleşen süreç içinde, genel olarak, kent ve mahalle ölçeğindeki toplumsal farklılaşma; etnik gruplar, seçkinlik koşulu ve zengin-yoksul ayrımı görülür. Bu ayrım, her grubun yaşama mekânlarının seçiminde de etkisini göstermiştir."... sanayi öncesi kentlerinin iç yapılarında,

seçkinler ve varlıklı sınıflar merkezde ve merkeze yakın yerlerde yaşarken, toplumdaki yoksul sınıflar ile istenmeyen öğeler ise kent sınırına yakın yerlere yerleşmişlerdir. Bu noktada meslekler de önem kazanarak, her uğraş kümesinin belli bir sokak ya da mahallede yaşaması sonucunu doğurmuştur [7].

Bu mahalle ve sokaklar genellikle o uğraşın adını almıştır. Etnik kümeler ise göreceli olarak kendilerine yeterli alt kümeler halinde ayrı ayrı yerlerde yaşamayı tercih etmişlerdir

Sanayi öncesi toplumlarında yerel yönetimler yakın sosyal ilişkiler çerçevesinde kendiliğinden oluşmuştur. Bu örgütlenmeler, tarihi, kültürel ve ekonomik koşulların oluşturduğu geleneksel yönetimlerdir.

3.1.2. Sanayileşme dönemi

19. yy. sanayi devrimi ile birlikte mahalle oluşumunda, ağırlıklı olarak etken olan sosyo-kültürel ve etnik farklılıklar geçerliliğini kısmen yitirerek, yerini ekonomik farklılıklara bırakmıştır. Sanayi öncesinde gözlenen seçkinlik koşuluna bağlı ayrım, bu dönemde zengin-fakir olarak değişmiş ve keskinlik kazanmıştır.

Mumford'un değerlendirmesine göre endüstri kentinin üç temel öğesi, fabrika, demiryolu ve bakımsız konuttur. O dönemde fabrikaların hemen yanında kötü malzeme ile yapılmış, ışıksız ve havasız odalara sahip işçi evlerinin yer aldığı işçi mahalleleri oluşmuştur.

Hiçbir genel hizmetin götürülmediği bu mahalleler "...o derece iyi yerleştirilmişti ki varlıklı birisi bir işçi mahallesi ile karşılaşmadan yıllarca yaşayabilirdi. Ancak zamanla zenginliğe göre sınırları çizilen bu burjuva mahallelerinin biraz ilerdeki sefaletle, yıllarca yaşayamayacağı anlaşıldı. İşçiler yaklaşamıyordu ama kolera, tifo, tifüs oralara da ulaşmıştı". Bunun

sonucu olarak söz konusu burjuvalar kent merkezini terk ederek banliyölere çekilmişlerdir [7].

İngiltere'de şehir dışına kaçış ve banliyölere yerleşme olayı ilk olarak Londra'da başlamıştır. J. Burnet'e göre "daha önce aristokrat ve varlıklı ailelerin yaşadığı şehir dışı banliyöleri, 1850 yıllarından itibaren orta gelir düzeyine sahip ailelere de kapılarını açmıştır". İngiltere'de, sanayileşmeyi izleyen dönemde büyük şehirlere göç, salgın hastalıklar, sağlık problemlerine yol açarak kamu sağlığı yasaları ve izleyen dönemde yeni kent uygulamalarına yol açmıştır. Yeni kent oluşumu başından itibaren sosyal ve mekânsal politikaların yaşama geçirilmesinde önemli bir araç olmuştur

ABD'de ise, banliyö alanlarında konut sahibi olabilmek yalnızca yüksek gelir grubuna özgü bir lüks iken "...daha sonraları, ulaşım alanında kaydedilen ilerlemeler, karayolu ve demiryolunun yaygınlaşması, otomobil üretiminin artması ve ucuzlaması, orta sınıfın da banliyölere yerleşmesini sağlamıştır" [7].

3.1.3. Sanayi sonrası dönem

Sanayi sonrası batı kentlerinde, uzlaşma ve teknolojik gelişmeler, kent yaşamını giderek hızlanan bir değişime zorlamıştır. Bu dönemde kentlerde fiziksel ve sosyal açılardan yoğun bozulmalar görülür. Bu bozulma kent mekânında genelde iki boyutta gerçekleşmiştir.

Bunlardan ilki, kent merkezinin terk edilerek fiziksel yapının köhneleşmesi ve sosyal yapının bozulması, kısaca mahallenin dolaylı yoldan yozlaşmasıdır. Özellikle İngiliz metropoliten şehirlerinde terk edilen şehir içi konut alanlarının gelir düzeyi düşük aileler, ikinci sınıf işyerleri ve depolar tarafından işgal edilmesi bu sonucu doğurmuştur.

Aru'nun belirttiği gibi, batı ülkelerinde köhneleşme olarak tanımlanan bu alanların belirleyicileri, yüksek barınma yoğunluğu ve suç oranı, sağlık dışı durumlar, pislik ve düzensizlik gibi olgulardır.

Diğer bir problem ise oluşturulan banliyölerin şehirsel doku ve mekân anlayışından yoksun olarak gelişmiş olmalarıdır.

Toplayıcı merkez ve sosyal altyapı eksikliği, içine kapanık aile hayatını körükleyerek, sosyal ve kültürel ilişkileri öldürmüş ve banliyöler giderek "büyük şehirlerin yatakhaneleri" olarak adlandırılmaya başlamıştır

2. Dünya Savaşı sonrasında farklı sosyal sınıfları kaynaştıracağı umut edilen değişik konut büyüklükleri ve tiplerini içeren çok ailelik apartman blokları ile tek ailelik bahçeli ve sıra evler bir arada düşünülmüştür. Ulaşılmak istenen hedef, komşuluk ilişkilerini kuvvetlendirmek yoluyla tam bir sosyal entegrasyon sağlamaktır.

Ancak bu uygulamalar da sorunları çözememiş aksine yeni toplumsal ve kentsel problemleri ortaya çıkarmıştır. Bu sorunların temelinde her sosyal sınıfın kendi sınıfı ile bir arada yaşama isteği ile bahçe içindeki müstakil eve duyulan özlem ve apartmanların kullanışsız olması yatmaktadır.

Sanayi sonrası büyüyen batı kentlerinde, geleneksel örgütler yetersiz kaldığından, daha organize birimlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönemde merkeziyetçi yapıya sahip bu birimler ile şehir nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturan çalışan kesim arasında, toplumun kamusal sorunlardan dışlanmasına dayalı bir kopukluk ortaya çıkmıştır.

Diğer bir deyişle mahalle, gelenekselliğinden koparılarak merkezi şehir yönetimi içinde temsilci görevini içeren en alt birim olarak kabul edilmiştir [7].

3.2. Türkiye'de Mahalle Olgusu Ve Değişim Süreci

Türkiye'de mahalle oluşum ve değişim süreçleri Osmanlı'dan günümüze (sosyal, idari, ekonomik vs. gibi) kırılma noktaları göz önüne alınarak Osmanlı'da Tanzimat'a kadar olan dönem, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e ve Cumhuriyet'ten günümüze şeklinde dönemlere ayrılmış ve irdelenmiştir.

3.2.1. Osmanlı döneminde Tanzimat'a kadar mahalle

Osmanlı Türk mahallesi toplumsal, kültürel, ekonomik ve yönetsel bağlamda bir toplumsal olgu olarak belirlenmektedir. Ve sistem için çok önemli bir çekirdek birimdir. Osmanlı mahallesinin sosyo-kültürel yapısı üzerine iki farklı görüş öne sürülmektedir:

İlber Ortaylı'ya göre "...Osmanlı kentinde, konut bölgelerindeki farklılaşma, gelir ve statüden ileri gelmeyip, etnik ve dini farklılıklara dayanır. Mahallelerde fakir ve zengin çoğu zaman aynı yerde yaşar ve sınıfsal bir özellik görülmez..." [8].

Alada ise dini ve örfi hukuk ile geleneksel kültürün mahallenin örgütlenmesinde önemli belirleyiciler olduğunu belirterek, "...bir İslam toplumu olan Osmanlı'da mahalle halkının bileşiminin katı, din, dil ya da kan bağı ilişkilerine dayalı olmadığını..." savunur [9].

Geleneksel Osmanlı Şehirlerindeki mahalle, henüz sınıf ve statü farklarının biçimlendirmediği bir fiziki mekândır. Geleneksel mahallede, dinsel farklılık dışında, imparatorluğun her sınıf ve her bölgesinden insanlar belirli kurallar ve etiket çerçevesinde yaşardı. Mahalle meclisi ve kahvehane bir toplantı ve tartışma mahalli olup, kamuoyunun oluşturduğu merkezlerdendi [8].

Osmanlı döneminde mahalleler, sosyal dayanışmayı ve fiziki güvenliği sağlardı. Ayrıca, türdeş yapıları ve göreli özerkleriyle mahalleler, çoğu zaman

güçlü dayanışmaya ve aidiyet hissine bağlı olarak "hemşehrilik gururu" nun kaynağı idiler [10].

Osmanlı'da mahalle, bir iskân ünitesi olarak, okulu, bakkalı ve bekçisi ile sosyal yapının en önemli parçası olmuştur. "Bizim Mahalle" deyiminin altında gerçekte idari bölünmelerin kurmuş olduğu bir bölge değil, bütün özellikleri ile mahalle toplumu söz konusudur. Bu küçük toplumda herkes birbirini tanır, küçükler arasındaki bağıntı ve arkadaşlık, diğer arkadaşlık ölçütlerinin üstünde bir mahalle arkadaşlığıdır ve kutsaldır"

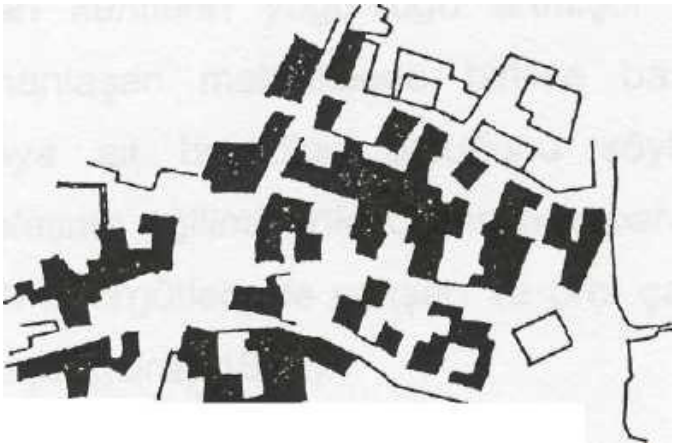
Genel olarak mahalle; birbirini tanıyan, belirli ölçüde tutum ve davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içindeki kişilerin yaşamlarını geçirdikleri evlerin oluşturduğu, sınırları kesin çizgilerle ayrılmamış bir veya birkaç sokağı olan camisi ya da mescidi bulunan bir alandır [11].

Nüfus ve Fiziksel Yapı

Mahallenin fiziki sınırlarını toplumsal ve yönetsel örgütlenme belirler. Bu nedenle nüfus önemli bir kriterdir. Toplumsal ilişkilerin dayanışmacı yapısı ve yönetimin etkinliği göz önüne alındığında, geçerli ve yeterli bir sayısal değer bulunabilir.

Komşuluk ünitelerinin birbirine yakın haneleri arasında komşuluk bağları aynı karakterde olup, konut alanlarında bu hücreler, birbirine eklenmiş ve kilitlenmiş bir komşuluk dokusu oluştururlar. Evlerle dolu bir bölgede herhangi bir konut komşuluk bağları bakımından merkez olarak alınırsa, bu bağların o noktadan uzaklaştıkça zayıflayıp kaybolduğu görülür. Bu bağ ancak 20-30 ev arasında kurulabilir.

Osmanlı kentlerinde bir mahallenin, sözü edilen 20-30 hanelik ilişkileri sınır değerini doğrular nitelikte, "...16. yy verileriyle 10-50 hane arasında değişir bir yapıda olduğu saptanmıştır" [7].

Şekil 3.6 Manisa Menye'den bir mahalle örneği [7].

Alada'ya göre nüfus gerekli mahalli işlevleri engeller bir büyümeye uğrarsa zaman içinde bir bölünme eğilimi gösterir. Osmanlı mahallesinin en önemli fiziksel yapı özelliklerinden biri de bu kendi kendine gerçekleşen "organik ve spontane" oluşma eğilimidir

Osmanlı dönemi Anadolu kentleri mahallelerinin kent yönetimindeki yeri ve etkinliğinde her mahalle bir yönetim birimi olarak algılanıyordu. Önemli kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde, kent ortak giderlerinin karşılanmasında mahalle birimi temel alınmaktaydı. Kent bazında kamu hizmetlerinin görülmesinde mahalle "birim" kabul edilmekte, özellikle kent ortak giderlerinin halka bölüştürülmesinde göz önünde tutulan kıstasların başında gelmekteydi [11].

3.2.2. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Türk Mahallesi

"...19. yy. sonunda ticari ve idari değişiklikler nedeniyle Osmanlı kentleri daha büyümüş ve yapısal değişme sürecine girmiştir. 1880'lerden önce komşuluk ilişkilerine dayalı kendiliğinden oluşmuş organik yapıdaki mahalle dokusu, yerini bu dönemde "tekerlekli araç ulaşımı, su ve kanalizasyon gibi temel hizmetlerin kolayca götürülmesi için birbirini dik kesen yolların" oluşturduğu yeni bir dokuya bırakmıştır

19. yy. sonunda ki dönemde kentler yatay olarak gelişmemiştir. Nüfus artışı ile sıklaşan kentlerin yoğunluğu artmıştır. Bu yoğunluk artışı apartmanlaşan mahallelerle birlikte başlamıştır. Apartmanlaşmanın orta tabakaya ait bir olgu olduğunu söyleyen Kıray, ülkemizde ilk orta tabakalaşma eğilimlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılında, batıya bağımlı iş örgütlerinde çalışan ve orta çaplı tüccarlaşma ile ortaya çıktığını belirtmiştir

Mahalle yönetiminde önemli değişiklik Tanzimat döneminde özellikle İstanbul'a göçü önlemek amacıyla yapılan çalışmalarda, mahalle düzeyinde yeni bir örgütlenme gereği duyulmuş ve ilk kez 1829'da İstanbul mahallelerinde "Muhtarlık Örgütü" kurulmuştur. 1833'ten günümüze kadar geçen uzun dönemde bu kurum, önemli denilebilecek bir değişikliğe uğramadan gelebilmiştir.

Muhtarların mahallelerinde oturanların tutum ve davranışlarını izleyerek, sakıncalı kimselerin gelip yerleşmelerini önlemek, ayrılacaklara, seyahat edeceklere izin alabilmeleri için "Mühürlü Pusula" denilen ilmühaberi vermeleri ilk işleri olarak belirleniyordu. Mahalleye yerleşmek için gelenlere çoğunlukla muhtar kefil oluyordu. Böylece mahallede güvenliğin sağlanmasında ilk görev muhtara düşüyordu.

Tanzimatla birlikte her alanda yapılan düzenlemeler kentleri doğrudan etkilemiştir. Yönetim merkezi konumundaki bütün büyük kent merkezlerinde meclisler oluşturulmuş, halkın yönetime katılması doğrultusunda önceki dönemle kıyaslanmayacak derecede değişiklikler, yenilikler yapılmıştır [11].

3.2.3. Cumhuriyet'ten günümüze mahalle

1950'lere kadar büyük ölçüde tanımlanan geleneksel yapısını sürdüren mahallenin, fiziksel yapısındaki bozulmanın temelini, batı şehirlerine benzer şehirler oluşturma amacı (apartmanlaşma) ve yapılan imar planları oluşturmaktadır.

Batı'ya özgü bir oluşum olan apartmanlaşma "...özellikle Cumhuriyet döneminde, yabancı uzmanların etkisinde hazırlanan ve geliştirilen yeni imar planları ve yönetmelikler..." ile hızlanmıştır. Bunun sonucu olarak düzensiz, sık yapılaşmış, sağlıksız mahalleler oluşmuştur.

Bu bağlamda Cansever, apartmanlaşmanın mahalledeki insan ilişkilerine olan etkilerine değinerek "...mahremiyete sahip, bahçe-doğa, mahalle-toplum ilişkilerinin en yoğun şekilde yaşandığı..." eski Osmanlı Türk mahallesinin yerini "...teknokrasinin, despotizmin, ekonomik çıkarların ürünü olan ve insan; yaşadığı çevreden koparan, yabancılaştıran, çevre sorunlarına duyarsızlaştıran, yapsatçı apartman mimarisine bıraktığını..." söyler

Hızlı kentleşme olarak nitelendirilen bu dönemde konut sunum biçimlendirilmesine bağlı olarak genelde üç tip mahalle olgusundan söz edilebilmektedir:

– Yoğunluk artışına bağlı olarak, fiziksel ve sosyal bozulmanın görüldüğü, yasal olarak gerçekleşen mahallelerdir. Büyük şehirlerimizde mahalle bölüntüleri, geleneksel ve sosyal dokuyu çoktan terk etmiş olduğundan, bu mahallelerde komşuluk ilişkilerinden söz etmek mümkün değildir

– İkinci tip mahalle ise "...büyük kentlerde yapsatçı tarafından tek tek üretilen apartmanlar yerine, büyük iş şirketlerinin çok sayıda konutu üretip pazarlayabilmesi sonucu ortaya çıkan toplu konut mahalleleridir

Erkut'a göre bu mahallelerde "...toplumun genel değişimine de bağlı olarak yeni bir yaşam türü ve eskisinden farklı ilişkiler..." oluşmuştur. Yapılan araştırmalara göre "...mekâna bağlı sosyal ilişkilerin ya da komşuluk ilişkilerinin planlı yerleşim alanlarında giderek azaldığı saptanmıştır..." [7].

– Üçüncü tip oluşum ise gecekondu mahalleleridir. Bu oluşumda temel farklılıkların başında yasal olmama durumu gelir. Gecekondu

mahallelerinin toplumsal etkileşimlere bağlı olarak kendiliğinden gelişen bir sınırı vardır. "...Aynı yöreden gelenler aynı yerlerde yerleşerek, şehir çevresinde kendi içine kapalı "kültür adacıkları" oluşturmaktadır. Her biri bir mahalle ölçeğinde olan bu adacıklar, insanların terk ettikleri yörelerin küçük modeli olmaktadır

Sonuç olarak bu dönemde üç mahalle tipi olmasına rağmen, birbirinden tamamen ayrılan iki farklı sosyal yapının varlığından söz edilebilir. Bu gecekondu ve kentli ayrımıdır. Her iki yapı da hem sosyal yaşamda hem de fizik mekânda bir araya gelmezler.

3.3. İmar Planlarının Mahalle Kavramı ve Konut Alanları Üzerindeki Etkileri

Mahalleyi olumsuzluğa iten en ciddi faktörlerden birisi de kuşkusuz imar planları olmuştur. Yapı Yollar Kanunu'nun "küçük" diye isimlendirdiği ve mevcut şehirleri yıkıp, tarihi Osmanlı şehir dokusunun ev, yol, meydan, mahalle gibi bütün insancıl unsurlarını yok etmeyi ilk iş sayan bu planların temel felsefesini değiştirmeyi amaçlayan bütün girişimlerde sonuçsuz kalmıştır.

Arsa spekülasyonu ile desteklenen yıkıp yapmaya yönelik imar planı uygulaması insan aile ölçeğindeki konut alanlarını dört veya sekiz katlı bitişik düzen apartman inşaatına dönüştürünce, mahalle olgusu da etkisini yitirmeye başlamıştır.

Asırlarca süren yoğun emekler ile oluşmuş Türk mahalleleri, şehir planlarıyla, taklitçilikten ibaret şemalarla isteğe göre geçirilen yollarla, çağdaşlaşma düşüncesiyle yok edilmişlerdir [12].

İmar planlan ile rant kazanmak için apartmanlaşma ve parselasyon sistemi ile geleneksel doku, bahçekent dokusu ve mahalle oluşumları yok edilmiştir.

İmar planları ile mahalle kavramında önemli bir unsur olan sokakların kentsel mekân olma işlevi ortadan kaldırılarak, sadece ulaşım için kullanılmaya başlanmıştır. Gecekondu alanları da ıslah imar planlarıyla apartmanlaştırılmış ve mahalle kavramı açısından sahip olduğu bazı değerler yitirilmiştir.

Türk sivil mimarisinin ve eski mahalle dokusunun tahrip olmasında en önemli etken ise imar planları olmuştur. Tarihi kentlerin insanlar, yayalar, çocuklar ve ihtiyarların da kullanacağı yol ve meydan gibi açık alanların taşıt trafiğine hizmet edecek şekilde değiştirilerek hazırlanan yeni imar planlarıyla aynı zamanda mevcut konut stoku yıkılıp yok edilerek yerine apartmanlar inşa edilmesi kentlerin, çevrenin insan ölçüsü, yapı dokusunun mahalle ve kent merkezindeki abidevi yapıları yücelten nitelikleri, doğayı ve doğanın güzelliklerini insancıl bir mimari, bir kültür çerçevesi içinde değerlendirme imkânını yok etmiştir.

3.3.1. Apartmanlaşma (kat mülkiyeti)

Türk sivil mimarisinde mahremiyete sahip, bahçe, tabiat, mahalle toplum ilişkilerinin en yoğun şekilde yaşandığı, kullanıcının çevresinin bilincine vararak güzelliği her an fark ederek yaşadığı Türk evi, yerini mali spekülasyonların ürünü olan ve insanı yaşadığı çevreden koparan, yabancılaştıran, çevre sorunları karşısında duyarsızlaştıran, yap-satçılığın apartman mimarisine bırakmıştır.

Apartmanlaşmayla, pazarlama başarısını esas amaç sayan "yap-sat" sisteminin ana ürünü olan ve kentlerimizin en büyük bölümünü teşkil eden konut mahalleleri; havasız, ağaçsız, çiçeksiz gayri insani toplum içinde bulunma bilinç ve sorumluluğundan uzak olarak geliştirilmiştir [12].

Apartmanlaşmayla mahalle yaşantısında çok önemli olan insanlar arasındaki sosyal ilişkiler, komşuluk bağları azalmakta ve bir yabancılaşma meydana gelmektedir.

Konut ve konut dokusu yalnızca fiziksel olarak barınma anlamına gelmemekte, insanın duygusal bağlar kurduğu alanlar olarak verilmektedir. Bu bağlamda en temel ikilem konut tipi olarak bahçeli ev ile apartman arasında ortaya çıkmıştır. Bir dönem batı kentine damgasını vurmuş olan apartmanın, insan davranışları üzerinde yarattığı olumsuz etkiler (yalnızlık, iletişim bozuklukları, topraktan uzaklaşmak vb.) ve yapılan araştırmalarda bahçeli ev biriminin hâlâ ön sırayı alması gibi nedenlerle batı toplumlarında konut çevresi olarak apartmanların değeri tartışılmaya başlanmıştır

Birbiri üzerine dizilmiş konutlar, demek olan bir apartman bloğunda, pek çok aile yaşamaktadır. Bunlar arasında sosyal bağlılık, komşuluk münasebeti yok denecek kadar zayıftır. Apartman içinde müşterek kullanımlar olan merdiven veya asansördeki tesadüfî karşılaşmalarda, şehir içinde diğer insanların karşılaşmasından öte değildir. Yabancılığı gidermez [13].

3.3.2. Parselasyon

Parsel düzeni parselin dar boyutları, yapının konumlanmasında doğa değerlerini gözetme olanağını kısıtlamış, mahallenin mekânsal oluşumunda önemli bir unsur olan manzaraya, güneşe istenen ve istenmeyen rüzgâra göre yönlenme artık yapılamaz olmuştur.

Parsel sisteminin getirdiği yapıların birbirinden bağımsızlığı çoğu kez görünüş açısından yapıların birbirlerine saygı eksikliği biçiminde belirmiştir. Aynı umursamazlık, parsel düzenin yapı çevrelerinde ışık, hava ve açık mekân oluşumundaki olumsuz etkilerinde de gözlenebilmektedir.

Yükselip, bahçe içinde ev niteliğinden uzaklaşan yapılar arasında kalan alanların bütünleşemeyerek ortak kullanımların gelişmemesi, işe yaramayan ufak alancıklar oluşmasını ve buraların ne bireysel ne de toplumsal kullanıma olanak vermemesine sebep olmaktadır.

Parsel sisteminin zorunluluğuyla yapı, özellikle konut yapısı tasarımı ve konumlanmasında önemli değişmeler olurken, yapı çevresindeki açıklık, çoğu kez yükseltinin artmasına rağmen daralmıştır. Hele özellikle alt katlarda yapı çevresindeki açıklık manzara, güneş ışığı, etkili bir havalandırma ve eski mahallelerde var olan yaşantının dışa taşma olanağını hazırlayabilecek boyuttan uzak olduğundan, bu işlevleri yüklenememektedir.

Güncel konut tasarımında parselasyon sonucu yaşantının dış mekâna uzaması gereğine duyarsız kalınmıştır denilebilir. İmar planlarınca belirlenen bina ve inşaat sahalarından fedakârlık ederek bahçe, avlu, teras türü yaşantının dışa taşması olanağını sağlayan alanların tasarım programına alınması özel villa türü sayılı evlerin ötesinde diğer yapılarda görülmemektedir [14].

İmar kurallarının verdiği hakların en son cm^3'e kadar bağımsız konutlarla doldurulan parsellerde, geriye yapı boyunca uzanan ön, yan ve arka bahçeler, ne çocuklar için bahçe, ne gençler için oyun alanı ne de yetişkinler için dinlenme alanı olma özelliği gösterememektedir [15]. Parsel düzeni insanların en doğal ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Parsel düzeni çerçevesinde çocuklar, oyun gereksinmelerini ya bahçe duvarı ve kömürlüklerde gidermekte, ya da yapılarına ters düşen, konut içinde sessiz sedasız oyun oynama alışkanlığını geliştirmeye mahkûm edilmektedirler [15].

Mahalle yaşantısında önemli bir unsur olan mahremiyet parselasyon sonucu korunamaz olmuştur. Parsel düzeni uygulamalarında, birbirinden farklı yaşam biçimlerine sahip, fakat birbirlerine çok yakın mekânları paylaşan insanların, işitsel konforu sağlanamamaktadır. Ailenin özel yaşantısı ile ilgili görüntüler,

sesler, kokular parsel düzeni uygulamasında doğal yollarla izole edilememektedir [16].

Parselasyon sisteminde kişisel mekân özellikleri açısından en çok mahremiyet aranan evin perdeleri açıldığı zaman komşu altı metre uzaklıktadır ve dolayısıyla perdeler kapalı tutulacaktır [14].

3.3.3. Sokakların oluşumu üzerine etkileri

Mahalle strüktürü içinde, sokakların yaşayan kentsel mekânlar olarak kullanılması imar planlarıyla artık yapılamaz olmuştur. Kent ölçeğinde, sokaklar, kentsel mekânların büyük bir kısmını teşkil etmelerine rağmen, imar planlarında sokaklara sadece taşıtların, insanların gelip geçtiği yollar ve bu yollardan belirli mesafelerle çekilmiş yapıların oluşturulması gözüyle bakıldığını görmekteyiz. Bunun sonucunda ortaya klasik yol profillerinden aynı derinlikte ön bahçelerden, eşit aralıklarla yan yana ve karşılıklı dizilmiş, eş yükseklik ve cephelerden oluşan alışageldiğimiz sokak perspektifleri çıkmıştır.

Oysa sokaklar uzunluk ve hareketleriyle, eniyle, yüksekliğiyle, yapılaşma tarzlarıyla, çıkması arkadıyla, ön bahçesiyle, bahçe duvarıyla, cephesiyle, çatısıyla, oluşan bir kentsel mekândır. Bu yüzden imar planlarında sadece yol kesitleri, bahçe mesafeleri, yapı yükseklikleri verilerek sokakların oluşturulması son derece yanlış bir tutum olarak görülebilir [16].

İmar planları ile sokaklar trafik akışını sağlamak için düzgün sınırlar içine alınmış, sokak uçları açık görünümlere dönüştürülerek geleneksel dokunun sahip olduğu sokak dokusunun yaya mekânı olarak kullanılma özelliği de yitirilmiştir.

Sokaklar bütünleştirici, birleştirici olmaktan çıkmış iki tarafta yaşayanları ayırıcı salt ulaşım görevini gören bir unsura dönmüştür [17].

3.3.4. Gecekondu alanları üzerindeki etkiler

Gecekondu kendiliğinden oluşumun, alçak katlı düşük yoğunluklu dokusunu sergilemektedir. Kırsal ve geleneksel mimariyi kente taşımakta, topografyaya uyum yapmakta, güneşlenme ve yönlenme açısından daha sağlıklı bir ortam sunmaktadır. Kütle-mekân ilişkisi içinde bahçe-konut bağı kurulmuş, motorlu taşıt trafiği az olan sokak, ortak mekân görevini yüklenebilmiştir. Buna karşılık altyapısızdır, denetimsizdir ve yasa dışıdır[18].

Gecekondu alanlarında iç ve dış mekân kullanımında çeşitlilik vardır, özel alandan kamusal alana geçişkenlik, doğal çevreye uyum, mekânın yakın komşuluk ilişkilerine olanak veren biçimlenişi, düşük yoğunlukta geniş açık alan kullanımının varlığı gözlenebilir

Buna karşılık gecekondu parselleri, ıslah imar planları kentsel imar parseli haline getirilmekte ve bu doku tahrip edilmekte, imar afları ile yüksek yoğunluk ve yetersiz açık alanlar tek düze çok katlı yapılar, özel ve kamusal alanlar arasında kesin sınırlar var olan yerleşim dokusunun ve doğal çevrenin yok edilmesi, insanları apartman dairelerine hapseden düşük mekan kalitesi, salt rant hedefli mekan üretimi şeklinde bir yapılaşmaya yol açmıştır

18. madde uygulamaları ile alınan düzenleme ortaklık payı ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Mesela kişi başına m^2 ile eğitim, yeşil ve her türlü donatı sıkıştırılmak istenmektedir. Gecekondu alanlarında 18. madde uygulaması ile çok sıkışık ve katlı binalar oluşturulmakta ve bu alanlar kamu yararından çıkarılmaktadır [19].

3.4. Fiziksel Çevre ve Sosyal Çevre İkilemi İçerisinde Mahalle

Mahalle fiziki bir çerçeve olarak mahalle tanımlarında da belirtildiği gibi bir kentin, bir ilçenin bölünmüş sayıldığı parçalardan her biridir Genelde belirli mekândır. Mahalleden çıkış ve mahalleye giriş anlamlıdır ve belirgindir.

Mahalleler birbirinden bazen bir anayol ile veya nehir gibi doğal ya da yapay eşiklerle ayrılmaktadır. Ancak bugün mahalleler arasındaki hudutlar eskisi kadar belirgin değildir.

Mahalle yaya ölçeğindedir. Bu nedenle mahallede uzaklık ve erişebilirlik önem taşımaktadır [20].

Sosyal bir çerçeve olarak ise mahallenin yüklendiği değişik anlam ve görevler vardır.

Mahalle ve mahalleli, hem birer toplumsal gerçek, hem de simgesel değer olarak bir arada yaşamışlardır. Mahalle içi yakın ilişkiler, dayanışma, denetim ve yönetim mekanizmaları, sanayileşmenin etkileri toplumsal yaşamı ve kent kültürünü etkisi altına alıncaya dek süregelmiştir. Bu mekanizmaların temel öğeleri mahalle, mahalleli, mahalleli olma, komşu, komşuluk gibi kavramlardır

Mahalleler asırlar boyunca, yer adlarının da şahitlik ettiği gibi, belki de başlangıçtaki etnik kabilesel ve dini homojenliklerinin sayesinde bir anlamda özelliklerini korumuşlardır. Mahalle adları ve küçük cami ve kiliselerin mevcudiyetiyle farklılaşmış bir kentsel devamlılığı gösterir; ancak bu net bir biçimde değildir ve sınırlar arası taşmalar da yoktur

Meydan Larousse'da mahallenin sosyal yaşantısı için şöyle denilmektedir; Mahallelerin, bakkalı, kahvehanesi, çeşmesi, mektebi, sütçüsü, bekçisi, hatta kabadayısı gibi unsurlarıyla renkli ve içe kapanık bir hayatı vardır. Mahalle bakkalı, berberi, tamircisi tanınan, müşterisini tanıyan, onunla sohbet edilen kimselerdir. Mahalleliler dar zamanlarda birbirinin yardımına koşar. Sevinçli anlarda da birbirlerinin duygularına ortak olurlardı. Hayat şartlarının değişmesi, eski mahalle yaşayışını bugün hemen hemen ortadan kaldırmıştır.

Şehirciliğin, teknik ve estetik endişeleri yanında, bir çabası da sosyal bakımdan, toplumu organik bir biçimde gruplara ayırmak ve bu sosyal birliklerden gerçek canlı organizmalar meydana getirmektedir. Eski Osmanlı kentlerinin mahalle birlikleri bu anlamda aynı amaca dönük biçimde kurulmuştur. Osmanlı kentlerinde mahalle camileri şehrin odak noktalarıdır. Çoğu kez camiler, çeşitli düzeylerde eğitim yapan, mahalle medreseleri ile bütünleşmiş biçimdedir. Kıvrıntılı saçakların hepsi, ışınsal bir düzenle bir camiden diğerine uzanmaktadır

20. yüzyılın başına kadar, karakterini koruyan eski Osmanlı mahallesi, Osmanlı İmparatorluğumun sosyal yaşantısının gerçek birimlerini oluşturmakta idi. Bu mahallelerin sakinleri birbirlerini iyi tanıyan, kaderlerini paylaşan insanlardır [20].

Osmanlı toplumunda mahalle bir bütündü, bir şahsiyetti, bir organizmaydı. İnsanları, açık ve kapalı mekânları ile birlikte sosyal bir toplumu sergilemektedir. Mahallede her aile, bu topluluğun bir elemanı, büyük ailenin ferdi olarak belirmektedir. Mahalle ile genel olarak yalnızca kentin değil, konutlardan oluşan kent parçalarının toplamından meydana gelen yalın bir kent kuramı tanımlanabilir

Mahallenin genelde bir tarihi hatta bir efsanesi, bir özelliği vardır. Örneğin aşağıda sıralanan özellikler gibi:

"Bir mahalle bulabiliriz ki, yaşlı, ulu bir çınarı vardır. Bu çınarın etrafında gelişmiş meydancıkta gölgelerin halısı üzerine uzanmış bir kahvesi karşımızdadır. Burası kapalı bir kulüp değil, yol ile meydan ile kaynaşmış, bir uğrak yeri, herkes için bir "merhaba' yeri, bazen de uzun konuşma, dinlenme yeri, günlük yorgunluğun sonunda veya gece sakinliği içinde bir toplanma mahallidir. Burada birkaç da dükkân bulabiliriz. Bu meydancığın ilerisinde evler arasından geçen yol solda belki de bir çeşmeye uğrar geçer. Etrafında çocuklar oynar, gelen geçen bu su ile serinler. Yaşlı bir akraba gibi sevilen

ihtiyar bekçisi bile, bu mahallenin bütünlüğüne dâhildir. Belki de sağdaki yokuştan bir İkinci mahalleye çıkmaktadır. Üst yolda, uzunca bir taş set üzerinde, köşe başından bütün yukarı mahalleye seslenir gibi duran, ahşap bir mescit bulunabilir. Bunun geniş avlusunda uzun sekiler ve onların altında mahallenin küçük aile üyeleri, çocuklar oynamaktadır. Bunun karşısındaki bir sıra dükkân, evlerin aralarına sokulan sokak başlarındadır. Burada mescit, yanında oynayan çocuklara nezaret eden bir ihtiyar gibi mahallelidir, mahallededir, mahallenindir.

Çocukların evlerine dönerken, ailelerin artık toplu hayattan kendi iç hayatlarına çekilmelerini anlatan, tek tek yanan, ışıklar da mahallelidir, mahallenindir.

Yürümekte devam edilirse, küçük kentlerimizde, başka mahallelere girip daha başka mahallelerden çıkılabilir...

Bu mahalleler, birer ünite, bu mahalleler, beraberliği temin edecek kadar küçük veya başka bir deyişle, bir organizma olarak bütün yaşayacak kadar büyüktür" [21].

Osmanlı kentlerinde mahallelerin kendilerine has görünmeyen koruyucu duvarları vardır. Hırsızlık diye bir şey söz konusu olmadığı gibi gayri ahlâki davranışlar da, mahallelerde çoğunluğun tepkisiyle karşılaşır [20].

Mahalleden beklenen; yönetim, ilişki, denetim bütünlüğü olması, kendi içinde yeterli ve işlevsel bütünlüğü bulunmasıdır. Mahallede işlevsel gereklerde ve yönetimde bütünlük vardır. Mahalle; soya bağlı özellikleri dışında, inanç birliğinin mekânı ve simgesi de olmuştur. Toplumsal yazımın içten dışa açılımı; konut-iç-avlu-aile çevresi, sokak, komşuluk çevresi, mahalle geniş dış çevre şeklinde gelişmesidir.

Yönetimsel bir bölünmeden çok, eski toplumun sosyal bir dayanışması şeklinde olan mahalleler birbirine eklene eklene kenti oluşturmaktadır [22]. Mahalle birbirine bağlı sosyal bir ortamdır ve donatılarıyla bir bütün oluşturur.

3.5. Bir Yerin Mahalle Olması İçin Gerekli Özellikler

Bu başlık altında mahalleleri diğer fiziksel mekanlardan ayıran ve hem de mekansal hem de sosyal açıdan kimlik kazandıran özellikler irdelenmiştir.

3.5.1. Kimlik özellikleri

Bir yerin mahalle olabilmesi için önce kimliği olmalıdır ve insanların kendilerini oraya ait hissetmeleri gerekir. Bir yerin kimliği olması ise, insanlar, orada kendini huzurlu, rahat, güven içinde hissetmeli ve evinde olma duygusu içinde o yer, diğer yerlerden ayrılmalı, farklılaşmalı ve ön plana çıkmalıdır.

Treinen (1965) bir yere bağlılığı ve o yere ait olma hissini, sembolik *yere* bağlılık ve duygusal yere bağlılık olarak ele almaktadır. Oturma süresi, oralı olma durumu, sosyal çevre strüktürü, ikamet yerinin çocukluk ve gençlik yaşantısındaki yeri, aile, akrabaların yeri olarak ikamet bölgesi, arkadaş çevresi gibi yere bağlılık kriterlerini ortaya koymaktadır.

İnsanlar arası ilişkiler, arkadaşlık, komşuluk ilişkileri grupları bağlar, duygusal mekân yaşantıları, hatıralara gereksinmelerin karşılanabildiği, biçimlendirme, oluşturma sürecine ve kararlarına katılma gibi faktörler çevreye bağları oluşturmakta ve yönlendirmektedirler [17].

3.5.2. Komşuluk özellikleri

Bir yerin mahalle olabilmesi için o yerde yaşayan insanlar arasında komşuluk ilişkileri olmalıdır. Komşuluk ilişkileri; yardımlaşmalar, birlikte yapmalar,

oturmalar, üretimler, ziyaretler, misafir kabul etmeler, birlikte yeme-içme gibi faaliyetlerdir. Komşuluk ilişkilerini geliştiren etmenler ise kişi ve grup ortaklıkları, güvenilir çevre, alışkanlıklar, yaşanmış olaylar, arkadaşlıklar, ortak gelenekler ve benzeri sıralanabilir [17].

Hayatın müşterek olması dolayısıyla, insanın aile içinde ve ailelerin diğer ailelerle bir ilişki içinde yaşaması mecburiyeti kadar insani ve doğal bir şey olamaz. İnsan hayatı, çalışmakta olduğu mekan ve belli bir alanda karşılaştığımız insanlar ile, konutumuzdan bir kapalı kutudan ibaret çok dar ve insan tabiatına uymayan kuru, değişmez bir çevre olmamalıdır.

Mahallede müşterek sokak, bahçe veya bahçe parçaları veya kıymetli eski ağaçların gölgeliği... gibi elemanlara sahip olarak yaşamak ailenin monoton karakterde kalma tehlikesini ortadan kaldırır

3.5.3. Yeşil ve manzara özellikleri

Yakın birinin veya kendi diktiği, ürettiği, anı değeri olan yeşil, başkalarıyla paylaşılan meyveler, oyun aracı olarak ağaçların üzerinde dolaşma, oynama, bitkilerden besin üretmek, görsel nitelikteki yeşil, toplanma ve iletişim yeri olarak ağaç ve ağaç altı, gibi yeşil işlevleri insanın o mahalleye ait olma hissine sahip olmasını sağlayabilmektedir. İnsanlar arasındaki sosyal ilişkileri artırmaktadır.

Manzara yeşil gibi insanları alana bağlayan özelliklerdendir ve görüntü hoşa giden taraflar, etrafın açık olması, ferahlık, havadarlık, manzaralı, güzel manzaralı olma ve topografyanın getirdiği bir olgu olarak manzaralı görünüş önemlidir [17].

3.5.4. Sokak mekânı ve meydan özellikleri

Mahallede; sokak mekânının, toplanma, oturma, sohbet, elişi yapma, seyretme yeri, komşuluk mekânı, oyun alanı gibi işlevler yüklenmesi

beklenmektedir. "Ev gibi", "eve girer gibi" deyimini kullandıran sokak mekânı, mevsimlere göre canlanan yaşantısıyla sokak mekânı mahalle için önemli kavramlardır [17].

Sokaklar, sosyal yaşamın oluşturduğu, konutların ya da kentsel yapıların açıldığı, yaya ve taşıtın ortaklaşa kullanıldığı kentsel mekânlardır. Sokak, konutlar için bütünleyici bir mekândır. Ayrıca konut içindeki eylemlerinin devamının gerçekleştirildiği bir yaşam mekânıdır. Sokağın biçim ve kullanımı yönünden bir yaşam mekânı olma özelliği de olması istenmektedir. Geçmişte sokak, çocuklar için bir oyun alanı büyükler için de iletişim mekânıydı [16].

Meydan ise oyun sahası, oturma alanı, insanları seyretme gibi çeşitli eylemlerin mekânı, olabilmektedir. Sosyal ilişkileri geliştiren bir mekân, mahalle sakinleri için güvenilir bir ortam, etkinliklerin sürekliliğinin korunmasıyla, seyredenlere eski anıları tazeleten bir mekân, sokağın, mahallenin-konutun ortak alanı gibi görevler üstlenmektedir [17].

3.5.5. İç donatım elemanları

Pazarlar, sinemalar, kahvehaneler ve küçük ticari donatımlar insanların birbirine yaklaşmasını kolaylaştırmaktadır.

Küçük el sanatlarının günlük hayattaki çeşitli ihtiyaçlara cevap verme ve canlılık veya hareketliliği olduğu kadar sosyal münasebetleri de etkileme bakımından eski mahallelerin halkı üzerinde çok önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Küçük ticaret yerleri aynı zamanda eğlence ve bir araya gelme yerleri olarak da önem taşımaktadır. Bu gibi kuruluşları, sosyal ilişkileri geliştiren bir vasıta olarak görmek mümkündür [22].

4. AYDIN KENT BÜTÜNÜNE İLİŞKİN VERİLER

Sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde Aydın'daki örnek mahalleri incelemeden önce Aydın Kenti'ne genel bir bakış açısıyla bakmanın, kentin genel konumu, imar planlarının gelişimi, mahalle tarihleri gibi unsurlar hakkında fikir sahibi olmanın, parçaları incelemeden önce bütünü görmenin çalışma kapsamında faydalı olduğu düşünülmektedir. Kent organizmasının parçası olan mahalle kentin tarihi gelişiminden, imar planlarının süreçlerinden ve kente dair sosyal olgulardan etkilenmiştir. Bu düşünce ışığında bu bölümde kent geneli ve örnek mahalleri de içine alan bilgiler verilmiştir. (Aydın Kent Merkezi'deki mahalleler (Bkz. Ek:1),yıllara göre yerleşik alan sınırları (Bkz. Ek:2), planlama geçmişi (Bkz. Ek:3) gibi bilgiler içeren haritalar harita boyutunun büyüklüğü sebebiyle ekler kısmında sunulmuştur.)

4.1. Aydın Kenti'nin Tanımı Ülke ve Bölge İçindeki Yeri

Aydın ili, Ege Bölgesi'nin güney bölümünde yer alır. Kuzeyde İzmir, Manisa, doğuda Denizli, güneyde Muğla illeri ve batıda Ege Denizi ile çevrilidir. Aydın'ın çevresiyle karayolları ve demiryolları bağlantıları oldukça gelişkindir. Kent İzmir-Denizli karayolu ve demiryolu üzerinde bulunmaktadır.

Aydın yöresi, tarihin ilk çağlarından beri doğal koşulların elverişliliği nedeniyle bir yerleşme alanı olmuştur. İl toprakları 37 30 ve 38 30 kuzey enlemleri ile 27 00 ve 28 57 doğu boylamları arasında kalır. İl alanı Türkiye'nin yaklaşık %1'ini kaplar ve Aydın İli'nin nüfus yoğunluğu ülke ortalamasının çok üstündedir [24].

4.2. Aydın Kent Tarihi ve Mahallelerin Gelişimi

Aydın kenti günümüzden yaklaşık 4500 yıl önceye uzanan bir geçmişe sahiptir. Kentin ilk sakinleri bugünkü Aydın Kenti'nin batısında Mimar Sinan Mahallesinde yer alan Dedekuyusu denilen yerdeki Deştepe Höyüğü'nde oturmaya başlamışlardır. Deştepe Höyüğü'ndeki yerleşmenin bir şekilde sona

ermesinden sonra (yaklaşık 400 yıllık bir aradan sonra) günümüzde kalıntıları görülen Antik Kent Tralleis bugünkü kentin kuzeyinde (Mesudiye, Köprülü ve Kemer Mahallelerin kuzeyinde) kurulmuştur [24].

Bu dönemden sonra Aydın Kenti Roma, Bizans uygarlıklarını görmüş ve Beylikler dönemini yaşamıştır.

Osmanlıların Aydınoğullarını ele geçirmelerinden sonra sancak merkezi Tire olurken, Aydın Güzelhisarı Tire'ye bağlı bir kaza merkezi olmuştur. Fatih dönemindeki 1451 yılına ait bir tahrir defterine göre Mahalle-i Cami, Kilise Cami, Hacı İsa, Köprülü, Kadı, Hisaryakası ve Yenice olmak üzere yedi mahalleden oluşmaktadır. Zamanla nüfusu azalan yerleşim 1530 yılında Mahalle-i Kilise Mescit, Hisaryakası, Cemal, Cami, Köprülü ve Sinli olmak üzere altı mahalleden oluşmuştur. 1573 yılına gelindiğinde de ise sinli dışında diğer mahallelerin varlıklarını devam ettirdiklerini tespit edilmiş, sinli yerine Yenice Mahallesinin ortaya çıktığı ya da isim değiştirdiği anlaşılmaktadır.

Aydın Güzelhisarı XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar küçük bir kasaba iken XVII. yüzyılın başlarında hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. 1573 yılında altı mahalle olan yerleşim, XVII. yüzyılın ikinci yarısında mahalle sayısı 20'ye ulaşmıştır. Merkezdeki hızlı nüfus artışını o dönemdeki Celali İsyanları hızlandırmıştır. 1677 yılında yapılan bir avarız tahririne göre şehrin 22 mahalleden ve iki gayrimüslim cemaatten oluştuğu tespit edilmiştir [23]. Sancak merkezi Tire'den Aydın Güzelhisarı'na geçmesi ve ardından 1826 yılında eyalet merkezi olması merkezdeki gelişmeyi kanıtlar niteliktedir. 1844 yılında yapılan temettü sayımlarında kentte 21 Müslüman, üç gayri Müslim olmak üzere 24 mahalleden meydana geldiği kaydedilmiştir. Bu mahalleler AliBaba Sultan(Kubbei Ala), Balcılar, Cami Atik, Cemaleddin, Çıksarut, Debağlı, Hisar, Karacaahmet, Kemer, Kozdibi, Köprülü, Kubbeli Mescit, Orta, Ramazanpaşa, Sarayiçi, Terziler, Torbacı, Yarbaşı, Cuma, Mahkeme, Rumiyan(Kepasi), Yahudi ve Ermeni (Monastiri) adlarından oluşmuştur [23].

Bu mahallerden Kemer, Köprülü, Ramazanpaşa, Hasanefendi, Orta ve Cuma mahalleleri varlıklarını günümüze kadar devam ettiren mahallelerdir. Geri kalan mahalleler ise şehrin gelişimine bağlı olarak zamanla yapılan yeni bölünmeye veya birleşmelere göre yeni isim alan mahallelerin içinde kalmışlardır.

Aydın Güzelhisarı XIX. yüzyılın sonlarına doğru gelişimini sürdürmüş ve mahalle sayısı 27'ye yükselmiştir. Ayrıca bu yüzyılın sonlarına doğru şehir sadece Aydın ismiyle anılmaya başlamış ve Güzelhisar ismi ise günümüzde de var olan bir mahalle adı olarak kalmıştır [23].

XX. yüzyılın başlarında I.Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devletinin toprakları işgal edilmeye başlarken, Aydın ve çevresi savaşa son anda katılan Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. XX. yüzyılın başlarında 40.000 olan şehir nüfusu, işgal sonucu nüfusun çevre yerleşmelere de göç etmesiyle 1000'e kadar düşmüştür. Kurtuluş Savaşı sonunda şehri terk eden Yunanlılar kenti yakarak kaçmış, kentin büyük bir kısmı harap olmuş ve Türk-İslam dokusuna ait mekânların çoğu yok olmuştur.

4.3. Aydın'da Cumhuriyet Döneminde Kentin ve Mahallelerin Gelişimi ile Planlama Geçmişi

1922 yılında Yunan işgali sırasında tümüyle yanan kente imar faaliyetlerini yeniden başlatmak adına o dönemin belediyesi tarafından 1923 ve 1926 yılları arasında şehrin hali hazırları alınarak imar planları hazırlatılmıştır. Bu planlama çalışmasıyla kentin mevcut organik dokusu bütünüyle değiştirilmiş, ızgara sistemiyle yeniden planlanmıştır. 1926 yılında onaylanan ve Yangın Yeri Planları olarak adlandırılan planlar sadece Aydın'ın ilk halihazır ve imar planı değil, Cumhuriyet Türkiyesi'nin de ilk şehir hali hazır ve imar planlarından biri olmuştur.

Yangın Yeri Planlarının uygulanmasıyla birbirini dik kesen caddeler açılmaya başlanmış ve kent dokusu yeniden oluşmaya başlamıştır. 1930'lardan sonra yeniden daha iyi bir şekilde örgütlenen belediye, 1934 yılında şehrin kadastro haritaları hazırlanmaya başlanmış ve bu amaçla 1937 yılında şehrin ilk hava fotoğrafları çekilmiştir. Bu fotoğraftan büyük ölçüde 1926 yılı Yangın Yeri Planları öngörüsüne göre ızgara desende geliştiği görülmüş ancak, Kurtuluş, Güzelhisar ve Köprülü Mahallelerinin yangında kurtulan kısımlarının eski dokuya koruduğu görülmektedir.

Elde edilen hava fotoğrafları ve kadastral ölçümlere dayanılarak 1949 yılında hazırlanan hâlihazır haritaların 1951 yılında hazırlanan İmar Planları için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu dönemdeki kent nüfusu 20193'tür ve henüz kent küçüktür. 1923 yılından 1950'li yıllara kadar kentte yoğun İmar faaliyetleri sürmüş olmasına rağmen şehir ancak Cumhuriyet dönemi öncesi durumuna kavuşmuştur. Ayrıca 1940'lı yıllarda kentin kuzey doğusunda Rum ve Ermenilerin oturduğu alanların Yunanlıların kentten çekilirken ateşe verilmesiyle oluşan yanık ve yıkık alanı kentliler üzerindeki psikolojik etkisini ortadan kaldırmak ve kentin gelişimini desteklemek adına dönemin Belediye Başkanı Fuat Erlaçin tarafından başlatılan konut kooperatifi kentin gelişmesinde de ivme sağlamıştır. Ovaya hâkim konumda olan bu mevkii, Rumlardan ve Ermenilerden alınan bir yer olduğu için Zafer Mahallesi olarak adlandırılmıştır.

Denizli – İzmir ve Muğla – Aydın Karayolu 1953 yılında açılması ve aynı dönemde Aydın Tekstil Fabrikasının kurulmuş olması kentin gelişiminde büyük ivme kazandırmıştır. Zafer Mahallesi'nde oluşturulan kooperatiflere Denizli Babadağ'daki yangından etkilenen dokumacı ailelerin yerleştirilmesi de kent ekonomisine katkı sağlamıştır. Ayrıca kentin birçok yerinde devam eden İmar faaliyetleri kent için öngörülen 1940 ile 1960'lı yıllar arasındaki hızını aşarak kentin geniş bir alana da yayılmasını sağlamıştır. Tüm bu sebeplerle 1951 yılında Asım Kömürcüoğlu tarafından hazırlanan imar

planları 1959 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve uygulamayı kolaylaştırıcı bazı değişiklikler yapılmıştır.

1950'li yıllardan sonra kent ekonomisinin ivme kazanması ve kentin iç göçle tanışmasıyla oluşan hızlı nüfus artışı kentte arazi fiyatlarının düşük olduğu mekânlarda iskanın başlamasına sebep olmuştur. Özellikle iç göçle gelen nüfusun kentin güney batı kesimlerinde, özellikle Tellidede çevresinde, yerleşmeye başlaması ile hem nüfusun hem iskan alanlarının büyümesiyle hizmet sunumunun zorlaşmasından dolayı 1967 yılında Osman Yozgatlı adında yeni bir mahalle kurulmuştur.

Bu dönemde kentin güneyindeki gelişmeler düşük kalitede ve kaçak yapılaşma, kuzeyindeki gelişmeler ise yapı kooperatiflerinin etkisiyle planlı şekilde olmuştur. Dönem sonlarına doğru kentin hemen hemen her yönden büyüdüğü görülür. Büyümenin imar planlarını aşması sebebiyle 1951 yılında onaylanan planlı 1967 yılında iller bankası tarafından revize edilerek 1968 yılında İmar İskân Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.

1968 yılında onaylanan imar planı ile kentin büyümesi planlı hale getirilmiş ve kentte kooperatifleşme artmıştır. 1978 yılında mevcut Meşrutiyet Mahallesi'nin gelişen (batı) kısmı Girne Mahallesi, bir yıl sonra da Cumhuriyet Mahallesi'nin, batı-güney kısmı Efeler Mahallesi, Aydın-Denizli Karayolunun güney doğu kısmı ise Ata Mahallesi olarak adlandırılmıştır. 1984 yılında ise İzmir-Denizli yolunun güney kısmındaki gelişmeler dikkate alınarak Yedieylül adında yeni bir mahalle daha oluşturulmuştur.

1968 yılında onaylanan planlar kentin ihtiyacına cevap vermediği için 1986 yılında Esat Turak tarafından kentin planları revize edilmiştir. Bu planlarda planlama sınırı, batıda ve güzeyde gelişme konut alanları, kuzeyde üniversite alanı, doğuda ise sanayi alanları planlanarak genişletilmiştir.

1989 yılında, kuzeyde İzmir-Denizli karayolu, doğuda tabakhane deresi ve batıda Aydın-Muğla karayolunun sınırladığı alan Güzelhisar Mahallesi'nden ayrılarak Adanan Menderes Mahallesi oluşturulmuştur. 1992 yılında ise 1950'li yıllardan beri göç alan Ilıcabaşı Orta Mahalle'den ayrılarak ayrı bir mahalle oluşturulmuştur. Yine aynı yıl benzer nedenlerle Osman Yozgatlı Mahallesi'nin doğu kısmında İstiklal Mahallesi oluşturulmuştur.

1994 yılında ise 1986 yılı plan sınırları içerisindeki tüm alanlarda kat artışı yoluna gidilmiştir. Daha sonra 1996 yılında onaylanan revizyon imar planlarını en belirgin özelliği ise 1994 yılında verilen kat ilavelerinin iptal edilmesidir.

Bu dönemde kentin batı kısmının gelişmeye başlamasıyla 1996 yılında kentin kuzey batısında Mimar Sinan, güney batısında ise Zeybek adıyla iki mahalle kurulmuştur. Mimar Sinan Mahallesi nerdeyse bütünüyle konut alanlarından oluşurken, Efeler Mahallesi'nden ayrılan Zeybek Mahallesi sanayi ve ticaret alanları yoğunluklu olmuştur.

1996 yılının planları, 2001 ile 2002 yılları arasında 3 etap halinde revize edilmiştir. Yapılan son revizyon İmar planı 1996 yılı plan sınırlarını değiştirmeden kentsel tasarım detayları düşünülerek hazırlanmıştır.

Aydın da alansal büyümelerin yanı sıra kendi içerisinde de yoğunlaşmaların olmasından dolayı, muhtarlık hizmetlerinin sunumunu kolaylaştırmak adına 2001 yılında kentin güneyinde (Efeler Mahallesi'nin doğu kısmı) Fatih Mahallesi adıyla ayrı bir mahalle oluşturulmuştur. Böylelikle oluşan son mahalle ile günümüzde kentteki mahalle sayısı 24'e ulaşmıştır. (Bkz:Ek1)

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE KÖPRÜLÜ, KURTULUŞ VE YEDİEYLÜL MAHALLELERİNİN İNCELENMESİNE İLİŞKİN ALAN ÇALIŞMASI

Çalışmanın bu bölümünde alan araştırmasının amacı ve yöntemi, çalışma alanının sınırlılıkları, bu sınırlılıklar içine giren mahallelerin özelliklerini ve seçim kriterlerini belirten örneklem seçimi, araştırmada öngörülen hipotezler, araştırmada uygulanan yöntemden elde edilen veriler ve bu verilerin değerlendirmeleri yer almaktadır.

5. 1. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi

Sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde Mahalle kavramının incelenmesindeki temel hedef, günümüzde yitirmiş olduğumuz geleneksel mahalle kavramının (bu kavrama mahalleyi sahiplenme, mahalle ve mahalleli kimliği, mahalle içi iletişim yardımlaşma vs. gibi kavramlar da girer) günümüzde hala sürdürülüp sürdürülemeyeceğini araştırmaktır. Değişen teknolojiler ve sosyal olgularla birlikte kent mekânlarındaki fiziksel dokuların da özellikleri değişmiştir. Gelişen teknoloji, sosyal olgular, farklılaşan yaşam standartlarının insanlar arasındaki iletişimi değiştirmesi, hiç şüphesiz komşuluk ilişkilerini ve mahalle içi iletişimi de değiştirmiştir. Tüm bu sebeplere paralel olarak değişen fiziksel mekânların, kent dokularının da insan ilişkilerini, dolayısıyla komşuluk ilişkileri ve mahalle içi iletişimi de değiştirdiği düşünülmektedir. İşte bu alan araştırmasının temel amacı, farklı fiziksel dokulardaki mahallelerde, geleneksel mahalle kavramının ne kadar yaşadığını değerlendirmektir. Hiç şüphesiz ki geçmişte yaşanılan mahalle içi ilişkileri günümüzde birebir bulmak çok zordur, ancak asıl araştırmak istenilen hangi fiziksel mekân kurgusunda mahalle kavramının daha yoğun yaşandığı ve bu fiziksel faktörlerin neler olduğudur. Bu sebeplerle tez çalışması kapsamında yapılan araştırmada sadece literatür taraması ile yetinilmemiş, öne sürülen hipotezleri incelemek adına alan araştırması da yapılmıştır.

Böylelikle mahalle kavramının sürdürülebilmesinde farklı fiziksel dokuların rolü, alan araştırmasıyla incelenmiş olacaktır.

Alan araştırmasında kullanılan yöntem, Aydın Kent merkezinde birbirinden farklı konumlarda bulunan; ancak mahallelerin yaşı (tarihi), fiziksel dokusu, sosyal yapısı, sosyal donatı alanlarının durumu ve kat yükseklerinin oranları bakımından birbiriyle ayrışan ve örtüşen özelliklere sahip üç örnek mahalle seçilerek bu mahallelerde anket çalışması yapılmıştır. Çalışma alanındaki mahallelerde örtüşen ve ayrışan özelliklerin bulunması elde edilen verilerin kıyaslama oranının yükselmesini sağlamaktadır. Uygulanan anketin amacı örnek mahallelerde tez çalışması kapsamında öne sürülen hipotezlerin sınanmasını neden-sonuç ilişkisi içerisinde gözlemlemektedir. Uygulanan anket formunda toplam 34 soru bulunmaktadır. Mahalle içerisinde anket uygulanan deneklere yöneltilen sorular kişisel bilgiler (sosyal-ekonomik-kültürel durum), yaşanılan konutun fiziksel durumu, komşuluk ilişkileri, insan ve fiziksel çevre ilişkisi, mahalle kavramı ve mahalle içi ilişkiler gibi konu başlıkları altında toplanabilir. Deneklere yöneltilen her sorudan elde edilen veriler her bir mahallede kendi içinde ayrı ayrı yüzdelenerek değerlendirilmiş ve daha sonra elde edilen oranlar diğer mahallelerle kıyaslanmıştır.

Anket verilerinin sağlıklı olmasını sağlamak adına; her yaştan, her cinsiyetten ve her sosyal rolden insanın denek olmasında eşit şans sağlamak için anket uygulamaları hafta sonu, hafta içi, mesai saatleri içinde ve dışında yapılmıştır. Yapılan anket sayısını belirlemedeki temel kriter mahalledeki (uygulama alanındaki) hane halkı sayısının % 10'u şeklinde belirlenmiştir. Ancak Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde çalışmada elde edilen verilerin sağlıklı olması açısından bölgeleme yapılmıştır (Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde yapılan bölgeleme işlemi örnek alan seçim kriterlerinde detaylı şekilde belirtilecektir). Bu duruma göre Köprülü Mahallesi'nde 115, Kurtuluş Mahallesi'nde 93, Yedieylül Mahallesi'nde ise 200 anket uygulanmıştır.

5. 2. Sınırlılıklar

Çalışma alanı belirlenirken örnek mahalle seçiminde bazı sınırlılıklar göz önünde bulundurulmuştur. Bu sınırlılıkları

-Kent genelinden farklı karakterler taşımaması, örnek mahallelerin marjinal özellikler taşımaması,

Örneğin gecekondu mahalleleri, küçük sanayi sitelerini içinde bulunduran mahalleler, yoğun göçle oluşmuş mahalleler, belli bir etnik sınıfın oluşturduğu mahalleler, gelişme alanında olup ta henüz fiziki ve sosyal dokusunu tamamlamamış mahalleler olmaması gibi,

-Örnek seçilen mahallelerin kent genelinde kavramsal olarak benimsenmişliğinin olması,

Örneğin yeni oluşan birçok mahallenin sınırları sadece idari yetkililer tarafından bilinirken, kentliler tarafından başka mahalle sınırları içerisinde düşünülmektedir. Örnek seçilen mahallerin tanınmasında böyle bir karmaşanın olması, kentliler tarafından benimsenmiş olması gibi,

-Mahallelerin planlama geçmişlerinin bulunması, yani kendiliğinden değil planlama ile gelişmiş olmaları,

şeklinde özetlenebilir.

Çalışma evrenini Aydın Kenti'nde mahalle özelliği gösteren alanların tamamı olarak varsayarsak; çalışma alanı olarak ta yukarıda belirtilen özellikleri gösteren Köprülü, Kurtuluş ve Yedieylül mahalleleri seçilmiştir. Böylelikle kent genelinde bulunan toplam 24 mahalleden üç mahalle örneklem seçilmiş ve çalışma evrenini temsil ettiği düşünülmüştür.

5. 3. Örneklem Seçimi

Sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde mahalle kavramının incelenmesi konulu tez çalışmasında konuyla ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra çalışmayı somutlaştırmak ve öngörülen hipotezleri sınamak adına bir çalışma evreni belirlenerek bu çalışma evreninden üç örnek mahalle seçilmiş ve uygulamalar bu mahalleler üzerinde yapılmıştır.

Çalışma evreni olarak Aydın Kent Merkezi'nin seçilmesinde;

- Gelişimini hâlâ sürdüren modern bir batı kenti olmasına karşın hala kırsalla ilişkilerinin kopmamış olması,
- Yerel ilişkilerinin bulunması,
- Büyükşehir niteliği taşımaması nedeniyle büyük kentlerdeki kaosun bulunmaması ve sosyal iletişimin varlığını hissettirmesi,
- Kentin nüfusunun ve fiziksel yapısının hızla gelişiyor olması nedeniyle, eldeki mevcut sosyal değerleri yitirmeden kentteki verilerden yararlanmak düşüncesi büyük etken olmuştur.

Ayrıca kentin araştırmacının yakından bildiği ve içinde yaşadığı, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarla deneyim ve birikim kazandığı bir mekân olma özelliği taşıması destekleyici sebep olmuştur.

Örnek alan seçimi ise çalışma evreni olarak kabul edilen Aydın kentinde, birbirlerinden farkı nüfus, alansal büyüklük ve yerleşim dokularına sahip üç farklı tipte mahalle olarak belirlenmiştir. Bu mahalleler Kurtuluş, Köprülü ve Yedieylül mahalleleridir. Bu mahalleler birbirinden tamamen farklı karakter sergilemelerine karşın kıyaslamayı kolaylaştırmak adına ortak noktalarının da olması göz önünde bulundurulmuştur. Her üç mahalle de plansız olarak gelişmemiştir ve kaçak yapılaşma problemleri yoktur. Zaten araştırma için de önemli olan planlı yerleşmelerin mahalle sosyal yaşantısı üzerindeki etkisidir.

Kısacası planlı olarak geliştirilmiş olan farklı fiziksel dokulardaki mahalle kavramının incelenmesidir.

Köprülü Mahallesi, kentin en eski mahallelerindendir. Kentin kuzeyinde bulunur. Kentin kurulduğu dönemlerden itibaren görülür ve Türklerin yerleşmeye başladığı andan itibaren Köprülü ismiyle anılmıştır. Tarihî çekirdekte yer almaktadır ve mahallenin büyük bir kısmı üçüncü derece arkeolojik sit ve kentsel sit alanında kalmaktadır. Mahalle bugüne kadar planlı olarak gelişmiştir. Ancak sit alanında bulunmasından dolayı çalışmaları yürütülmekte olan Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında olduğundan mevcut durumda plan iptali vardır. Kentin alan olarak küçük mahallelerindendir ve yaklaşık olarak 16 ha alan kaplamaktadır.

Kurtuluş Mahallesi kentin eski mahalleleri içerisinde yer almasına karşın tarihî çekirdekte bulunmaz. Kentin en merkezî mahallelerinden olup kentteki ana ulaşım akslarından olan Adnan Menderes Bulvarı Mahalle'nin doğu sınırını oluşturmaktadır. Adnan Menderes Bulvarı, hem kentin imajını destekleyen öğelerden biridir, hem de bugün eski cazibesini yitirmiş dahi olsa geçmişten beri kentin prestij noktalarından biri olarak algılanmaktadır. Mahalle kentte merkezî iş alanı olarak tanımlanabilecek alanın bir kısmını da içine almaktadır. Özellikle mahallenin doğusunda bulunan Adnan Menderes Bulvarı ve Mahalle'yi doğu-batı aksında ortadan bölen Kıbrıs Caddesi kentte ticaretin yoğun olduğu bölgelerdendir. Kurtuluş Mahallesi planlı olarak gelişmiştir. Mahalle yaklaşık olarak 36.5 ha alanı kaplamaktadır.(Bkz. Ek-6)

Yedieylül Mahallesi kentin genç mahallelerindendir ve oturmuş düzenine rağmen gelişimini hâlâ devam ettirmektedir. Mahallenin resmî olarak kuruluşu 1980'lere rastlamaktadır. Mahalle, Aydın-Denizli Karayolu'nun güneyinde, Aydın-Muğla Karayolu'nun batısında yer almaktadır. Mahalle planlı olarak gelişmiştir. Yaklaşık 54 ha alan kaplamaktadır. (Bkz. Ek-8)

Görüldüğü gibi her üç mahallede gelişimlerini imar planları dâhilinde sürdürmüşlerdir ve bu mahalleler alan ve nüfus büyüklüğü bakımından farklılıklar gösterirler. Araştırma kapsamında mahallelerin örnek alan seçiminde önemli olan bir diğer özellikleri de fiziksel doku ve sosyal yapı özellikleridir. Bu özellikleri ise aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

Köprülü Mahallesi'nin genel fiziki dokusunu ızgara sistemi oluşturmaktadır. Ancak bu fiziki dokuyu çapraz kesen yolların bulunması ızgara sisteminin monotonluğunu yer yer azaltmış ve mahalle içinde küçük sürpriz mekânlar, meydanlar oluşturmuşlardır. Mahallenin eski bir mahalle olmasından dolayı tescilli eser sayısı kentin diğer mahallelerine göre fazladır. Bu tescilli yapıların mahallenin genel dokusuna ve görünümüne katkısı olduğu hiç şüphesizdir. Mahallenin genel yapı nizamı bitişik nizam şeklindedir ve binaların kat yükseklikleri çok fazla değildir. Yapı yükseklikleri mahallenin güneyinden kuzeyine doğru azalır. Mahallenin topografyası ise kat yükseklikleriyle ters orantılı olarak mahallenin güneyinden kuzeyine doğru gidildikçe artar. Genel olarak kentin kuzey kısmında yer alan mahalle kent merkezine uzak değildir ve bu sebeple mahalle içerisinde yoğun bir ticarete rastlanmaz. Ticari fonksiyon olarak günlük ihtiyacı karşılayabilecek mahalle bakkalları ve kasap bulunmaktadır. Mahalle mevcut haliyle sosyal donatı alanları bakımından oldukça zayıftır. Çocukların oyun ihtiyacını karşılayacak spor alanı, oyun alanı, park vs. gibi alanlar bulunmaktadır. Ancak mahallenin yetişkinlerin ihtiyacını karşılamaya yönelik içerisinde sekiz-on masanın bulunduğu küçük bir parkı vardır. Mahallede otopark ihtiyacını karşılamaya yönelik otopark alanı yoktur. Sosyal donatı alanlarının eksikliğinden dolayı çocuklar oyun alanı olarak, yetişkinler ise toplanma alanı olarak genelde kapı önü ve sokakları kullanmaktadırlar. Mahallenin nerdeyse tamamını konut adaları oluşturmaktadır. Köprülü Mahallesi'nde yerleşik alan içerisinde bir ilkokul, bir de cami bulunmaktadır. Mahallenin sosyo-ekonomik durumunu genel olarak değerlendirecek olursak; mahallede alt-orta gelir grubunun iskân ettiğini ifade edebiliriz. (Bkz. Ek-4)

Resim 5.1. Köprülü Mahallesi yerleşim dokusunu gösterir hava fotoğrafı [25]

Kurtuluş Mahallesi'nin genel fiziki dokusu ızgara sisteminden oluşmaktadır. Mahallenin idari sınırlarıyla oluşmuş alanı bir üçgeni andırır ve bu üçgenin ızgara sistemiyle bölünmüş olması batı cephede üçgen formunda yapı adalarının oluşmasına neden olmuştur. Ancak bu durum sistemin özelliğini bozmamıştır ve mahallenin genel dokusu oldukça monotondur. Mahalle bitişik nizam yapı düzeni ile şekillenmiştir ve binaların kat yükseklikleri genelde fazladır. Mahalle kent merkezinde yer alır ve kentin merkezi iş alanının (MİA'nın) bir kısmını içine alır. Mahallenin doğu ve batı aksların ile mahalleyi ortadan bölen Kıbrıs Caddesi ticaretin yoğun olduğu yerlerdir ve bu alanlarda ticaret üst katlarda da görülür. Mahallenin güneyinde bulunan İzmir-Denizli karayolu üzerinde mahalle sınırları içerisinde kent otogarı bulunur. Mahallede bulunan sosyal donatı alanları ise ihtiyaca cevap verecek nitelikte

değildir. Çocuk oyun alanları, spor alanları bulunmamaktadır. Az sayıda bulunan mevcut parklar ise içinde ticaretin de bulunmasıyla işletmeye dönüşmüştür ve yeşil alan ihtiyacını karşılamakta yeterli değildir. Kurtuluş Mahallesi'nin kent merkezinde olması, yapılaşmanın yoğun olmasından dolayı mevcut otoparklar ihtiyaca cevap verememektedir. Ayrıca imar planında öngörülmüş olan ada içi otoparkların hayata geçirilmesinde de güçlükler yaşanıyor olması problemi güçlendirmektedir. Mahallenin en büyük problemlerinden biri otopark ihtiyacıdır. Mahalle sınırları içerisinde birer adet ilkokul, Verem Savaş Dispanseri, sağlık ocağı, iki adet cami, bir devlet hastanesi ve kent otogarı bulunmaktadır. Mahallenin sosyo-ekonomik durumu genel olarak orta ve üst gelir grubunun oluşturduğu ifade edilebilir. (Bkz. Ek-5)

Resim 5.2. Kurtuluş Mahallesi yerleşim dokusunu gösterir hava fotoğrafı [25]

Yedieylül Mahallesi, kentin genelinde de olduğu gibi ızgara sistemiyle oluşmuş bir doku sergiler. Ancak ızgara sisteminin tek düzeliği ve monotonluğuna karşın kentin genç mahallelerinden olduğundan geniş cadde ve sokakları, düzenli yapılaşması ile daha ferah ve düzenli bir görünüm sergiler. Mahalle genel olarak ayrık nizam yapılaşmış, bahçeli bloklardan oluşur. Mahallede az da olsa yer yer bitişik nizamdan oluşmuş yapı adaları da bulunmaktadır. Mahallede kat yükseklikleri iki şekilde gruplanabilir. Yedieylül Mahallesi'nin İzmir-Denizli Karayolu ile Aydın Bulvarı arasında kalan kuzey kısmı yüksek katlı, Aydın Bulvarı ile Çevre Bulvarı arasında kalan kısmı daha alçak katlı yapılardan oluşur. Yedieylül Mahallesi, Kurtuluş Mahallesi'nin hemen güneyinde yer alır ve kent merkezine oldukça yakındır. Ticaret, Muğla Bulvarı ve Aydın-Denizli Karayolu üzerinde yoğun şekilde görülür. Ayrıca kent merkezinden taşmaya başlayan ticaret türleri ve iş yerleri Yedieylül Mahallesi'nde etkisini son yıllarda artırmıştır. Karayolları üzerinde marketler ve büyük mobilya satış mağazaları bulunurken mahalle içlerinde ise günlük ve haftalık ihtiyaca cevap verebilecek bakkal, berber, bijuteri, terzi vs. gibi ticaret türleri bulunmaktadır. Sosyal donatılar açısından incelendiğinde kentin diğer mahallelerine göre oldukça şanslıdır. Mahalle halkına hizmet sunabilecek, park ve yeşil alanlar, spor tesisleri ve açık alanları, komşuluk üniteleri olarak nitelendirilen konut grupları arasında çocuk oyun alanları ve sosyal tesis alanları bulunmaktadır. Ayrıca çocuk bahçeleri dışında bahçeli blokların oluşturduğu sitelerin bahçeleri de mahalleye yeşil ve ferah bir görünüm sunmasının yanı sıra çocuklara güvenli oyun alanları, site ve apartman sakinlerine ise toplanma alanı oluşturmaktadır. Mevcut imar planında hemen hemen her sokağa yol boyunca cep otoparklar ve ada içi otoparklar öngörülmüş olan Yedieylül Mahallesi'nde fiziki durumda da otopark uygulamaları bulunduğu için mahallede bariz bir otopark sıkıntısı görülmemektedir. Mahallede iki adet cami, bir İmam Hatip Lisesi ve bir özel lise, bir ilkokul, Hayvan hastanesi ve Belediye binasının da içinde bulunduğu bir iş hanı bulunmaktadır. Mahallenin ekonomik durumu genel olarak orta ve üst gelir grubu olarak nitelendirilebilir. Mahallenin planlı olması, alt ve üst yapı sıkıntılarının olmaması, otopark ihtiyacını karşılaması gibi sebeplerle son

yıllardaki popülaritesi artmış ve üst gelir grubu tarafından daha çok tercih edilir hale gelmiştir. (Bkz. Ek-7)

Resim 5.3. Yedieylül Mahallesi yerleşim dokusunu gösterir hava fotoğrafı [25]

Örnek alan incelenmesinde seçilen mahallelerin özelliklerini belirttikten sonra bu mahallelerin seçim sebebi olmasından bahsetmek gerekirse; planlamanın mahalle olgusu üzerindeki etkisini incelemek amacıyla her üç mahallenin de planlı bir şekilde gelişmiş olması ve incelemede kıyaslamayı kolaylaştırmak adına mahallelerin birbirleriyle örtüşen ve ayrışan yanlarının bulunmasıdır.

Kurtuluş Mahallesi'nde anket uygulaması yapılan bölge Köprülü Mahallesi'nden doku farklılığı oluşturması nedeniyle Adnan Menderes Bulvarı ve Kıbrıs Caddesi'ni içine alan yüksek katlı yapıların bulunduğu bölgedir. Kurtuluş Mahallesi'nin çok iç kısımlarında bulunan ve Köprülü Mahallesi'nde olduğu gibi alçak katlı, bitişik nizam konut adalarında anket yapılmamıştır. Böylelikle Köprülü ile Kurtuluş mahallelerinin ortak noktaları kentin eski mahalleleri olması, yapılaşmanın bitişik nizam ve yoğun olması, sosyal donatı ve yeşil alanlarının eksik olması, otopark sıkıntılarının bulunmasıdır. Mahallelerin farklılık gösteren yanları ise Kurtuluş Mahallesi'nin Köprülü Mahallesi'ne göre daha yüksek katlı binalardan oluşması ve ticaretin çok daha yoğun olduğu (MİA'nın bir kısmını içinde bulundurması) bir karakter sergilemesidir.

Yedieylül Mahallesi'nde anket uygulaması yapılan bölge kat yüksekliği bakımından Kurtuluş Mahallesi ile paralellik göstermesi düşüncesiyle İzmir-Denizli Karayolu ile Aydın Bulvarı arasında kalan ve mahalle alanının yarısını oluşturan bölgedir. Kurtuluş Mahallesi ile Yedieylül Mahallesi'nde anket uygulaması yapılan bölgelerin ortak yanları her iki örneklemde de kat yükseklikleri ve gelir seviyelerinin yüksek olmasıdır. Yedieylül Mahallesi'nin Kurtuluş ve Köprülü mahallelerinden farkı ise yapı nizamının ayrık nizam bloklardan oluşması, sosyal donatı alanları, yeşil alanları ve otopark alanlarının bulunmasıdır.

Görüldüğü gibi alan araştırmasının yapıldığı örnek mahalleler bitişik nizam teknik ve sosyal alt yapının olmadığı sıkışık bir görünüm sergileyen, otopark probleminin olduğu örneklerden ayrık nizam, daha yüksek katlı, sosyal ve teknik alt yapı ve otopark probleminin olmadığı bir dokuya doğru kademeli bir geçiş yapmıştır. Böylelikle tez çalışması kapsamında öne sürülen hipotezleri sınamak daha kolay hale gelmiştir.

5. 4. Hipotezler

Alan araştırmasının ve alan araştırmasındaki yöntemin uygulanmasındaki temel hedef tez çalışması kapsamında önerilen hipotezlerin somut verilerle sınanmasıdır. Bu doğrultuda çalışmada ana hipotezler belirlenmiş ve bu ana hipotezleri destekleyecek alt hipotezler geliştirilmiştir. Önerilen hipotezlerin doğruluğu ispatlanırsa planlama çalışmalarını yönlendireceği ve mahalle kavramının yaşatılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ana Hipotezler:

1. Planlama kararları ve fiziksel kurgular sosyal yapıyı etkiler.

Dolayısıyla;

2. Planlama kararları mahalle olgusunun oluşumunda etkilidir.

Alt Hipotezler:

1- Mahallelerde konut alanları bitişik nizam ise komşuluk ilişkileri (sosyal ağ) zayıftır.

– Mahallelerde konut alanları ayrık nizam ve blok nizam bahçeli ise komşuluk ilişkileri güçlüdür.

2- Mahallelerde konut alanları çok katlı ise komşuluk ilişkileri (sosyal ağ) zayıftır.

– Mahallelerde konut alanları az katlı ise komşuluk ilişkileri güçlüdür.

3- Mahallelerde ortak kullanım alanlarının toplanma mekânlarının tasarlanması, iletişimi ve sosyal bağı artırır, dayanışmayı kuvvetlendirir.

5.5. Çalışma Alanına İlişkin Veriler

Alan araştırmasında üç mahalleye uygulanmış anket formu 34 soru kapsamaktadır. Hazırlanan anket soruları; kişisel bilgileri, oturulan mekânın fiziki durumunu, mahallelilerin ekonomik durumunu, mahalleye ilişkin

izlenimleri, komşuluk ilişkilerine ilişkin verileri içermektedir.
Çalışma sahası olarak seçilen her üç mahallede yapılacak anket sayıları belirlenirken söz konusu mahallelerde meskenlere ait su abone sayıları esas alınmıştır. Köprülü Mahallesi'nin tamamında %10 örneklem ile 115 anket Kurtuluş Mahallesi'nde Adnan Menderes Bulvarı ve Kıbrıs Caddesi aksında %10 örneklem ile 93 anket, Yedieylül Mahallesi'nin kuzey yarısında (İzmir-Denizli-Karayolu ile Aydın Bulvarı arasında kalan bölgede) ise %10 örneklem ile 200 anket uygulanmıştır.

Her üç mahallede denekler rast gele seçilmiş ve anket soruları yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Deneklerde homojenliği yakalayabilmek adına anketler çalışma saatleri içinde, hafta sonlarında ve akşam saatlerinde de gerçekleştirilmiştir.

Ankete katılanlardan Köprülü Mahallesi'nde 115 denekten 81'i kadın, 34'ü erkek, Kurtuluş Mahallesi'nde 93 denekten 52'si kadın, 41'i erkek, Yedieylül Mahallesi'nde 200 denekten 98'i kadın, 102'si erkek şeklinde cinsiyet dağılımı görülür.

Çizelge 5.1. Mahallerdeki cinsiyet durumu

	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Kadın	81	70	52	56	98	49
Erkek	34	30	41	44	102	51
Toplam	115	100	93	100	200	100

Bu duruma göre ankete katılanlardan Köprülü Mahallesi'nde %70'i, Kurtuluş Mahallesi'nde %56'sı, Yedieylül Mahallesi'nde %49'u kadın denekten, Köprülü Mahallesi'nde %30'u, Kurtuluş Mahallesi'nde %44, Yedieylül Mahallesi'nde ise %51 erkek denekten oluşmaktadır.

Çizelge 5. 2. Mahallelilerin yaş durumu

Yaş Aralıkları	Köprülü M.						Kurtuluş M.						Yedieylül M.					
	Kadın		Erkek		Toplam		Kadın		Erkek		Toplam		Kadın		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
-19	6	7	1	3	7	6	1	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
20-29	15	19	6	18	21	13	12	23	15	36	27	29	30	31	5	5	34	17
30-39	19	23	7	20	26	23	10	19	6	15	16	17	35	36	26	25,5	62	31
40-49	15	19	11	32	26	23	16	31	10	24	26	28	15	15	40	39	54	27
50-59	8	10	7	21	15	13	7	13	6	15	13	14	7	7	26	25,5	34	17
60-..	18	22	2	6	20	17	6	12	4	9	10	11	11	11	5	5	16	8
Toplam	81	100	34	100	115	100	52	100	41	99	93	100	98	100	102	100	200	100

Mahallelilerin yaş dağılımı Çizelge 2'de görüldüğü üzere 0-19 yaş arası Köprülü Mahallesi'nde %6 Kurtuluş Mahallesi'nde %1, Yedieylül Mahallesi'nde ise böyle bir grup oluşmamıştır. 20-29 yaş arası genç nüfus Köprülü'de %13, Kurtuluş'ta %29, Yedieylül'de ise %17 şeklindedir. Orta yaş olarak nitelendirilebilecek faal nüfus 30-49 yaş arası Köprülü Mahallesi'nde %46, Kurtuluş Mahallesi'nde %45, Yedieylül Mahallesi'nde ise %58'dir ve Yedieylül Mahellesi'nin % oranının bu grupta yüksek çıkmasının sebebi 30-39 yaş arası grubun mahalle içinde diğer yaş gruplarına ve diğer mahallelerde aynı yaş grubuna oranla %31 ile en yüksek orana sahip olmasıdır. Aynı zamanda faal olan nüfusu genç nüfus ve orta yaş olarak ayırmazsak %75 oran ile faal nüfusun en yüksek olduğu mahalle Yedieylül Mahallesidir. 50 yaş ve daha üzeri faal olmayan nüfusun mahallelere göre dağılımını incelersek Köprülü Mahallesi'nde %30, Kurtuluş ve Yedieylül Mahallerinde bu oran %25'tir. Yaşlı olarak değerlendirilebilecek. 60 yaş ve üzeri yaş grubu incelendiğinde ise yine Köprülü Mahallesi %17 ile en yüksek orana sahiptir.

5.5.1 Mahallelerin fiziksel ve sosyo-ekonomik yapılarını tanımlayan verilerin analizi

Çizelge 5.3. Mahallelilerin meslek durumu

Mesl.	Köprülü Mah.						Kurtuluş Mah.						Yedieylül Mah.					
	Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İşçi	4	12	8	10	12	10,4	5	12	4	7	9	10	14	14	11	11	25	12,5
Memur	13	38	6	7	19	16,5	4	10	10	19	14	15	35	34	28	29	63	31,5
Serb. M.	6	18	—	—	6	5,2	21	51	5	10	26	28	24	23,5	6	6	30	15
Emekli	7	20	5	6	12	10,4	9	22	5	10	14	15	21	20,5	16	16	37	18,5
Ev Hanımı	—	—	53	65	53	47	—	—	22	42	22	24	—	—	30	31	30	15
Öğrenci	3	9	8	10	11	9,5	2	5	3	6	5	5	—	—	1	1	1	0,5
İşsiz	—	—	1	2	1	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	0,5
Diğer	1	3	—	—	1	0,5	—	—	3	6	3	3	8	8	5	5	13	6,5
Toplam	34	100	81	100	115	100	41	100	52	100	93	100	102	100	98	100	200	100

Mahallelerin mesleklere göre dağılımında maaşlı çalışan memur ve işçi grubu Köprülü Mahallesi'nde %26,9, Kurtuluş Mahallesi'nde %25 ve Yedieylül Mahallesi'nde ise %44'tür. Ayrıca Yedieylül Mahallesi'nde memurlar %31'lik oran ile hem mahalledeki, hem de diğer mahallelerdeki meslek gruplarına göre en yüksek payı almışlardır. Mahallerdeki serbest meslek sahipleri Köprülü'de %5,2, Kurtuluş'ta %28, Yedieylül'de ise %15'tir. Emekliler Köprülü'de %10,4, Kurtuluş'ta %15, Yedieylül Mahallesi'nde ise %18,5'tir. Ev hanımları %47 ile en çok Köprülü'de daha sonra Kurtuluş Mahallesi'nde %24, en düşük oran ise %15 ile Yedieylül Mahallesi'ndedir. Öğrenciler ise %9,5 ile en yüksek Köprülü daha sonra % 5 ile Kurtuluş Mahallesi'nde görülmektedir. Anket uygulanan denekler arasında öğrenciler Yedieylül Mahallesi'nde %0,5'lik bir oran alabilmişlerdir.

Yapılan anketler sonucunda ücretli çalışan işçi ve memurların yüzdeleri Köprülü ve Kurtuluş Mahallelerinde birbirlerine çok yakın, Yedieylül Mahallesi'nde ise yüksek çıkmıştır. Bu farkın sebebi ise Yedieylül Mahallesi'nde kadının çalışma hayatına daha çok katılımı gösterilebilir. Nitekim anket uygulanan denekler arasında ev hanımı grubunda en düşük oranı %15 ile Yedieylül Mahallesi almaktadır. Köprülü Mahallesi'nde kadın deneklerden %65 ev hanımı iken, Yedieylül Mahallesi'nde yalnızca %31'i ev hanımıdır. Emekliler için ise %18,5 lik oranla en yüksek yine Yedieylül Mahallesi'dir. Tüm bu verilerin Yedieylül Mahallesi'nde kira ve gayrimenkul fiyatlarının yüksek olmasının bir sonucu olduğu düşünülebilir. Aynı bakış açısıyla yapılan anketler sonucunda %9,5lik bir oranla Köprülü Mahallesi'nde öğrenci oranının yüksek çıkması; Köprülü Mahallesi'nde kira değerlerinin düşük olmasına bağlanabilir. Anket çalışması sahada yürütülürken Köprülü Mahallesi'nde diğer mahallelere oranla daha çok öğrenci evine (üniversite) rastlanmıştır.

Ankete katılanların sosyo-ekonomik özelliklerinde eğitim durumunu incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Çizelge 5.4. Köprülü Mahallesi'ndeki eğitim durumu

Eğitim Durumu	Erkek		Kadın		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Hiç Okula Gitmedim	–	–	4	5	4	3
Okur - Yazar	–	–	3	4	3	3
İlkokul Mezunu	8	24	32	39	40	35
Ortaokul Mezunu	4	12	4	5	8	7
Lise Mezunu	11	32	26	32	37	32
Üniversite Mezunu	11	32	12	15	23	20
Toplam	34	100	81	100	115	100

Köprülü Mahallesi'nde hiç okula gitmeyen ve okur-yazar olan toplumda %6, ilkokul mezunu olan %35, lise mezunları %32, üniversite mezunları ise %20'dir. Kadın deneklerin % 39'u ilkokul mezunu iken ancak %15' üniversite mezunudur. Erkek deneklerde ise bu durum %24 ilkokul mezunu iken %32'si üniversite mezunudur. Kadın ve erkek denekler arasında ise tuhaf bir şekilde lise mezunları arasında oran eşitliği görülmektedir.

Çizelge 5.5. Kurtuluş Mahallesi'ndeki eğitim durumu

Eğitim Durumu	Erkek		Kadın		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Hiç Okula Gitmedim	–	–	–	–	–	–
Okur - Yazar	–	–	–	–	–	–
İlkokul Mezunu	2	5	9	17	11	12
Ortaokul Mezunu	3	7	3	6	6	6
Lise Mezunu	14	34	23	44	37	40
Üniversite Mezunu	22	54	17	33	39	42
Toplam	41	100	52	100	93	100

Kurtuluş Mahallesi'nde deneklerden okuma yazma bilmeyen çıkmamıştır. İlkokul mezunları %12 Lise mezunları %40, Üniversite mezunları ise %42'dir. Kadınların %17'si İlkokul mezunu iken erkeklerin %5'i ilkokul mezunudur. Erkeklerin %54'ü üniversite mezunu iken kadınların ise %33'ü üniversite mezunudur. Ancak lise mezuniyet oranına baktığımızda kadınların yüzdeleri erkeklerden fazladır.

Çizelge 5.6. Yedieylül Mahallesi'ndeki eğitim durumu

Eğitim Durumu	Erkek		Kadın		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Hiç Okula Gitmedim	–	–	–	–	–	–
Okur - Yazar	–	–	–	–	–	–
İlkokul Mezunu	13	13	11	11	24	12
Ortaokul Mezunu	6	6	8	8	14	7
Lise Mezunu	31	30	27	28	58	29
Üniversite Mezunu	52	51	52	53	104	52
Toplam	102	100	98	100	200	100

Yedieylül Mahallesi'nde ilkokul mezunlarının oranı %12, ortaokul %7, lise %29, üniversite ise %52'dir. Mahallenin genel durumuna bakıldığında en yüksek oranı %52 ile üniversite mezunları almaktadır. Diğer mahalleler ile kıyaslandığında ise hem kadınlarda, hem erkeklerde hem de mahalle genelinde üniversite mezunlarının en çok olduğu mahalle Yedieylül Mahallesi'dir.

Çizelge 5. 7. Mahallelilerin ortalama aile gelirleri

Gelir Seviyesi	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
0-449 YTL	18	15	2	2	12	6
500-999 YTL	49	43	12	13	43	21,5
1000-1499 YTL	19	16	17	18	38	19
1500-1999 YTL	10	9	13	14	36	18
2000-2499 YTL	10	9	13	14	36	18
2500-2999 YTL	–	–	2	2	12	6
3000-3499 YTL	–	–	7	8	7	3,5
3500-3999 YTL	–	–	3	3	5	2,5
4000- YTL	–	–	10	11	7	3,5
Beyan Etmeyenler	9	8	14	15	4	2
Toplam	115	100	93	100	200	100

Köprülü Mahallesi'nde %15'i 0-449 YTL arası, %43'ü 500-999 YTL arası, %16'sı 1000-1499 YTL arası %9 ise 1500-1999 ile 2000-2499 YTL arası aile gelirine sahiptir. Köprülü Mahallesi'ndeki gelir seviyesindeki en yüksek dilim 500-999 YTL lik gelir aralığıdır.

Kurtuluş Mahallesi'nde 0-499 YTL %2, 500-999 YTL %13, 1000-1499 YTL %18, 1500-1999 YTL ve 2000-2499 YTL %14, 2500-2999 YTL %2, 3000-3499 YTL %8, 3500-3999 YTL %3, 4000 YTL ve üzeri %11, gelir beyan etmek istemeyen ise %15'tir.

Kurtuluş Mahallesi'nde 0-499 YTL'lik düşük gelir grubu %2 ile oldukça azdır. Ayrıca Köprülü Mahallesi'nde hiç oluşmamış olan 2500 YTL ve üzeri gelir grubu Kurtuluş Mahallesi'nin %24'lük dilimini oluşturmaktadır. Köprülü Mahallesi'nde 1500-2999 YTL'lik dilim toplamda %18 iken Kurtuluş Mahallesi'nde %28'dir. Bu durum açıkça göstermektedir ki Kurtuluş Mahallesi ile Köprülü Mahallesi arasında açıkça gelir dağılımı farkı vardır.
Yedieylül Mahallesi'nde 0-499 YTL'lik oran %6, 500-999 YTL %21,5, 1000-1499 YTL %19, 1500-1999 ile 2000-2499 YTL %18, 2500-2999 %6, 3000-3499 YTL %3,5, 3500-3999 %2,5, 4000 YTL ve daha fazlası %3,5 ve beyan etmeyen %2'dir. Yedieylül Mahallesi Kurtuluş Mahallesi ile kıyaslandığında 1500-2499 YTL'lik %36 ile Kurtuluş Mahallesi'nde %28 olan orandan yüksektir. Ancak 2500 YTL ve fazlası gelir grubu %15 ile Kurtuluş Mahallesi'nde %24'ten düşüktür. Gelir seviyesi 1500 YTL'den yüksek grupta ise oranlar birbirine çok yakın Kurtuluş Mahallesi'nde %52, Yedieylül'de %51'dir.Bu da göstermektedir ki ortalamanın biraz üstünde bulunan gelir grubu Yedieylül Mahallesi'nde daha çok iken gelir seviyesi çok yüksek olanlar genelde Kurtuluş Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Tüm bu veriler doğrultusunda genel bir yorum yapacak olursak; gelir seviyesi en düşük mahalle Köprülü Mahallesi'dir. Kentin en eski mahallerinden biri olması sebebiyle bina yaşlarının yüksek, kalitelerinin düşük sosyal donatı alanlarının az olmasından dolayı eski cazibesini yitirmiş ve genelde orta ve düşük gelir grubunun tercihi olmuştur. Kurtuluş Mahallesi'nde alan araştırması yapılan bölge kentin merkezi iş alanında olan, eskiden beri kentin prestij bölgesi olarak kabul edilen, Aydın'ın en önemli akslarından biri olan Adnan Menderes Bulvarı üzerinde bulunması geçmiş yıllardan beri üst gelir grubunun tercihi olmasına sebep olmuştur. Son yıllarda bu bölgede binaların eski olması ve gürültü unsurunun yüksek olmasından dolayı daha az tercih edilir hale gelmişse de ev sahipliliği oranının fazla olmasından dolayı uzun süredir oturuyor olma, kent merkezlerinde olması ve kent yerlilerinin zihinlerindeki prestij ifadesinden dolayı hala üst gelir gurubu tarafından tercih sebebidir. Yedieylül Mahallesi ise kentin yeni gelişmekte olan, sosyal ve

teknik donatı alanlarının bulunduğu otopark sıkıntısının olmadığı mahallelerdendir. Tüm bu özelliklerinden dolayı son yıllarda kentin prestij alanlarından olmaya başlamıştır. Bu sebeple orta ve üst gelir gurubunun ve çalışan çiftlerin tercih nedeni olmuştur.

Çizelge 5. 8. Mahallelilerin gelir dağılımı bakımından kendilerini değerlendirmeleri

Gelir Seviyesi	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Düşük	30	26	8	8,5	26	13
Orta	85	74	75	80,5	165	82,5
Yüksek	–	–	10	11	9	4,5
Toplam	115	100	93	100	200	100

Alan araştırmasında deneklere yönetilen “gelir seviyesi bakımından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna Köprülü Mahallesi’nde %26’sı düşük, %75’i orta şeklinde cevaplamıştır. Kurtuluş Mahallesi’nde %8,5’i düşük, %80,5’i orta, %11’i yüksek olarak nitelendirilmiş, Yedieylül Mahallesi’nde ise %13’ü düşük, %82,5’i orta, %4,5’i yüksek olarak nitelendirmiştir. Ortalama aile geliri dağılımına baktığımızda çok farklı gruplar göze çarparken bu soruda birçok insan Türk ananelerinden ve genel sosyal bir yargıdan dolayı kendilerini orta gelir grubuna dâhil etmişleridir. Ancak yinede çıkan sonuçlar rakamsal değerlerle paralellik göstererek Köprülü Mahallesi’nde gelirini yüksek olarak nitelendiren olmamış Kurtuluş Mahallesi’nde ise gelirini yüksek olarak düşünen %11’lik grup 4000 YTL ve üzeri aile geliri ile %11’e tekabül eden grup gibi gözükmektedir. Ayrıca gelirini düşük olarak nitelendiren grup en çok Köprülü daha sonra Yedieylül ve en az ise Kurtuluş Mahallesi’nde görünmektedir. Bu durumda sayısal değerleri desteklemektedir.

Çizelge 5.9. Mahallerde oturulan konut tipleri

Oturulan Yer	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Gecekondu	2	2	–	–	–	–
Apartman	75	65	89	96	131	65,5
Site	–	–	–	–	56	28
Müstakil	38	33	4	4	13	6,5
Toplam	115	100	93	100	200	100

Köprülü Mahallesi'nde %2'lik oran gecekondu, %65 apartman, %33'ü ise müstakildir. Kurtuluş Mahallesi'nde %96'sı apartman, %4'ü müstakildir. Yedieylül Mahallesi'nde %65,5 apartman %28'i site, %6,5'i müstakildir. Konut tipi mahalleler arasındaki yapılaşma farkını ortaya koymakta, Kurtuluş ve Yedieylül mahallerinde hiç gecekondu görülmezken Köprülü'de %2'de olsa rastlanmaktadır. Ayrıca müstakil evde %33 ile en yüksek oran Köprülü Mahallesi'ndedir.

Mahallelerin tümünde en yüksek oranı apartmanlar almakta iken %96 ile kendi içerisinde de en yüksek apartman oranı Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Yedieylül Mahallesi'ne gelindiğinde ise diğer iki mahalleden farklı olarak genel dokuda siteler göze çarpmakta ve Köprülü ve Kurtuluş'ta hiç olmayan siteler Yedieylül Mahallesi'nde %28'lik bir oran teşkil etmektedir.

Çizelge 5.10. Mahallelerdeki kat adetleri

Kat Adedi	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
1--2	41	36	2	2	14	7
3--4	34	30	9	10	18	9
5--6	30	27	26	28	36	18
7--8	4	3,5	35	37	114	57
8--+	4	3,5	21	23	18	9
Toplam	115	100	93	100	200	100

Köprülü Mahallesi'nde düşük olarak nitelendirebileceğimiz 1-4 kat %66, orta yükseklikte olarak nitelendirebileceğimiz 5-6 kat %27, Aydın il genelinde yüksek olarak nitelendirebileceğimiz 7 kat ve fazlası ancak %7'dir. Kurtuluş Mahallesi'nde 1-4 kat %12, 5-6 kat %28, 7 kat ve daha fazlası %60'dır. Yedieylül Mahallesi'nde 1-4 kat %16, 5-6 kat %18, 7 kat ve fazlası %66'dır.

Mahalleler birbirlerine göre değerlendirildiğinde kat yüksekliği en az olan mahalle Köprülü, en yüksek olan mahalle Yedieylül Mahallesi'dir.

Çizelge 5.11. Binalardaki asansör durumu

Asansör	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Var	8	7	73	78	158	79
Yok	107	93	20	22	42	21
Toplam	115	100	93	100	200	100

Alan araştırmasında ankete katılan deneklerin bulunduğu binalardaki asansör durumu Köprülü Mahallesi'nde ancak %7 var iken %93'ünde yoktur. Kurtuluş Mahallesi'nde %78 var iken %22'sinde yoktur. Yedieylül Mahallesi'nde %79 var iken %21'inde yoktur. Veriler ışığında durum değerlendirilirse Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde oranlar birbirine yakındır ve binaların asansörlü olma durumu yüksektir. Köprülü Mahallesi'nde ise durum tam tersi bir şekilde binalardaki asansör oranları hem kat sayılarının düşük olması hem de bina yaşlarının fazla olmasından dolayı düşüktür.

Çizelge 5.12. Mahallerdeki aile tipleri

Aile Tipi	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Tek Kişi	7	6	8	9	4	2
Çekirdek	102	89	82	88	188	94
Karışık	6	5	3	3	8	4
Toplam	115	100	93	100	200	100

Ankete katılan denekler arasında aile tipleri değerlendirecek olursak; Köprülü Mahallesi'nde tek kişi yaşayan %6, çekirdek aile %89, karışık aile %5, Kurtuluş Mahallesi'nde tek kişi yaşayan %9, çekirdek aile %88, karışık aile %3, Yedieylül Mahallesi'nde tek kişi yaşayan %2, çekirdek aile %94, karışık aile %4 şeklindedir.

Köprülü ve Kurtuluş Mahallerinde çekirdek aile oranı birbirine yakınken Yedieylül Mahallesi'nde %94 gibi yüksek bir oranla diğer mahallelerden fazladır. Genel olarak değerlendirilirse her 3 mahallede de en fazla çekirdek aile bulunmaktadır ve oranlar arasında göze çarpan büyük farklılıklar yoktur. Tek yaşayan bireylerin en çok olduğu mahalle ise Mia'da yer alan Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Karışık olarak nitelendirilen hanelerin oranı ise en yüksek Köprülü Mahallesindedir. Bu oranın yüksek çıkmasının sebebi Köprülü Mahallesi'nde anneanne ve babaanne gibi aile büyükleri ile birlikte yaşamak alışkanlığının yanı sıra öğrencilerin oturduğu evlerinde bu mahallede yoğun olmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 5.13. Hanede yaşayan kişi sayıları

Kişi Sayısı	Köprülü M.		Kurtuluş M.		Yedieylül M.	
	Hane Adedi	%	Hane Adedi	%	Hane Adedi	%
Tek Kişi	7	6	8	9	4	2
2 Kişi	31	27	19	20	43	21,5
3-4 Kişi	66	57	63	68	138	69
5-6 Kişi	9	8	2	2	14	7
7- + Kişi	2	2	1	1	1	0,5
Toplam	115	100	93	100	200	100

Hanede yaşayan kişi sayıları incelendiğinde Köprülü Mahallesi'nde tek yaşayan %6, 2-4 kişi %84, 5 ve daha fazla kişi %10, Kurtuluş Mahallesi'nde tek yaşayan %9, 2-4 kişi %88, 5 ve fazlası %3, Yedieylül Mahallesi'nde tek

yaşayan %2, 2-4 kişi %90,5, 5 kişi ve fazlası %7,5 şeklindedir. Mahalleler birbirlerine göre değerlendirildiğinde oran olarak kalabalık hane yapısına sahip olan mahalle Köprülü Mahallesi'dir. Tek yaşayan bireyler ise en çok Kurtuluş'ta, 2-4 kişinin yaşadığı haneler ise %90,5' lik oranla en çok Yedieylül Mahallesi'ndedir.

Çizelge 5.14. Hanede çalışan kişi sayıları

Kişi Sayısı	Köprülü M.		Kurtuluş M.		Yedieylül M.	
	n	%	n	%	n	%
1 Kişi	57	50	39	42	86	43
2 Kişi	27	23,5	31	33	87	43,5
3 Kişi	3	2,5	6	6,5	6	3
4 Kişi	—	—	2	2,5	1	0,5
Yok	28	24	15	16	20	10
Toplam	115	100	93	100	200	100

Hanede çalışan kişi sayıları incelendiğinde; Köprülü Mahallesi'nde 1 kişi çalışan %50, 2 kişi çalışan %23,5, 3 kişi çalışan %2,5, çalışan bulunmayan haneler %24'tür. Kurtuluş Mahallesi'nde 1 kişi çalışan %42, 2 kişi çalışan %33, 3 kişi çalışan %6,5, 4 kişi çalışan %2,5 çalışan olmayan %16, Yedieylül Mahallesi'nde 1 kişi çalışan %43, 2 kişi %43,5, 3 kişi %3, 4 kişi %5 hanede çalışan bulunmayan %10'dur.

Mahalleler birbirleri arasında değerlendirildiğinde bir kişinin çalıştığı haneler en çok Köprülü'de, iki kişinin çalıştığı mahalleler en çok Yedieylül'de bulunmaktadır. Çalışma hayatına katılma oranı %90 ile en yüksek olan mahalle Yedieylül, en düşük olan mahalle Köprülü Mahallesi'dir. Her üç mahalleye bakıldığında da genel olarak çalışmayan sayısının fazla olması işsizlik oranının yüksekliğinden değil ankete katılan deneklerin emeklilik hallerini çalışmıyor şeklinde beyan etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 5.15. Mahallelilerin çalıştığı mahalleler

Mahalle Adları	KÖPRÜLÜ		KURTULUŞ		YEDİEYLÜL	
	n	%	n	%	n	%
Adnan Menderes	1	1	1	1	2	1
Ata	5	7	2	2	10	6
Cuma	-	-	2	2	1	1
Cumhuriyet	4	5	3	3	9	6
Efeler	2	3	2	2	4	3
Fatih	1	1			6	4
Girne	-	-			2	1
Güzelhisar	3	4	12	13	9	6
Hasanefendi	3	4	4	4	18	8
Ilıcabaşı	-	-	1	1		
İstiklal	-	-				
Kemer	-	-	1	1	1	1
Köprülü	11	15				
Kurtuluş	6	8	26	29	14	9
Mesudiye	3	4			1	1
Meşrutiyet	-	-			1	1
Mimar Sinan	-	-	1	1		
Orta	-	-	1	1		
Osman Yozgatlı	1	1			1	1
Ramazanpaşa	9	12	7	8	10	6
Veysipaşa	4	5	2	2	1	
Yedieylül	8	11	14	16	48	31
Zafer	8	11	4	4	5	3
Zeybek	1	1	1	1	2	1
(Merkeze bağlı) Çevre İlçeler	4	5	4	4	14	9
Diğer İller	-	-	2	2	2	1
TOPLAM BEYAN	74	98	90	97	156	100

EDİLEN MAHALLE SAYISI						

Çalışan kişilerin çalıştığı mahalleleri göz önüne alarak konut-işyeri arasındaki bağıntıdan mahalle tercih sebepleri hakkında fikir edinilebilir. Köprülü Mahallesi'nde çalışılan mahalleler incelendiğinde %15 ile Köprülü Mahallesi en yüksek oranı daha sonra kentin ticari alanlarından olan ve Köprülü Mahallesi'ne oldukça yakın olan Ramazan Paşa Mahallesi %12'lik oranı teşkil etmektedir. Köprülü'ye çok yakın olmayan Yedieylül ve Zafer mahalleleri %11'lik oranı, kent merkezinde yer alan Kurtuluş Mahallesi ise %8'lik oranı, Köprülü'den çok uzak olan Ata Mahallesi %7'lik oranı Köprülü Mahallesi'ne sınır komşusu olan Veysi Paşa, uzak olan Cumhuriyet ve çevre ilçelerde çalışma oranı da %5 şeklindedir. Tüm veriler göstermektedir ki Köprülü Mahallesi'nde oturanların birçoğunun iş yerleri oturdukları yere yakın mahallelerdendir. Ancak genel dağılıma bakıldığında yakın mahallerdeki oranı genele göre yüksek olmasına karşın diğer mahallelerdeki dağılım konut-işyeri uzaklığı orantısı ile doğru orantılı olarak değişmemiştir. Daha çok kentteki iş imkânlarına paralel bir seyir izlemiştir.

Kurtuluş Mahallesi'nde çalışanların çalıştığı mahalleler incelenecek olursa %29 ile en yüksek oranı yine Kurtuluş Mahallesi, daha sonra %16 ile Yedieylül, %13 ile Güzelhisar, %8 ile Ramazan Paşa mahalleleri takip etmektedir. Bu mahalleler Kurtuluş Mahallesi'ne sınır veya çok yakın mahallelerdir. Kurtuluş Mahallesinde Köprülü Mahallesi'nden farklı olarak çevre ilçelerde çalışanların yanı sıra çevre illerde çalışanlar diye bir grupta oluşmuş ve %2'lik bir oran teşkil etmiştir. Bu grup genelde gelir seviyesi yüksek ve kent dışında da işe sahip olanlar gibi görünmektedir. Kurtuluş Mahallesi'nde işyeri-konut ilişkisi incelendiğinde ilk olarak mahallenin kendisi daha sonra yakın mahalleler çalışma bölgesi olarak görünmektedir. Bu da göstermektedir ki mahallede alan araştırması yapılan bölge aynı zamanda kentin MİA'sında bulunmasında ve diğer fonksiyonlara yakın olmasında dolayı çalışan insanlar için işyerine yakınlıktan da tercih sebebi oluşturmaktadır.

Yedieylül Mahallesi'nde konut-işyeri ilişkisi incelendiğinde Yedieylül Mahallesi'nde çalışanlar %31, Kurtuluş Mahallesi ve çevre ilçelerde çalışanlar %9, Hasanefendi Mahallesi'nde çalışanlar %8, Cumhuriyet ve Ata mahallelerinde çalışanlar ise %6 şeklindedir. Yedieylül Mahallesi'nde de diğer mahalleler gibi aynı mahallede hem oturmak hem çalışmak genel yüzde içerisinde en büyük oranı yakalamış, daha sonra çalışılan mahalleye yakın oturmak göze çarpmaktadır. Ancak Yedieylül Mahallesi'nde diğer mahallelerden farklı olarak çevre ilçelerde çalışma oranı %9 ile diğer mahallelerin oranlarından yüksek çıkmış ve kendi mahallesinde de Yedieylül Mahallesi'nde çalışıyor olma durumu %31'lik dilimden sonra gelen dilim (%9) olmuştur. Bu da gösteriyor ki Yedieylül Mahallesi'nde işyeri-konut ilişkisinde tek tercih sebebi uzaklık değil aynı zamanda bu mahallede oturanların o mahallede oturmayı (düzenli olması, otopark, problemi bulunmaması, binaların yaşlarının genç olması, sosyal donatılarının bulunması gibi sebeplerle) tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 5.16. Mahallerde otomobil sahipliliği durumu

Otomobil Sahipliliği	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Var	48	42	66	71	152	76
Yok	67	58	27	29	48	24
Toplam	115	100	93	100	200	100

Araştırmaya katılanlar arasında otomobil sahipliliği incelendiğinde; Köprülü'de %42'sinin otomobili var iken %58'inin yoktur. Kurtuluş Mahallesi'nde %71'inin var iken %29'unun yoktur. Yedieylül Mahallesi'nde ise %76'sının otomobili var iken %24'ünün yoktur. Genel duruma bakacak olursak otomobil sahipliliği oranı en yüksek Yedieylül, en düşük ise Köprülü Mahallesi'ndedir. Otomobil sahipliliği hem gelir seviyesi ile orantılıdır, hem de insanların boş vakitlerini mahalle içerisinde geçirme sürelerini etkilemektedir.

Otomobil sahipliliği oranı artıkça bireylerin yaşadıkları mahallede vakit geçirme oranları azalmaktadır.

5.5.2. Mahallelilerin mahalleye ilişkin izlenimlerini tanımlayan verilerin analizi

Çizelge 5.17. Mahallelerin mahallede oturma süreleri

Oturma Süresi	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
0—4 YIL	24	21	23	25	70	35
0—5 YIL	24	21	12	13	97	48,5
10—14 YIL	25	22	16	17	20	10
15—19 YIL	9	8	8	8,5	5	2,5
20—24 YIL	11	9	12	13	3	1,5
25—29 YIL	8	7	13	14	5	2,5
30- YIL	14	12	9	9,5	—	—
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahallelilerin mahallede oturma süreleri incelendiğinde; Köprülü Mahallesi'nde 0-4 YIL %21, 5-9 YIL %21, 10 YIL ve daha uzun süreli oturanlar 58, Kurtuluş Mahallesi'nde 0-4 YIL oturanlar %25, 5-9 YIL %13, 10 YIL ve daha fazlası %62, Yedieylül Mahallesi'nde 0-4 YIL %35, 5-9 YIL %48,5, 10 YIL ve daha uzun süre oturanlar %16,5'lik bir oran teşkil etmektedirler. Çizelgedan da görüldüğü üzere 0-9 YIL arası mahallede oturanlar Köprülü'de %42, Kurtuluş'da %38 iken Yedieylül'de %83,5lik bir oran teşkil etmektedir.

Mahalleler birbirlerine göre değerlendirildiğinde kısa sürede oturanların yoğun olduğu mahalle Yedieylül, uzun süredir oturanların yoğun olduğu ise Kurtuluş ve Köprülü mahalleleridir. Bunun en belirgin sebeplerinden birisi Yedieylül Mahallesi'nin Kurtuluş ve Köprülü mahallerine göre çok daha yeni bir mahalle oluşudur. Uzun süreli aynı mahallede oturmak genellikle mahalleye ilişkin memnuniyeti gösterir. Ancak Yedieylül Mahallesi'nde 5-9 yıllık dilim %48,5'lik gibi yüksek bir oranı teşkil etmektedir. Bu veri de mahalle yeni olmasına karşın oturma süresi bakımından sirkülâsyonun az olduğunu yani Yedieylül Mahallesi'nde oturmayı tercih edenlerin memnuniyetlerinin yüksek olduğunu gösterir.

Çizelge 5.18. Mahallelilerin mahalle kavramı hakkında düşündükleri

	KÖPRÜLÜ MAH		KURTULUŞ MAH		YEDİEYLÜL MAH	
	n	%	n	%	n	%
Komşuluk Arkadaşlık	35	32	16	21	33	17
Yaşadığım Çevre	10	9	6	8	18	9
Kentin bir bölümü konut çevresi	16	15	13	17	39	20
Huzur, Güven Sakinlik	7	6	7	9	21	11
Ortak Paylaşım Yardımlaşmak	20	18	14	18	20	10
Geçmişte Kaldı Hatıra	3	~ 3	8	10	–	–
Diğer	19	17	13	17	54	28
Toplam beyan edilen veri	110	100	77	100	194	100

Çalışmaya katılan deneklere mahalle kavramının onlara neyi çağrıştırdığı sorulduğunda çok farklı yanıtlar gelmiş hatta verilen yanıtları bazen Çizelge içerisinde bir gruba dahil etmekte zorlanılmıştır. Bu sebeple ana kavramlar dışında gelen cevapları diğer cevaplar şeklinde değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye Çizelge üzerinden devam edersek, mahalle deyince komşuluk, arkadaşlık ve dostluk kavramını en çok %32 ile Köprülü Mahallesi'nde çağrıştırmaktadır. Aynı yanıtı veren Kurtuluş Mahallesi'nde %21, Yedieylül'de %17'dir. Ortak paylaşım ve yardımlaşmayı düşünenler ise Kurtuluş ve Köprülü Mahallelerinde %18 iken Yedieylül Mahallesi'nde %10'dur. Yaşadığım çevre yanıtını verenler ise Köprülü ve Yedieylül mahallelerinde %9, Kurtuluş Mahallesi'nde %8'dir. Mahallenin huzur güven ve sakinliği çağrıştırdığı grup ise Köprülü'de %6, Kurtuluş'ta %9, Yedieylül'de %11'dir. Kentin bir bölümü ve konut çevresi diye soruyu yanıtlayanlar Köprülü'de %15, Kurtuluş'ta %17, Yedieylül'de %20'dir. Mahalle kavramının artık geçmişte kaldığını yada mahalle deyince hatıra kavramını hatırlayan bireyler ise Köprülü'de %3, Yedieylül'de %5'tir.

Mahalleler birbiri arasında kıyaslandığında mahalle kavramının, komşuluk-arkadaşlık, ortak paylaşım gibi özellikleri çağrıştırmasına en çok Köprülü ve

Kurtuluş mahallerinde rastlanmış, kentin bir bölümü olarak algılamak ise en çok Yedieylül Mahallesi'nde görülmüştür.

Ayrıca gruplamalara girmeyen diğer cevaplar arasında Köprülü Mahallesi'nde birçok insan sadece "iyilik" yanıtını vermiş ayrıca, memnuniyet, dedikodu, mahalle bakkalı, mutluluk, gelin geldim, burada gözümü açtım, değeri biçilemez, gibi mahalleyi sahiplenici cevaplar vermişlerdir. Kurtuluş Mahallesi'nde ise enteresan bir şekilde birçok insan "mahalle maçı" yanıtını vermiştir. Köprülü Mahallesi'nden sonra Kurtuluş Mahallesi'nde mahalle kavramının insanlarda daha sıcak şeyler hatırlatmasına karşın Kurtuluş Mahallesinde bu soruya verilen birçok cevap arasında, mahalle burası değil, eski mahallemiz ya da annemlerin mahallesi gibi yanıtlarda gelmiştir. Yedieylül Mahallesi'nde ise sosyal ihtiyaçların çözüldüğü yer, iletişim zayıflığı, roman mahalleleri hatta mahallenin 18.madde uygulamasından oluştuğundan dolayı insanların birbirini daha az tanıdığı gibi cevaplar alınmıştır. Yedieylül Mahallesi'nde birçok insanın sosyal ve teknik alt yapıdan bahsediyor olması bu mahallede mahallelilerin daha bilinçli bir toplum tavrı takındıklarını gösterir.

Çizelge 5.19. Mahallelilerin mahalle sınırını belirleme durumu

Sınırı Belirleme	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Evet	69	60	58	62	116	58
Hayır	46	40	35	38	84	42
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahallelilerin mahalle sınırını belirleyebilme durumu mahalleyi tanıma ve sosyal ağ bakımından önemli bir sorudur. Çünkü birçok insan sadece yaşadığı yakın çevreyi tanıyabilmekte, algıladığı mekân geleneksel mahalle büyüklüğünden öteye çıkmayıp, mahalle idari sınırlarını belirleyememektedir. Mahallenin sınırlarını belirleyebilir misiniz sorusuna Kurtuluş Mahallesi'nde

%62'si Köprülü'de %60'ı Yedieylül'de %58'i evet yanıtını vermiştir. Mahalleler birbirleriyle kıyaslandığında oransal olarak aralarında çok büyük farklar görülmemektedir. Ancak mahalle sınırını belirleme açısında birinci sırada Kurtuluş Mahallesi, daha sonra Köprülü Mahallesi gelmektedir. Kurtuluş Mahallesi'nin eski bir mahalle olması mahalleyi tanıma oranını artırmıştır. Köprülü Mahallesi de Aydın'ın en eski mahallerinden biri olmasına karşın bu mahallede eğitim durumunun düşük olması mahallenin idari sınırlarını belirlemede daha geride kalmasına neden olmuş; ancak Kurtuluş Mahallesi ile aralarında sadece %2'lik bir fark oluşmuştur. Yedieylül Mahallesi ile Köprülü Mahallesi arasında %2'lik bir tanıma farkı vardır. Yedieylül Mahallesi'nde eğitim durumu diğer iki mahalleye göre daha yüksek olmasına karşın Mahallenin kentin yeni mahallerinden olması ve oturanların çoğunun daha kısa süredir mahallede yaşıyor olması sonucu etkilemiştir.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse yapılan alan araştırmasında her üç mahallede de mahallenin idari sınırlarını belirleyebilme durumu % 50'ler üzerindedir.

Çizelge 5.20. Mahallelilerin mahalleyi tanıma durumu

Mahalleyi Tanıma Durumu	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Çok İyi Tanıyorum	40	35	14	15	25	12,5
Tanıyorum	31	27	25	27	57	28,5
Biraz Tanıyorum	42	36	45	48	102	51
Tanımıyorum	2	2	9	10	16	8
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahallenizi ne kadar iyi tanıyorsunuz sorusuna Köprülü Mahallesi'nin %35'i çok iyi tanıyorum, % 27'si tanıyorum, %36'sı biraz tanıyorum, %2'si ise tanımıyorum yanıtını vermiştir. Kurtuluş Mahallesi'nin %15'i çok iyi tanıyorum, %27'si tanıyorum, %48'i biraz tanıyorum, %10'u tanımıyorum yanıtını

vermiştir. Yedieylül Mahallesi'nin ise %12,5'i çok iyi tanıyorum, %28,5'i tanıyorum, %5'i biraz tanıyorum, %8'i ise tanımıyorum yanıtını vermiştir.
Mahalleler kendi aralarında değerlendirildiğinde her üç mahalle de en çok 'biraz tanıyorum'u tercih etmiştir. Ancak mahalleler birbirlerine göre değerlendirildiklerinde biraz tanıyorum yanıtının en yüksek olduğu oran %51 ile Yedieylül Mahallesi'dir. Soruyu mahallemi tanıyorum diye yanıtlayanların her üç mahallede de yüzdelik oranları hemen hemen aynı değerdedir. Mahallemi çok iyi tanıyorum diyenler arasında en yüksek oranı %35 ile Köprülü Mahallesi yakalamıştır. Köprülü Mahallesi'ni bu konuyla ilintili olarak bir diğer özelliği de kendi içerisinde %36'lık biraz tanıyorum diliminden sonra %35 ile ikinci sırada yer almasıdır. Mahallesini tanımadığını düşünenler ise %10'luk oranla en çok Kurtuluş Mahallesinde, daha sonra Yedieylül Mahallesi'nde (%8'lik oran) yer almaktadır. Köprülü Mahallesindeki insanların birçoğu ise mahallesini tanıdığını düşünüyor ki; ancak %2'lik bir kısım soruyu tanımıyorum olarak nitelendirmiştir.

Çizelge 5.21. Mahallelilerin mahalleyi benimseme durumu

Durum	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Evet	91	79	50	54	158	79
Hayır	24	21	43	46	42	21
Toplam	115	100	93	100	200	100

Ankete katılan derneklerin mahallelerini benimsemişlik durumunu anlayabilmek için "Bu mahallede kendinizi evinizde gibi hissediyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. Sorulan soruya Köprülü ve Yedieylül mahallelerinde %79, kurtuluş Mahallesinde ise %54 oranında evet yanıtı gelmiştir. Bu Çizelge göstermektedir ki Köprülü ve Yedieylül mahallelerinde mahallelilerin mahalleyi benimsemişlikleri Kurtuluş Mahallesi'nden çok daha yüksektir.

Çizelge 5.22. Mahallelilerin mahalleden memnuniyet durumu

Durum	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Evet	95	83	72	77	177	88,5
Hayır	20	17	21	23	23	11,5
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahallelilerin mahalleden memnun olma durumu sorulduğunda Yedieylül Mahallesi'nin %88,5'i Köprülü Mahallesi'nin %83'ü, Kurtuluş Mahallesi'nin ise %77'si "Evet memnunum." yanıtını vermiştir. Bu Çizelge göstermektedir ki, mahallesinden en çok Yedieylül'lüler, en az ise Kurtuluş Mahallesi'ndekiler memnundurlar. Memnuniyet durumunu etkileyecek bir çok faktör bulunmakla beraber şimdiye kadar incelediğimiz veriler ve genel bir yorumla Yedieylül Mahallesi'nde memnuniyetin yüksek olmasının sebebi bu mahallede iskân etmek isteyenlerin, mahallenin konumu ve genel durumunu değerlendirerek mahalleyi bilinçli tercih etmiş olmalarıdır. Köprülü Mahallesi'nde ise memnuniyetin yüksek olmasının sebebi ise mahallede oluşanların birçoğunun uzun yıllardır aynı mahallede oturuyor olması, mahallede yardımlaşma ve imecenin fazla olması, insanların ortak kullanım alanlarında daha çok bir araya geliyor olmaları, mahalleyi benimsemiş olmalarından dolayı, bina kalitesinin düşük, sosyal donatı alanlarının az olmasına karşın mahallelerinden memnuniyetleri yüksektir. Kurtuluş Mahallesi'nin kent merkezinde (MİA'da) olması mahalleyi tercih sebebi haline getirirken bu özellik aynı zamanda memnuniyeti de azaltmaktadır. Kentin ana akslarından birinde yaşıyor olmanın avantajlarının yanı sıra yaşanan çevrede gürültü unsurunun fazla olması, insanlar arası iletişimin daha kopuk olması, genel bir güvenlik problemi ile karşı karşıya olma, mahallede barınma eylemi dışındaki eylemlerde (sosyal aktiviteler vs.) bulunmanın güçlüğü gibi unsurlar yüzünden mahalle memnuniyeti azaltmaktadır.

Çizelge 5.23. Mahallelilerin aidiyet durumu

Durum	Köprülü M.		Kurtuluş M.		Yedieylül M.	
	n	%	n	%	n	%
Kendimi Buralı Hissediyorum	16	14	62	67	70	35
Burada Kendimi Güvende Hissediyorum	58	50	16	17	36	18
Ben Buraya Bağlandım Burada Huzur ve Güven Buluyorum	31	27	6	6	48	24
Burada Kendimi Güvende Hissetmiyorum	2	2	7	8	16	8
Kendimi Buralı Hissetmiyorum	8	7	2	2	30	15
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahallelilerin mahalleyi benimsemişliklerini, aidiyet hislerini öğrenmek üzere sorulmuş olan soruda, duruma ilişkin bir takım sınıflandırmalar yapılmış ve deneklerin kendilerini hangi duruma daha yakın hissettikleri sorulmuştur.

Köprülü Mahallesi'nde deneklerin %50'si "Burada kendimi güvenli hissediyorum", Kurtuluş Mahallesi'ndeki derneklerin %67'si ile Yedieylül Mahallesi'ndeki deneklerin %35'i "Kendimi buralı hissediyorum" yanıtlarını vererek mahalledeki en yüksek oranları olan yanıtları vermişlerdir.

Kurtuluş Mahallesi'nin eski bir mahalle olması ve iskân edenlerin oturma sürelerinin yüksek olması mahalledeki benimsemişliği artırmıştır. Köprülü Mahallesi'nde de durum "Kendimi buralı hissediyorum" ve " Ben buraya bağlandım, burada huzur ve güven buluyorum" şıklarının %80'lere yakın bir oran sergilemesiyle aidiyet duygusunun fazla olduğu görülmektedir. Köprülü Mahallesi de tıpkı Kurtuluş Mahallesi gibi kentin eski mahallelerindendir ve iskân edenlerin oturma süreleri genelde uzundur. Kurtuluş ve Köprülü Mahallelerine göre kentin yeni mahallelerinden olan Yedieylül Mahallesi'nde en yüksek oranın %35 ile "Kendimi buralı hissediyorum" yanıtı olsa da ilk üç seçenek oranları diğer mahallelere göre daha homojen yayılmıştır. Ancak bu

durum Yedieylül Mahallesi'nde aidiyet hissinin zayıf olduğunun göstermez. Zira bu mahallede de %80'le yakın oranlarda aidiyet hissini destekleyen yanıtlara yoğunlaşılmıştır. Ancak bu durum direkt olarak "Kendimi buralı hissediyorum" şeklinde görülmemektedir. Yedieylül Mahallesi'ne ilişkin verilerin değerlendirmesini mahallenin kentin diğer mahallerine göre daha genç bir mahallesi olduğunu göz önüne alarak yapacak olursak Yedieylül Mahallesi sakinlerinin iskân için mahalleyi bilinçli bir şekilde tercih ettiklerini ve mahalleyi benimsediklerini ifade edebiliriz.

5.5.3. Mahallelilerin mahalledeki komşuluk ilişkilerini tanımlayan verilerin analizi

Yapılan araştırma içerisinde "sürdürülebilir mahalle" kavramı araştırılırken mahalleyi benimsemişlik, sahiplenme, mekânı tanıma, mahalleden memnuniyet gibi kavramların yanında mahalleli olmaya ilişkin en önemli unsurlardan biri olan komşuluk ilişkileri de incelenmiştir. Geçmişten günümüze mahalleyle birlikte anılan komşuluk kavramı günümüz kentlerinde yok olamaya yüz tutmuştur. Böylelikle hep özlediğimiz mahalle kavramının ana parçalarından biri olan komşuluk ilişkileri yok oldukça sahip olduğumuz mahallelerde özelliklerini yitirmeye başlamış ancak kentin bir bölümü olarak ortaya çıkmışlar, mahalle olma adına kimliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Tüm bu faktörler göz önüne alınarak, araştırmaya dâhil olan mahallelerdeki komşuluk ilişkilerinin verileri bu bölümde incelenmiştir.

Çizelge 5.24. Mahallelilere göre komşuluk ilişkileri

Komşuluk İlişkileri	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	N	%
Çok İyi	25	22	6	6	10	5
İyi	53	46	22	24	73	36,5
Ne İyi Ne Kötü	31	27	44	47	88	44
Kötü	6	5	21	23	29	14,5
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahallelilere “Mahalledeki komşuluk ilişkilerini nasıl buluyorsunuz?” sorusunu Köprülü Mahallesi’ndekilerin %22’i çok iyi, %46’sı iyi, %27’si ne iyi ne kötü, %5’i de kötü yanıtını vermiştir. Kurtuluş Mahallesi’ndekilerin ise %6’sı çok iyi, %24’ü iyi, %47’si ne iyi ne kötü, %23’ü ise kötü yanıtını vermiştir. Yedieylül Mahallesi’ndekilerin ise %5’i çok iyi, %36,5’i iyi, %44’ü ne iyi ne kötü, %14;5’i ise kötü yanıtını vermiştir.

Mahallelilerin verdikleri cevap kendi mahallelerinde kıyaslanırsa Köprülü Mahallesi sakinleri %46’lık en yüksek oranla mahallelerindeki komşuluk ilişkilerini iyi olarak nitelendirmişlerdir. Bu mahallede komşuluk ilişkilerini kötü olarak nitelendiren grup ise ancak %5’lik bir oran teşkil etmektedir. Kurtuluş Mahallesi sakinleri ise %47’lik en yüksek oranla komşuluk ilişkilerini ne iyi ne kötü şeklinde nitelendirmişlerdir. Bu mahallede komşuluk ilişkilerini çok iyi olarak nitelendiren grup ancak %6’lık bir alan teşkil etmiştir. Bu mahallede komşuluk ilişkilerini iyi olarak nitelendiren grupla kötü olarak nitelendiren grubun oranları çok yakın, aralarındaki fark ancak %1’lik bir oran teşkil etmiştir. Yedieylül Mahallesi’nde ise durum kendi içerisinde değerlendirilecek olursa komşuluk ilişkilerini iyi ve ne iyi ne kötü olarak değerlendiren grup mahallenin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Komşuluk ilişkilerini kötü ve çok iyi olarak nitelendiren grup daha azdır.

Mahallerdeki komşuluk ilişkileri birbirine göre değerlendirilirse komşuluk ilişkilerinin en iyi olduğu mahalle Köprülü Mahallesi’dir. Bu soruda iyi ve çok iyi yanıtlarını en çok tercih eden mahalle Köprülü olmuştur. Komşuluk ilişkilerinin en kötü olduğu mahalle Kurtuluş Mahallesi’dir. Çünkü bu mahallede komşuluk ilişkilerini kötü olarak nitelendiren grubun yüzdesi diğer mahallerde kötü olarak nitelendiren gruplarından yüzdelerinden fazladır. Yedieylül Mahallesi ise diğer mahallelerle kıyaslandığında ise komşuluk ilişkileri bakımından Köprülü Mahallesi ile Kurtuluş Mahallesi arasında bir yerde kalmaktadır. Durumu iyi ve ne iyi ne kötü olarak nitelendiren grup en yüksek oranı teşkil etmektedir.

Çizelge 5.25. Köprülü Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı

GörüşmeSıklığı	Erkek		Kadın		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Hiç	1	3	—	—	1	1
Gerektiğinde	16	47	25	31	41	35
Çok seyrek	3	9	12	15	15	13
Haftada 1-2 Gün	5	15	13	16	18	16
Hemen Hemen Hergün	9	26	31	38	40	35
Toplam	34	100	81	100	115	100

Komşuluk ilişkilerinde erkeklerle bayanların farklı tutum benimsedikleri bilindiğinden, her mahalledeki komşuluk ilişkileri ayrı ayrı, kadın ve erkek deneklerin yüzdeleri belirtilerek incelenmiştir.

Köprülü Mahallesi'nde mahalle sakinlerinin komşularla görüşme sıklığı incelendiğinde genel olarak kadınların erkeklerden daha aktif olduğu gözlemlenmektedir. Anket yapılan denekler arasında komşularıyla hiç görüşmeyen kadın deneğe rastlanmamıştır. Kadın deneklerin %38'i hemen hemen her gün komşularıyla görüşmektedir. Erkek deneklerin ise %26'sı hemen hemen her gün komşularıyla görüşmektedir. Erkek denekler arasında %47 ile en yüksek oranı gerektiğinde görüşüyorum yanıtı almıştır. Hiç görüşmeyenler ise ancak %3'tür. Köprülü Mahallesi'nde görülmektedir ki genel olarak komşuluk ilişkileri sıkıdır ve mahallenin %35'i hemen hemen her gün komşusuyla görüşmektedir. Yine %35'lik bir oranla gerektiğinde görüşüyorum yanıtı verilmiştir.

Çizelge 5.26. Kurtuluş Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı

Görüşme Sıklığı	Erkek		Kadın		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Hiç	3	7	7	13	10	11
Gerektiğinde	22	54	27	52	49	53
Çok seyrek	13	32	9	17	22	24
Haftada 1-2 Gün	2	5	5	10	7	7
Hemen Hemen Hergün	1	2	4	8	5	5
Toplam	41	100	52	100	93	100

Kurtuluş Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı incelendiğinde komşuluk ilişkilerinin çok yoğun olmadığı görülmektedir. Komşularınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz sorusuna en yoğun cevap kadınlardan da erkeklerden de gerektiğinde şeklinde gelmiştir. Gerektiğinde yanıtıyla kadınlar %52'lik, erkekler ise %53,6'lık bir oranla seçeneklerin %50'sini geçerek mahalledeki komşuluk ilişkilerinde görüşme sıklığı karakterini ortaya çıkarmışlardır. Komşularıyla hemen hemen her gün görüşenler kadınlarda %8'lik bir orana, erkeklerde ise %2,4'lük bir orana tekabül etmektedir. Komşularıyla hiç görüşmeyen grup ise erkeklerde %7 kadınlarda ise %13'lük bir oran teşkil etmektedir. Komşuluk ilişkilerinde genelde daha aktif olan kadınların Kurtuluş Mahallesi'nde daha pasif kalmaları ve komşusuyla hiç görüşmeyen grupta erkek deneklerden daha fazla yüzdeye sahip olmaları ilginç bir sonuçtur. Mahalleye genel olarak bakıldığında komşularıyla gerektiğinde konuşan grup %53, çok seyrek konuşan grup %23, hiç görüşmeyen grup ise %11'lik oran teşkil etmektedir. Bu veriler göstermektedir ki Kurtuluş Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı oldukça düşüktür.

Çizelge 5.27. Yedieylül Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı

GörüşmeSıklığı	Erkek		Kadın		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Hiç	9	9	3	3	12	6
Gerektiğinde	45	44	48	49	93	46,5
Çok seyrek	22	21,5	19	19,5	41	20,5
Haftada 1-2 Gün	16	15,5	13	13,5	29	14,5
Hemen Hemen Hergün	10	10	15	15	25	12,5
Toplam	102	100	98	99	200	100

Yedieylül Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı incelendiğinde alınan cevaplar arasında erkek deneklerde %44, kadın denekler de ise %49 ile en yüksek oranı gerektiğinde görüşüyorum cevabı almıştır. Çok seyrek görüştüğünü ifade eden denekler erkeklerde %21,5 kadınlarda ise %19,5'lik orana tekabül etmektedir. Haftada 1-2 gün görüşen denekler kadınlarda %13,5 erkeklerde %15,5, hemen hemen her gün görüşenler kadınlarda %15,

erkeklerde %10'luk bir oran teşkil etmektedir. Yedieylül Mahallesi'nde komşusuyla hiç görüşmeyen grup erkeklerde %9, kadınlarda %3'tür. Erkek ve kadın deneklerin komşuluk ilişkileri birbirleriyle kıyaslanırsa aralarında çok büyük farklar olmamasına karşın kadın denek komşularıyla görüşme konusunda daha aktiftir. (Hiç görüşmeyen kadın oranı komşusuyla hiç görüşmeyen erkek oranından daha düşük ve komşusuyla her gün görüşen kadın oranı komşusuyla her gün görüşen erkek oranından yüksek.) mahallenin verileri genel olarak incelendiğinde ise komşularıyla gerektiğinde ve çok seyrek görüşen gruplar %67'lik bir oran teşkil etmekte, haftada 1-2 gün ve hemen hemen her gün görüşen gruplar ise %27'lik oran teşkil etmekte, komşusuyla hiç görüşmeyen grup ise %6'lık bir oran teşkil etmektedir. Bu veriler göstermektedir ki Yedieylül Mahallesi'nde komşularla görüşme sıklığı yoğun değildir.

Çizelge 5.28. Mahallelilerin komşularla görüşme sıklığı

Görüşme Sıklığı	KÖPRÜLÜ		KURTULUŞ		YEDİEYLÜL	
	N	%	n	%	n	%
Hiç	1	1	10	11	12	6
Gerektiğinde	41	35	49	53	93	46,5
Çok Seyrek	15	13	22	23	41	20,5
Haftada 1-2 Gün	18	16	7	8	29	14,5
Hemen Hemen Her Gün	40	35	5	5	25	12,5
TOPLAM	115	100	93	100	200	100

Mahallelilerin komşularla görüşme sıklığı mahallelerin genel değerleri göz önüne alınarak her üç mahalle arasında bir değerlendirme yapacak olursak komşularıyla en yoğun görüşen mahalle Köprülü Mahallesi, en az görüşen mahalle ise Kurtuluş Mahallesi'dir. Yedieylül Mahallesi ise her iki mahallenin arasında bir yerde kalmaktadır. Mahallelerdeki genel veriler birbirleri arasında kıyaslama yaparak değerlendirecek olursak; komşularıyla hiç görüşmeyen grup diğer mahallelere göre en yüksek oran %11 ile Kurtuluş Mahallesi'nde, gerektiğinde görüşen grup diğer mahallelere göre en yüksek oran %53 ile Kurtuluş Mahallesi'nde çok seyrek görüşen grup ise diğer mahallelere göre en yüksek oran %23 ile Kurtuluş Mahallesi'nde görülmektedir. Komşularıyla

haftada 1-2 gün görüşen grup diğer mahallelere göre en yüksek oranı %16 ile Köprülü Mahallesi'nde, komşularıyla hemen hemen her gün görüşen grup diğer mahallelere göre yine en yüksek oranı %35 ile Köprülü Mahallesi'nde yakalamıştır. Veriler de göstermektedir ki paragrafın başında yapılan yorumlar ve yargılar doğrulanır durumdadır.

Çizelge 5.29. Mahallelilerin komşudan yardım isteme durumu

Durum	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	N	%	n	%	n	%
Evet	87	76	47	50,54	146	73
Hayır	28	24	46	49,46	54	27
Toplam	115	100	93	100	200	100

Arkadaşlarımızı ve dostlarımızı kendimiz seçerken komşularımızı seçme şansımız yoktur. Komşuluk ilişkileri kendiliğinden ve sadece komşu olma vasfı ile başlar ve bu ilişkinin ilk tohumları genellikle ufak tefek ihtiyaçlardan dolayı yardım isteme şeklinde atılır. Geleneksel kültürümüzde de oldukça önemli yere sahip olan komşuluk ilişkileri birçok şekilde ifade edilmiştir. "Komşu komşunun külüne muhtaçtır." diyen atasözümüz; komşuların birbirlerine olan ihtiyacını ve yardımlaşma faktörünün öneminden bahsetmiştir. Geleneksel mahalle kültürümüzde var olan komşuluk ilişkileri ve yardımlaşma değişen sosyo-ekonomik şartlar ve değişen fiziksel mekan kurgularının da etkisiyle eski özelliklerini kaybetmeye başlamıştır.

Yapılan alan araştırması içerisine giren mahallelerde komşudan yardım isteme durumu incelenmiş ve Çizelge 5.24 'teki sonuçlar elde edilmiştir. Bu verilere göre Köprülü Mahallesi'nin %76'sı, Kurtuluş Mahallesi'nin %50,54'ü, Yedieylül Mahallesi'nin ise %73'ü komşusundan yardım istemektedir. Bu veriler göstermektedir ki komşudan yardım isteme ve yardımlaşma en çok Köprülü Mahallesi'nde vardır. Yardımlaşma konusunda ikinci sırayı Yedieylül Mahallesi almaktadır. Komşudan yardım isteme oranının en düşük olduğu mahalle Kurtuluş Mahallesi'dir.

Komşularla görüşme sıklığı da bu verileri destekler durumdadır. Köprülü Mahallesi'nin eski bir mahalle olması, mahalle sakinlerinin uzun süredir aynı mahallede oturuyor olmaları ve bu mahalledeki konutlarının çoğunun alçak katlı olması, mahalle sakinlerinin kapı önünde komşu bahçesinde oturma gibi alışkanlıklarının bulunuyor olması görüşme sıklığını, dolayısıyla ilişkileri artırmakta ve yardımlaşma oranı yüksek çıkmaktadır. Kurtuluş Mahallesi'nde kat yüksekliklerinin fazla olması ve bitişik nizam yapılaşma ile ortak kullanım alanlarının azlığı insanların karşılaşma oranını azaltmakta ve buda komşuluk ilişkilerinin kişisel çabayla gelişmesine kalmaktadır. Bu durumda komşuluk ilişkileri daha resmi komşudan yardım isteme oranı da düşüktür. Yedieylül Mahallesi'nde ise kat yükseklikleri Kurtuluş Mahallesi'ndeki gibi fazla fakat apartmanlar blok nizam şeklinde bahçeli veya site şeklindedir. Mahalledeki sosyal donatı alanlarının fazla olması, komşuluk üniteleri arasında park ve çocuk bahçelerinin bulunması, site bahçeleri gibi unsurlar insanların karşılaşmalarını kolaylaştırmakta komşuluk ilişkilerine ivme kazandırmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Yedieylül Mahallesi'nde komşudan yardım isteme oranı Kurtuluş Mahallesi'nden yüksektir.

Çizelge 5.30. Mahallelilerin komşudan yardım isteme türleri

Yardım İsteme Halleri	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Hastalık Yada Zorunlu İh.	63	40	20	39	127	55
Acil Ev İhtiyacı	48	31	20	39	67	29
Evdeki Küçük Tamirler	22	14	5	10	16	7
Özel Problemler	23	15	6	12	22	9
Toplam İşaretlenen seçenek	156	100	51	100	232	100

Komşularınızdan yardım ister misiniz sorusuna evet şeklinde cevaplandıranlara hangi hallerde yardım istersiniz diye sorulmuş ve sunulan seçeneklerden birden fazla tercih etme şansları olduğu belirtilmiştir. Yardım isteme halleri, hastalık ya da zorunlu ihtiyaç, acil ev ihtiyacı, evdeki küçük tamirler ve özel problemler şeklinde sınıflandırılmıştır.

Köprülü Mahallesi'nde komşularından yardım isteyen grubun %40 hastalık ya da zorunlu ihtiyaçlarda, %31'i acil ev ihtiyaçlarında, %14'ü evdeki küçük tamirlerde, %15'i ise özel problemlerde yardım istemektedir. Görülmektedir ki Köprülü Mahallesi'nde yardım isteme halleri zorunlu ihtiyaçlar ve acil ev ihtiyaçlarında yoğunlaşmaktadır. Kurtuluş Mahallesi'nde hastalık ya da zorunlu ihtiyaçlarla, acil ev ihtiyacında yardım isteyenlerin oranı %39, evdeki küçük tamirlerde yardım isteyenler %10, özel problemlerde yardım isteyenler ise %12'lik oran teşkil etmektedir. Kurtuluş Mahallesi'nde de hastalık ve zorunlu ihtiyaçlarla acil ev ihtiyaçları komşulardan en çok yardım istenilen konudur. Yedieylül Mahallesi'nde %55'lik oran hastalık ve zorunlu ihtiyaçlarda, %29'luk oran acil ev ihtiyaçlarında, %7'lik oran evdeki küçük tamirlerde %9'luk oran ise özel problemlerde komşularından yardım istemektedir. Bu mahallede de yardımlaşma oranı, diğer mahallelerle aynı seyirdedir ve küçük ev tamirleri ve özel problemlerde yardım isteme oranı düşüktür.

Komşularından yardım isteyenler arasında yapılan incelemede mahalleleri birbirleriyle kıyaslayacak olursak en çok hastalık ve zorunlu ihtiyaçlarda yardım istemeyi tercih eden mahalle Yedieylül Mahallesi'dir. En çok acil ev ihtiyaçlarında yardım istemeyi tercih eden mahalle ise Kurtuluş Mahallesi'dir. Evdeki küçük tamirler ve özel problemler gibi konularda yardım istemeyi en çok tercih eden mahalle ise Köprülü Mahallesi'dir. Görülmektedir ki Köprülü Mahallesi'nde ilişkiler daha samimi komşuluk ilişkileri daha içli dışlıdır. Kurtuluş Mahallesi'nde genel olarak komşuluk ilişkileri zayıf olmasına ve komşularından yardım isteyenlerin oranı diğer mahallelere göre düşük olmasına karşın mahallede uzun süreli oturanların fazla olmasından dolayı komşusunda yardım istemeyi tercih eden grup arasında acil ev ihtiyacı gibi ufak tefek konularda yardım isteyenlerin oranı diğer mahallelerden yüksek çıkmıştır. Yedieylül Mahallesi'nin yeni bir mahalle olması ve diğer iki mahalleye göre mahallede oturma sürelerinin kısa olmasından dolayı komşuluk ilişkileri yardım isteme konusunda hastalık yada zorunlu ihtiyaç en çok tercih edilir olmuştur.

5.5.4. Mahallelilerin sosyal ağ ve toplumsal duyarlıklarını tanımlayan verilerin analizi

Mahallelilerin mahalleye ilişkin izlenimleri ve mahalle kavramının ayrılmaz bir parçası olan komşuluk ilişkilerinin yanı sıra, mahalle için önemli unsurlardan biri olan insanlar arasındaki iletişimi tanımlayan sosyal ağ ve mahalle içi ilişkileri etkileyen dayanışma, yardımlaşma yaşanılan çevreye ilgi gibi kavramları içine alan toplumsal duyarlılık unsurları da mahalle kavramının sürdürülmesinde etken faktörler olarak düşünülmüş ve bu çalışma kapsamı içerisinde incelenmiştir.

Çizelge 5.31. Mahallelilerin boş zamanlarını mahallede geçirme durumu

Durum	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	N	%	n	%
Evet	79	69	22	24	62	31
Hayır	36	31	71	76	138	69
Toplam	115	100	93	100	200	100

Sosyal ağ kriterlerinden olan boş zamanı mahallede geçirme sorusuna Köprülü Mahallesi'ndeki deneklerin %69'u evet, Kurtuluş Mahallesi'ndeki deneklerin %24'ü evet, Yedieylül Mahallesi'ndeki deneklerin ise %31'i evet yanıtını vermiştir. Bu veriler göstermektedir ki Köprülü Mahallesi'nde yaşayanların birçoğu boş zamanlarını mahalle içinde geçirmeyi tercih ederek değerlendirirken, Kurtuluş Mahallesi'nin büyük bir çoğunluğu boş zamanlarını mahalle dışında geçirerek değerlendirmektedir. Yedieylül Mahallesi'nde ise tercihlerin büyük bir kısmı boş zamanları mahalle dışında değerlendirmek ise de mahalle içinde değerlendirme oranı Kurtuluş Mahallesi'nden biraz daha yüksektir.

Otomobil sahipliliği, gelir, eğitim, vs. gibi unsurlar bireylerin boş zamanlarını mahalle dışında geçirmelerini etkilemektedir. Tüm bu sayılan etkenler Köprülü Mahallesi'nde otomobil sahipliliği, gelir seviyesi gibi unsurların düşük olmasından dolayı, boş zamanlarını mahalle içinde geçirme oranı yüksek

çıkmıştır. Köprülü Mahallesi'ne göre eğitim düzeyi, gelir seviyesi, otomobil sahipliliği yüksek olan Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde boş zamanlarını mahalle içinde geçirme oranı düşük çıkmıştır. Sosyo-ekonomik göstergelerde Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinin (otomobil sahipliliği, gelir seviyesi gibi) arasında çok büyük farklar olmamasına karşın Yedieylül Mahallesi sakinlerini boş zamanlarını mahalle içinde değerlendirme oranlarının yüksek olmasının sebebi Yedieylül Mahallesi'nde Kurtuluş Mahallesi'ne göre park, çocuk bahçesi, spor alanları gibi sosyal donatı alanlarının fazla olması ve blok nizam yapılaşmalarda site içi bahçelerde vakit geçirmenin mümkün olmasından kaynaklanıyor şeklinde yorum yapılabilinir.

Çizelge 5.32. Mahallelilerin sokakları hangi işlevler için kullandıkları

İşlev	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Ulaşım	62	54	81	87	162	81
Komşularla Birliktelik	29	25	1	1	16	8
Çocukların Oyun Alanı	14	12	3	3	8	4
Diğer	10	9	8	9	14	7
Toplam	115	100	93	100	200	100

Komşularınızla en sık nerede bir araya geliyorsunuz?" sorusuna yanıt olarak en yüksek oranları Köprülü Mahallesi'nde %50'lik oranla evlerde, %27'lik oranla açık mekânlar, Kurtuluş Mahallesi'nde %67'lik oranla Merdiven/Asansör/Otopark, %17'lik oranla evlerde, Yedieylül Mahallesi'nde %55'lik oranla Merdiven/Asansör/Otopark ve %28'lik oranla evlerde yanıtı alınmıştır.

Anket verilerinden anlaşıldığı üzere Köprülü Mahallesi'nin yarısından fazlası komşularıyla evlerde ve açık mekanlarda görüşmeyi tercih ederken, Kurtuluş ve Yedieylül mahalleleri sakinlerinin yarısından fazlası komşularıyla en çok Merdiven/Asansör/Otopark gibi yerlerde karşılaşmaktadır. Köprülü Mahallesi'nde sokağı kullanma, kapı önünde oturma komşu bahçesinde toplanma alışkanlığı vardır ve komşu ilişkileri daha samimidir. Birçok ailenin

birbirinin evine teklifsiz girip çıktığı ve komşularıyla ailecek görüştüğü gözlemlenirken Kurtuluş ve Yedieylül Mahallesi'nde durum tam tersidir. Bu mahallelerde (özellikle Kurtuluş) birçok insan komşularıyla apartman veya site toplantılarında bir araya geldiklerini ifade etmiştir.

Çizelge 5.33. Mahallede komşuların bir araya gelme durumları

En Sık Nerede Bir araya Geliniyor?	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Merdiven / Asansör / Otopark	16	14	62	67	110	55
Evlerde	58	50	16	17	56	28
Açık Mekanlarda	31	27	6	6	12	6
Alışveriş Merk-Kahve vb.	2	2	7	8	12	6
Diğer	8	7	2	2	10	5
Toplam	115	100	93	100	200	100

Sokağın kent mekânının ve mahallenin bir parçası olmasının yanı sıra geleneksel mahalle kültürümüzde önemli bir yeri vardır. Geleneksel mahalle kültürümüzde sokak günlük yaşamın bir parçası, iletişim ağının bir parçası ve bir toplanma mekânıdır. Değişen kent yaşamı ile birlikte sokakta eski sosyal özelliklerini kaybetmiş, yalnızca ulaşımın bir parçası olarak algılamaya başlamıştır.

Yapılan alan araştırmasında mahallelilere sokaklarını hangi işlevler için kullandıkları sorulduğunda her üç mahallenin %50'sinden fazlası "ulaşım" için cevabını vermiştir. Bu oran Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde %80'lerde iken Köprülü Mahallesi'nde %54'tür. Köprülü Mahallesi'nin %25 sokağı komşularla birliktelik için, %12'si ise çocukların oyun alanı olarak kullandıklarını beyan etmektedir. Görülmektedir ki Köprülü Mahallesi'nde sokağın sosyal yaşamındaki rolü daha büyüktür. Mahallelilerin genel alışkanlığı olan kapı önünde oturma, halı yıkama, özel günlerde yapılan hayır yemekleri, aşure yapma gelenekleri gibi eylemler için sokakta toplanıyor olma durumları sosyal bağı kuvvetlendirmektedir. Çocukların sokakta oynuyor olmaları sosyal donatı alanlarının azlığının bir ispatını oluşturmaktadır ve

veriler göstermektedir ki yukarıda bahsedilen alışkanlıklar da Köprülü Mahallesi'nde donatı alanlarına, toplanma mekânlarına ihtiyaç vardır.

Toplumsal duyarlılık, fiziki ve beşeri çevreye olan ilgiyle doğrudan ilintili olan bir kavramdır. Bu sebeple fiziki dokuların sosyal dokuları etkilediğini düşündüğümüz bu çalışmada toplumsal duyarlılıkla ilgili olduğu düşünülen ana kriterler de incelenmiştir. Böylelikle farklı fiziksel dokularda farklı tutumların sergilendiğini görmüş olacağız.

Çizelge 5.34. Mahallelilerin kapı önüyle ilgilenme durumları

Durum	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Evet	94	82	26	28	98	49
Hayır	21	18	67	72	102	51
Toplam	115	100	93	100	200	100

"Bahçenizle, kapı önüyle ilgileniyor musunuz?" sorusuna Köprülü Mahallesi'ndeki deneklerin %82'si, Kurtuluş Mahallesi'ndeki deneklerin %28'i, Yedieylül Mahallesi'ndeki deneklerin ise %49 evet yanıtı vermiştir. Çizelgeda da görülmektedir ki en yüksek ilgi Köprülü Mahallesi'nde en düşük ilgi de Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Yedieylül Mahallesi'ndeki ilgi %49'luk oranla %50'ye yakındır ve çevreye ilgi oranı her iki mahallenin ortasında yer almaktadır. Bitişik nizam ve yüksek katlı mekânlarda çevreye ilginin az olduğunu varsayarsak düşük katlı yapıların hâkim olduğu Köprülü Mahallesi'nde ilgi fazla, bitişik nizam yüksek katlı Kurtuluş Mahallesi'nde az, yüksek katlı fakat genelde blok nizam ve bahçeli Yedieylül Mahallesi'nde ilgi her iki mahallenin arasında bir yerde seyretmektedir. Yapılan anket çalışması sırasındaki gözlemler birebir görüşmeler ve anket formlarına deneklerin eklediği notlardan; Köprülü Mahallesi'nde insanların kapı önünü süpürdükleri, sokağa atılan çöpleri temizledikleri, kaldırımlara belediye tarafından dikilmiş turunç ağaçlarının dibindeki otları temizledikleri görülmüştür. Yedieylül Mahallesi'nde ise bu durum site veya apartman bahçesinin durumuyla

ilgilenmekten pek öteye gitmeyip, genelde insanlar sokakla değil daha çok bahçeleriyle ilgilenmeyi tercih etmektedirler.

Çizelge 5.35. Mahallede oturanlar arasında dayanışma durumu

Durum	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Evet	83	72	17	18	90	45
Hayır	32	28	76	82	110	55
Toplam	115	100	93	100	200	100

Toplumsal duyarlılık sorularından olan “Bu mahallede oturanlar dayanışma içinde mi?” sorusuna Köprülü Mahallesi’ndeki deneklerin %72’si, Kurtuluş Mahallesi’ndeki deneklerin %18’i, Yedieylül Mahallesi’ndeki deneklerin %45’i evet yanıtını vermiştir. Köprülü Mahallesi sakinleri mahallelerinde dayanışma olduğunu düşünürken, Kurtuluş Mahallesi sakinleri bunun tam tersini, dayanışma olmadığını düşünmektedir. Yedieylül Mahallesi sakinleri ise her iki mahallenin arasında bir tavırla %45 dayanışma olduğunu ifade etmiştir.

Çizelge 5.36. Mahallelilerin birbiri hakkında konuşma durumu

Durum	Köprülü Mah.		Kurtuluş Mah.		Yedieylül Mah.	
	n	%	n	%	n	%
Evet	79	69	36	39	108	54
Hayır	36	31	57	61	92	46
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahallenin bir cemaat oluşturması ve bu cemaatin birbirini tanıması ilgilenmesi, cemaatin kendine ait kurallarının olması ve bu tutumlara ilişkin insanların birbirini kontrol etmesi ve konuşması toplumumuz tarafından çoğu zaman negatif algılanarak dedikodu olarak nitelendirilmesine karşın, dedikodu niye nitelendirilen tavrın toplumun birbirine karşı olan ilgisiyle de doğrudan ilintilidir. Birbirini tanıyan ve ilgilenen toplumlar birbirleri hakkında da konuşur. Aslında bu tavır da toplumsal duyarlılığın bir parçasıdır. İletişim halinde olan toplumlar birbirleri hakkında konuştuğu gibi, iletişim kurma oranları yüksek olduğu için genel problemler hakkında da konuşurlar.

Dedikodu diye nitelendirdiğimiz iletişim biçimi aslında bir otokontrol mekanizmasıdır ve bireylerin kendi sosyal ve fiziki çevrelerine ilgisini gösterir.

Yukarda bahsedilen sebeplerden dolayı yapılan alan araştırmasında mahallelilere ”Mahallede oturanlar birbirleri hakkında konuşur mu?” sorusu sorulmuştur. Deneklerin verdiği cevaplar da Köprülü Mahallesi’ndekiler %69, Kurtuluş Mahallesi’ndekiler %39, Yedieylül Mahallesi’ndekiler ise %54 oranında evet yanıtı vermiştir. Oranlardan da anlaşılmaktadır ki birbiri hakkında en çok konuşan mahalle Köprülü, en az Kurtuluştur. Yedieylül Mahallesi’nde ise oran her iki mahallenin arasında kalmaktadır. Anket çalışması yüz yüze görüşmeler şeklinde yapıldığı için sorulan soruyu mahalle için negatif bir unsur olarak algılayan denekler olmuş ve sırf bu sebeple mahallesinden olan memnuniyeti göstermek adına özellikle Köprülü Mahallesi’nde “hayır” yanıtını veren denekler olmuştur. Yinede alınan sonuçlar mahallelerin sosyal dokusuyla paralellik göstermektedir.

Çizelge 5.37. Mahalledeki insanların ortak kullanım alanlarında bir araya gelme durumu

Ortak kullanım	Köprülü M.		Kurtuluş M.		Yedieylül M.	
	n	%	N	%	n	%
Evet	60	52	19	20	84	42
Hayır	55	48	74	80	116	58
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahalledeki insanlar ortak kullanım alanlarında bir araya gelir mi sorusuna Köprülü Mahallesi’nden %52, Kurtuluş Mahallesi’nden %20, Yedieylül Mahallesi’nden %42 oranında evet yanıtı gelmiştir.

Köprülü Mahallesi’nde sosyal donatı alanları az olmasına rağmen, eski bir mahalle olması ve mahallenin mahalleli olma adına kendine ait alışkanlıkları olması sebebiyle ortak kullanım alanlarında bir araya gelmektedirler. (Birçok kişi sokakta kapı önünde oturmaktadır.) Kurtuluş Mahallesi de kentin eski mahallelerindendir ve sosyal donatı alanları yeterli değildir. Ayrıca çalışma alanı olarak seçilen kısım kentin ana akslarından birinin üzerindedir ve bu

alan MİA özelliği göstermektedir. Bu sebeple ortak kullanım alanlarında bir araya gelme durumu en düşük Kurtuluş Mahallesi'ndedir. Yedieylül Mahallesi diğer iki mahalleye göre daha geniş bir mahalle olduğu için sosyal donatı alanları mevcuttur ve Köprülü Mahallesi'ne göre daha yüksek katlı, Kurtuluş Mahallesi ile kat yüksekliği bakımından paralellik gösterir. Tüm bu özelliklerinden dolayı Yedieylül Mahallesi, Köprülü Mahallesi'ndeki kadar mahallelilerle bir arada olma durumu göstermezken Kurtuluş Mahallesi'ndeki gibi de ortak kullanım alanlarında bir araya gelme durumu çok düşük değildir.

Çizelge 5.38. Ortak kullanım alanlarında hangi amaçla bir araya gelirler

	KÖPRÜLÜ		KURTULUŞ		YEDİEYLÜL	
	n	%	n	%	n	%
Sohbet, Arkadaşlık Komşuluk	26	43	4	21	14	17
Yardımlaşma Hayır İşleri	16	27	1	5	6	7
İbadet	10	17	2	11	9	10
Spor Gezi	-	-	2	11	11	13
Ortak Problemler	6	10	1	5	4	5
Apartman veya Site Sorunları	-	-	9	47	24	29
Çocuklar İçin	2	3	-	-	16	19
Toplam İşaretlenen Seçenek	60	100	19	100	84	100

Mahallelilere ortak kullanım alanlarında en çok hangi amaçla bir araya geldikleri sorulduğunda en çok tercih edilen durumlar şu şekildedir. Köprülü Mahallesi'nin %43'ü sohbet-arkadaşlık-komşuluk, %27'si yardımlaşma-hayır işleri, %17'si ise ibadet için bir araya geldiklerini ifade etmişlerdir. Kurtuluş Mahallesi'nin %47'si apartman veya site sorunları için, %21 arkadaşlık-sohbet için, Yedieylül Mahallesi'nin %29'u apartman veya site sorunları, %19 çocuklar için, %17'si sohbet-arkadaşlık-komşuluk için bir araya geldiklerini ifade etmektedirler.

Mahallelilerin bir araya gelme durumları incelendiğinde Köprülü Mahallesi'nde en çok birlik, beraberlik gibi kavramları pekiştiren eylemler için, Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde ise en çok apartman veya site sorunları

için bir araya gelinmektedir. Ayrıca Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde, Köprülü Mahallesi'nden farklı olarak spor gezi gibi faaliyetler için de bir araya gelmektedir.

Çizelge 5.39. Ortak kullanım alanlarında en çok nerede bir araya gelirler

	KÖPRÜLÜ		KURTULUŞ		YEDİEYLÜL	
	n	%	n	%	n	%
Kapı Önü Sokakta	32	53	-	-		
Komşu Bahçesinde, Site Bahçesinde	8	13	-	-	16	19
Parkta, Çocuk Bahçesinde	4	7	3	16	14	17
Kahvelerde, Cafelerde	6	10	2	11	5	6
Camide	10	17	3	16	9	11
Sağlık Ocağında	-	-	1	5	2	2
Okul Alanında	-	-	-	-	3	3
Spor Alanlarında Yaya Yollarında	-	-	1	5	10	12
Alışveriş Merkezlerinde	-	-	1	5	-	-
Apartman veya Siteye Art Toplantı Salonlarında	-	-	3	16	8	10
Asansör, Otopark Merdiven vs.	-	-	5	26	17	20
Toplam İşaretlenen Seçenek	60	100	19	100	84	100

Mahallelilerin ortak kullanım alanı olarak kabul ettiği mekânlarda bir araya gelen kişilerin en çok hangi mekânlarda bir arada oldukları sorulduğunda, Köprülü Mahallesi'nde %53'lük oranla kapı önü, sokak; Kurtuluş Mahallesi'nde %26'lık oran, Yedieylül Mahallesi'nde %20'lik oran ile asansör, otopark, merdiven vs. gibi mekânlarda bir araya geldikleri görülmektedir. Ancak Yedieylül Mahallesi'nde alınan cevaplar arasında en yüksek orana sahip olan asansör, otopark, merdiven vs. cevabından sonra %1'lik oran farkıyla, komşu bahçesi, site bahçesi cevabı gelmektedir. Mahalleler birbirleriyle karşılaştırıldığında Köprülü Mahallesi'nde kapı önünde oturma alışkanlığının halen devam ediyor olması diğer iki mahalleden karakter olarak ayrılan bir özellik olarak göze çarpmaktadır. Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde ise en çok ortak kullanım alanlarında tesadüfi karşılaşmalarla bir araya gelindiği görülmektedir. Ancak Yedieylül Mahallesi'nde komşu-site bahçesinde, parkta, çocuk bahçesinde bir arada bulunma oranlarının daha

yüksek olmasından dolayı Kurtuluş Mahallesi'ne göre daha tercihli bir arada olma durumu görülmektedir.

Çizelge 5.40. Ortak kullanım alanlarında ne sıklıkta bir araya gelirler

	KÖPRÜLÜ		KURTULUŞ		YEDİEYLÜL	
	n	%	n	%	n	%
Hemen Hemen Hergün	28	47	2	11	12	15
Haftada 1-2 Gün	10	17	2	11	24	30
Ara Sıra	6	10	4	21	16	20
Gerektiğinde	12	20	5	26	12	15
Yılda 1-2 kez	4	6	6	31	16	20
Toplam İşaretlenen Seçenek	60	100	19	100	80	100

Mahallelilere ortak kullanım alanlarında ne sıklıkta bir araya geldikleri sorulduğunda en yüksek orana sahip cevaplar, Köprülü Mahallesi sakinlerinin %47'si hemen hemen her gün, Kurtuluş Mahallesi sakinlerinin %31'i yılda 1-2 kez, Yedieylül Mahallesi sakinlerinin %30'u haftada 1-2 gün cevabını vermişlerdir. Verilerden anlaşıldığı üzere Köprülü Mahallesi'nde sosyal donatı alanları yeterli olmadığı halde ortak kullanım alanı olarak kabul edilen mekânlarda bir araya gelme oranı yüksek, Kurtuluş Mahallesi'nde ise en azdır. Yedieylül Mahallesi'nde ise bu durum her iki mahallenin ortasında bir Çizelge sergilemektedir.

Çizelge 5.41. Ortak kullanım alanlarında en çok kimler bir araya gelir

	KÖPRÜLÜ		KURTULUŞ		YEDİEYLÜL	
	n	%	n	%	n	%
Komşular	24	40	3	16	16	29
Kadınlar	12	20	2	11	11	20
Erkekler	4	7	5	26	8	14
Gençler			6	31		
Çocuklar			3	16		
Kadınlar ve Çocuklar	17	28			9	16
Yaşlılar	3	5			8	14
Toplam İşaretlenen Seçenek	60	100	19	100	56	100

Mahallelilere ortak kullanım alanlarında en çok kimlerin bir araya geldiği sorulduğunda verilen cevaplar arasında en yüksek oranları Köprülü Mahallesi'nde %40 oranla komşular, Kurtuluş Mahallesi'nde %31 oranla gençler, Yedieylül Mahallesi'nde %29 oranla komşular yanıtları almıştır. Görülmektedir ki Köprülü ve Yedieylül mahallelerinde en çok komşular bir araya gelirken, Kurtuluş Mahallesi'nde en çok gençler bir araya gelmektedir. Verilen cevaplar arasında yüzdelik oranı ikinci sırada olanlar Köprülü Mahallesi'nde kadınlar ve çocuklar, Kurtuluş Mahallesi'nde erkekler, Yedieylül Mahallesi'nde kadınlardır. Bu sınıfta da Köprülü Mahallesi ile Yedieylül Mahallesi benzerlik gösterirken Kurtuluş Mahallesi farklılık göstermektedir.

Çizelge 5.42. Ortak kullanım alanlarının ihtiyacı karşılama durumu

	KÖPRÜLÜ		KURTULUŞ		YEDİEYLÜL	
	n	%	n	%	n	%
Evet	30	50	3	37,5	18	60
Hayır	30	50	5	62,5	12	40
Toplam İşaretlenen Seçenek	60	100	8	100	30	100

Ortak kullanım alanlarından faydalanan mahallelilere bu mekânların ihtiyaca cevap verip vermediği sorulduğunda Köprülü'nün %50'si, Kurtuluş'un %37,5'i, Yedieylül'ün %60'ı evet yanıtını vermiştir. Aslında verilen yanıtlar sosyal donatı alanlarının mahallelerdeki mevcut durumunu ortaya koymaktadır.

Çizelge 5.43. Mahalleli çocukların nerede oyun oynadıkları

Çocuk Oyun Tercihleri	Köprülü M.		Kurtuluş M.		Yedieylül M.	
	n	%	n	%	n	%
Ev İçinde	14	12	20	22	34	17
Balkonda	2	2	3	3	4	2
Bahçede	8	7	2	2	38	19
Sokakta	40	35	5	5	28	14
Parkta,Oyun Bahçesin.	6	5	11	12	36	18
Diğer	24	21	17	18	12	6
Çocuğum Yok	21	18	35	38	48	24
Toplam	115	100	93	100	200	100

Mahalle sakinlerine çocuklarının nerede oynadığı sorulduğunda en çok verilen cevaplar %35'lik oran ile Köprülü Mahallesi'nde "Sokakta", %22'lik oranla Kurtuluş Mahallesi'nde "Ev içinde", %19'luk oranla Yedieylül Mahallesi'nde "Bahçede" olmuştur. Aslında verilen cevaplar arasında Kurtuluş ve Yedieylül mahallelerinde en çok orana sahip olan seçenek "Çocuğum yok" seçeneğidir ve bu durumun sebebi de oyun çağında çocuğu olmayan bireylerin bu seçeneği tercih etmesidir. Bu soruya verilen cevapların değerlendirmeleri mahallenin fiziki ve sosyal yapılarını açıkça ortaya sermektedir. Köprülü Mahallesi'nde çocukların genelde sokakta oynamasının sebebi, park, çocuk bahçesi gibi sosyal donatı alanlarının bulunmaması ve mahalle sakinlerinin çocuklarının sokakta oynamasına izin verecek sosyal yapıda olmalarıdır. Kurtuluş Mahallesi'nde çocukların genelde ev içinde oynaması, sosyal donatı alanlarını zayıflığını ve mahallenin MİA'da olmasından dolayı sokakta oynamanın mümkün olmadığını gösterir. Yedieylül Mahallesi'nde ise çocukların genelde apartman,-site bahçesinde veya parkta-oyun bahçesinde oynamayı tercih etmeleri fiziksel dokunun bu imkânı sağlaması, apartmanların bahçeli olması, sosyal donatı alanlarının bulunması gibi imkânlarla çocuklara korunaklı açık mekânlar oluşturulduğunu gösterir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

1950'li yıllardan sonra ülkemizde görülen hızlı kentleşme ile şehirlerimizde oluşan çarpık, plansız kent mekânları ve 1980'lerden sonra görülen toplumsal değişimler ile kentlerdeki sosyal ilişkilerin de değişmeye başladığı belirtilebilir. Bugün eski mahalle kavramının yerini almış olan kentsel mekanların içinde yalnızlaşmaya başladığımızdan, insanların yaşadıkları mekâna kendilerini ait hissetmedikleri ve bu alanlarda insanları alana bağlayacak mekân ve duygusal bağların olmadığından bahsedilmektedir. Yapılmakta olan yeni binaların tek yapı ölçeğinde düşünülerek üretilmesi, oluşturulan kentsel mekanların fiziksel ihtiyaçları göz önüne alarak tasarlanması, imar planlarının yalnız nüfus ve nüfus ihtiyacını göz önüne alarak yapılması sosyal yaşantımızı da etkilemiştir. Geçmişten beri sahip olduğumuz kent mekanı ve yakın çevremizle sosyal ve fiziksel iletişimizin ilk basamağı olan hem bir fiziksel mekanı hem de sosyal bir olguyu tanımlayan mahalle olgusu artık yitirilmeye başlanmıştır. Mahalle kentin en küçük idari birimidir ve fiziki bir mekanı tarifler. Ancak mahalle kavramı yalnız fiziksel bir mekanın yerini ve kimliğini tanımlamaz, aynı zamanda o mahallede yaşayan insanların kimliklerini, sosyal yaşantılarını da tanımlar. Mahalle olgusu sosyal niteliği öne çıkan kent organizmalarıdır. Mahalle kavramı modern çağ içerisinde sosyal özelliklerini yitirmeye başlamıştır. İşte bu tez çalışmasının temel amacı yitirmeye başladığımız mahalle kavramının kent yaşamı içinde sürdürülebilmesini sağlamak için mevcut plan karalarının ve fiziksel doku kurgularının etkilerini değerlendirmektir. Böylelikle geçmişe eskiden beri sahip olduğumuz kent ve yakın çevremizle sosyal bağımızı oluşturan mahalle kavramının modern çağda sürdürülebilmesini sağlanmış olacaktır.

Tez çalışması yürütülürken çalışmanın amacına uygun olarak literatür taraması yapılmış ve daha sonra oluşan teorik çerçeve kapsamında Aydın Kent Merkezinde Köprülü, Kuruluş ve Yedieylül Mahallelerinde alan araştırması yapılarak, mahalle kavramının sürdürülebilmesi için öngörülen

planlama kararlarını içeren hipotezler alan araştırmasından elde edilen verilerle sınanarak değerlendirme yapılmıştır.

Mahalle olgusunun sürdürülebilirliğini sağlamak için öncelikle sürdürülebilirlik kavramının incelenmesi gerektiği düşünülmüş ve 2. bölümde bu kapsamda sürdürülebilirliğin tanımları, gelişimi, sürdürülebilir planlama yaklaşımları ve dünyadan örnekler ile sürdürülebilir yerleşimlerin amaç ve yaraları incelenmiştir.

Sürdürülebilirlik, toplum, ekosistem, kültür, İletişim veya bunlar gibi süre gelen sistemlerin sonsuz bir geleceğe kadar, kaynaklarını yitirme tehdidi olmadan devam edebilmelerini anlatmaktadır.

Bu tanım doğrultusunda ise mahalle olgusunun sürdürülebilirliği; bir şehirde yaşayan insanların o şehre ait olan mahallelerini benimsedikleri, kendilerini o fiziksel mekanın ve sosyal grubun bir parçası olarak hissettikleri ortak problemlerine ortak çözümler ürettikleri, bir mahallede yaşam şekli olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir planlama yaklaşımlarında ise planlamanın temel hedeflerini oluşturan ekonomik dengeler ekosistem döngüleri, habitatın korunması kentsel yaşamda kalite gibi unsurların sürdürülebilirliğini sağlamak adına ortaya konulmuş olan Ahwahnee prensipleri ve bu prensipler doğrultusunda oluşturulmuş sürdürülebilir planlar oluşturulmuştur. Böylelikle sürdürülebilirliğin sağlanmasında ortaya konulmuş olan toplum prensipleri, bölgesel prensipler, uygulama prensipleri sürdürülebilir planlama yaklaşımlarına yön vermiş olmaktadır. Ayrıca incelenmekte olan sürdürülebilirlik kavramının amaç ve yararlarını ortaya koymak çalışmanın başlangıcında temel kriter alanına sürdürülebilirliğin sağlaması da yapılmıştır.

Çalışmanın 3. bölümünde mahalle kavramı incelenmiştir. Mahalle kavramının Batı toplumlarındaki ve Türkiye'deki gelişim süreci incelenmiştir. Batıda mahalle; sanayi öncesi ve sanayi sonrası dönemlerde farklı gelişmeler gösterirken, Osmanlı'da Tanzimat öncesi ve Tanzimat sonrasında,

Cumhuriyette ise 1950'li ve 1980'li yıllardan sonra farklılaşma göstermektedir. Kent mekanının fiziksel ve idari bir parçası olarak algılanırken, Doğu toplumlarında ve Türkiye'de sosyal bir kavramı da ifade ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle Türkiye'de mahallenin sosyal ve fiziksel veri etkenlerini incelemek adına " Fiziksel çevre ve sosyal çevre ikilemi içerisinde mahalle başlığı altında mahalle olgusunun kriterleri incelenmiştir. Sokak ve meydanları, yeşil alanları, komşuluk ilişkileri ve kendine ait bir kimliği ile mahallenin hem fiziksel hem de sosyal yapısıyla bir bütün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca imar planlarının mahalle kavramı üzerindeki etkisi de irdelenmiş, apartmanlaşmanın, parselasyon sistemlerinin, gecekondularda ıslah imar planlarının matematiksel hesaplara göre yapılmış planlar olduğu için olumsuz etkileri vurgulanmıştır.

Çalışmanın 4. bölümünde Aydın kent geneli, mahallelerin tarihi geçmişi ve imar planlarını gelişimi hakkında bilgi vermenin alan araştırmasından önce olmasının faydalı olacağı düşünülmüştür. Aydın gelişmekte olan, kültürel öğelerini henüz kaybetmemiş Batı Anadolu'da eski bir kenttir. Kentin yerleşim dokusu M.Ö.'ye dayanmaktadır. Ancak kentin gelişimi sırasında geçirdiği depremler ve Kurtuluş Savaşı sırasında Yunanlıların kentten ayrılırken kenti ateşe vermeleri yerleşim dokusunun sürekliliğini engelleyen temel sebepler olmuştur.Cumhuriyet Dönemine yanmış yıkılmış bir manzarayla giren Aydın; aynı zamanda Türkiye'de ilk imar faaliyetlerini başlatan kentlerden biri olmuştur. Kentin ilk imar planları halihazır alımı ile birlikte yangın yeri planları adı ile ızgara sistemi planlar ile tasarlanmış ve 1926 yılında onanmıştır. Daha sonra çeşitli dönemlerde yapılan imar planları yangın yeri planlarına paralel düşünceyle ızgara sistemiyle tasarlanmıştır. Bu sistem Osmanlı'da var olan soksak dokusunu öldürmüş, kentin geçmiş kimliğinin izlerini azaltmış ve mahalle olgusuna olumsuz etkisi olmuştur. Mahallelerin tarihi gelişimlerinden bu bölüm içerisinde bahsetmek, daha sonraki bölümde bulunan alan araştırmasına konu olan mahalleleri tanımakta kolaylık sağlamaktadır. Nitekim Köprülü Mahallesi kentte geçmişin izlerini taşıyan Osmanlı Dönemine ait eserler ve sokak dokularının bulunduğu bir mahalledir. Kurtuluş Mahallesi

ise yerleşim olarak kentin eski mahallerinden olmasına karşın geçmişe ait doku izleri taşımaz. Planlama kararlarının şekillendirdiği ve kent merkezinde bulunan bir mahalledir. Yedieylül Mahallesi ise 1980 lerden sonra oluşmuş kentin gelişme alanı olarak tasarlanmıştır ve şu an yerleşim alanları çoğu iskan olmuş şekildedir. Köprülü ve Kurtuluş Mahalleleri kentin eski mahalleleri olmalarına karşın Yedieylül Mahallesi tamamen plancı eliyle planlama kararlarıyla oluşturulmuş bir mahalledir.

Çalışmanın beşinci bölümünde Aydın kent merkezinde yürütülen alan araştırmasının amacı, yöntemi sınırlılıkları, örneklem seçimi teze ilişkin hipotezler, alan araştırmasında elde edilen veriler ve alan araştırmasına ilişkin değerlendirmeler bulunmaktadır. Alan araştırmasının amacı sürdürülebilir yaklaşımlar çerçevesinde mahalle kavramının incelerken öngörülen hipotezleri somut verilerle sınamaktır. Alan araştırması yapılırken anket tekniği uygulanmıştır. Örneklem seçilen mahallerde su abone sayıları esas alınarak belirlenen hane halkı sayısının % 10'u üzerinden her bir mahallede anket uygulanmıştır. Alan araştırmasının sınırlılıkları belirlenirken çalışma evreni olarak seçilen Aydın'da kent geneli hakkında planlama kararlarının etkisini görmek adına örneklem seçilen mahallelerin planlamayla gelişmiş olması, marjinal özellikler olan kaçak yapılaşmanın yoğun olduğu gecekondu mahallelerinin, bir etnik grup ya da sınıfın yoğun olduğu mahallelerin olmaması ve henüz yerleşik dokusunu tamamlamamış gelişme mahallelerininin olmaması dikkate alınmıştır. Bu kriterler dikkate alındığında örneklem olarak Köprülü, Kurtuluş ve Yedieylül Mahalleleri seçilmiştir. Örneklemler üzerinden ulaşılan verilerin çalışma evreninin geneli hakkında bir yargı oluşturabilmesi için, deneklere çalışmanın amacına yönelik çok sayıda ve farklı bilgileri hedef alan sorular yöneltilmiştir. Örneklem mahallelerde mahallelerin sosyo-ekonomik yapısını, mahalleye ilişkin izlenimlerini, komşuluk ilişkilerini, sosyal ağ ve toplumsal duyarlılıklarını öğrenmeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Birbirinden farklı bilgiler içeren veriler elde etmek çalışmaya geniş kapsamlı bakmakta faydalı olacağı düşünülmekle beraber, bu düşüncenin yanı sıra veri değerin çok olduğu

çalışmalarda elde edilecek farklı bilgileri tek bir veri ile değerlendirmenin de sağlıklı olmayacağı kanısıyla aynı bilgiyi hedef alan farklı verilerde elde edilmiştir. Böylelikle farklı bilgileri içeren ve birbirine yakın amaçlı bilgileri içeren veriler elde edilmiş ve örneklemlerden elde edilen verilerle evren değere yaklaşma olasılığı artmıştır. Örnek mahallelerden elde edilen bilgiler beşinci bölümde veriler başlığı altında; her mahallenin kendi içerisindeki durumunu ve mahallelerin birbirlerine göre durumlarını belirtecek şekilde sunulmuştur. Ancak her bilginin kendi içerisinde değerlendirilmesinin, detaylandırılmasının, çalışma alanına genel bir bakış açısını engellememek adına elde edilen verilerden aynı amaca hizmet edenleri gruplandırarak birbirleriyle ilgi kurmanın faydalı olacağı düşünülmüştür. Böylelikle çalışmada elde edilen verilerle öngörülen hipotezler arasında bağlantının olup olmadığını sınamak kolaylaşacaktır.

Alan araştırmasında elde edilen veriler gruplandırıldığında, grup niteliğine göre olumlu cevaplar dikkate alınarak, grupta en fazla olumlu cevaba sahip olan mahalle diğer mahallelere göre grup niteliği açısından öne çıkmış olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında uygulanan anketteki 2-14 arası sorular, deneklerin sosyal ve ekonomik yapılarıyla yaşadıkları çevrenin fiziksel özelliklerini genel olarak tanımlamak amaçlıdır. Bu gruplandırmada olumlu nitelikleri olarak öne çıkan mahalle Yedieylül Mahallesi'dir. Kurtuluş Mahallesi sosyo-ekonomik ve fiziksel çevrenin niteliği açısından Yedieylül Mahallesi'ne yakın bir Çizelge sergilerken, Köprü Mahallesi diğer iki mahallenin çok gerisinde kalmaktadır.

Ankette 15-18 ve 21, 22, 30 nolu sorular mahallelilerin mahalle kavramı hakkında düşündükleri ve kendi mahallelerini benimseme, memnuniyet gibi durumlarını tanımak amaçlıdır. Bu gruplandırmada olumlu nitelikleri öne çıkan mahalle diğer iki mahalleden bariz farkla Köprülü Mahallesi'dir.

Ankette 23, 26, 28, 29 nolu sorular mahalledeki komşuluk ilişkilerinin niteliğini araştırmak amaçlıdır. Bu grupta olumlu nitelikler bakımından öne çıkan mahalle Köprülü Mahallesi'dir.

Ankette 19, 20, 24, 25, 27, 31-34 nolu sorular mahallelilerin sosyal ağ ve toplumsal duyarlılıklarını araştırmak amaçlıdır. Bu kapsamda mahallelilerin dayanışma, dedikodu, boş zamanlarını değerlendirme, ortak kullanım alanlarından faydalanma ve buralarda bir araya gelme, kapı önüyle ilgilenme durumları incelenmiştir. Bu grupta olumlu nitelikler bakımından öne çıkan mahalle Köprülü Mahallesi'dir. Bunun yanı sıra Yedieylül Mahallesi'nin de sosyal ağ ve toplumsal duyarlılık açısından olumluluklar gösterdiği açıktır. Ancak Kurtuluş Mahallesi'nde ise bu kriterlerin çok zayıf olduğu verilerden açıkça anlaşılmaktadır.

Ankette bulunan 19, 20, 31-34 nolu sorular veri değerlendirilmesinde sosyal ağ olarak nitelendirilmekle beraber aynı zamanda mahallelilerin ortak kullanım alanlarını kullanma oranlarını ve tutumlarını ölçme amaçlıdır. Bu grupta olumlu nitelikler bakımından öne çıkan mahalleler, Köprülü ve Yedieylül mahalleleridir. Ortak kullanım alanlarındaki durumu değerlendirmek adına yöneltilen toplam altı sorudan birinin şıklı olması sebebiyle toplam on farklı nitelikte veri elde edilmiştir. Köprülü ve Yedieylül mahallelerinde grup içerisinde elde edilen verilerden olumlu nitelikte olanları sayısal olarak eşitken nitelik olarak farklıdır. Köprülü Mahallesi'nde ortak kullanım alanı olarak genellikle sokaklar kullanılmakta ve bu durum kendiliğinden oluşmaktadır. Yedieylül Mahallesi'nde ise parklar, apartman site bahçeleri, yeşil alanlar, spor alanları gibi ortak kullanım alanlarında bir araya gelinmekte ve bu durum bilinçli tercihler şeklinde oluşmaktadır.

Veri gruplarının tamamını bir arada değerlendirecek olursak aşağıdaki Çizelge ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 6.1. Veri gruplarının analizi

	Köprülü M.	Kurtuluş M.	Yedieylül M.
Sosyo-ekonomik yapı Fiziksel çevre özellikleri Bakımından Öne Çıkan Mahalleler	–	★	★
Mahalle Kavramı ve Mahalleleri Hakkındaki Düşünceler Bakımından Olumlu Özellikleri Öne Çıkan Mahalleler	★	–	–
Komşuluk İlişkileri Bakımından Olumlu Özellikleri Öne Çıkan Mahaller	★	–	–
Sosyal Ağ ve Toplumsal Duyarlılık Bakımından Olumlu Özellikleri Öne Çıkan Mahalleler	★	–	★
Ortak Kullanım Alanlarında Bir Araya Gelme Durumu Bakımından Olumlu Özellikleri Öne Çıkan Mahalleler	★	–	★

Alan araştırması sırasında elde edilen veriler genel bir değerlendirmeye tabi tutmak durumu analizi yapmakta kolaylık sağlamıştır. Bu analiz ışığında çalışma kapsamında öngörülen hipotezleri ilişkilendirmek, alan araştırması için değerlendirmeyi tamamlamış bütünlemiş olmaktadır.

Değerlendirme kapsamında ana hipotezlere ilişkin yargılara ulaşmadan, alt hipotezlere ilişkin yargılara ulaşmanın daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Hipotez 1 için;

Mahallelerde konut alanları bitişik nizam ise komşuluk ilişkileri (sosyal ağ) zayıftır.

Bitişik nizam yapılaşmaya sahip olan Köprülü Mahallesi'nin durumu hipotezi desteklemezken, Kurtuluş Mahallesi'nin durumu hipotezi destekler.

Mahallelerde konut alanları ayrık nizam ve blok nizam bahçeli ise komşuluk ilişkileri güçlüdür.

Ayrık nizam ve blok nizam yapılaşmaya sahip olan Yedieylül Mahallesi'nde komşuluk ilişkileri açısından hipotezi desteklemezken, toplumsal ağ açısından hipotezi destekler.

Hipotez 2 için;

Mahallelerde konut alanları yüksek katlı ise komşuluk ilişkileri (sosyal ağ) zayıftır.

Yüksek yapılaşmaya sahip olan Kurtuluş Mahallesi açısından hipotezi destekler, Yedieylül Mahallesi için ise kısmen sosyal ağ yönüyle destekler.

Mahallelerde konut alanları alçak katlı ise komşuluk ilişkileri güçlüdür.

Genelde alçak katlı yapıların bulunduğu Köprülü Mahallesi'nin durumu hipotezi destekler.

Hipotez 3 için

Mahallelerde ortak kullanım alanlarının toplanma mekânlarının tasarlanması, iletişimi ve sosyal bağı artırır, dayanışmayı kuvvetlendirir.

Ortak kullanım alanları tasarlanmış olan Yedieylül Mahallesi için doğrudur. Ancak ortak kullanım alanları fazla olmayan Köprülü ve Kurtuluş mahalleleri için, Kurtuluş Mahallesi'nin durumu hipotezi desteklerken Köprülü Mahallesi'nin durumu hipotezi desteklemez.

Örtüşen ve ayrışan özellikleri bulunan farklı üç mahallede her üç hipotezin doğrulandığı ve doğrulanmadığı sonuçlar elde edilmiştir. Bu durumda her bir

hipotezde belirtilen fiziksel doku özelliklerinin tek başına etkileyici bir unsur olmadığı yorumu yapılabilir. Bu yorum doğrultusunda genel bir değerlendirme yapmak gerekmektedir.

Hipotez 1'de öngörülen bitişik nizam yapılaşmanın komşuluk ilişkileri üzerindeki olumsuz etkisi, hipotez 2'de öngörülen alçak katlı yapıların komşuluk ilişkileri ve sosyal ağa olumlu etkisi dolayısıyla, Köprülü Mahallesi'nde hipotez 1 için yanlış, hipotez 2 için doğru sonuç vermiştir.

Hipotez 1'de öngörülen ayrık nizam yapılaşmanın komşuluk ilişkileri ve sosyal ağa olumlu etkisi Yedieylül Mahallesi'nde komşuluk ilişkileri açısından olumsuz, sosyal ağ açısından olumlu etkisi, hipotez 2'de öngörülen yüksek katlı yapıların komşuluk ilişkilerine olumsuz etkisi, hipotez 3'te öngörülen ortak kullanım alanlarının sosyal ağa olumlu etkisi nedeniyle komşuluk ilişkileri için yanlış, sosyal ağ için doğru çıkmıştır.

Hipotez 2'de öngörülen yüksek katlı konut olumlu komşuluk ilişkilerini sosyal ağı zayıflatır ifadesi Kurtuluş'ta doğru, Yedieylül'de ise kısmen doğru çıkmıştır. Çünkü Hipotez 1'de öngörülen ayrık nizam yapılaşmanın olumlu etkisi, hipotez 3'te öngörülen ortak kullanım alanlarının olumlu etkisi hipotez 2 için Yedieylül Mahallesi'nde komşuluk ilişkilerinin kötü, sosyal ağın iyi olması sonucunu oluşturmuştur.

Hipotez 3 için öngörülen mahallelerde ortak kullanım alanlarının toplanma mekânlarının tasarlanması dayanışmayı kuvvetlendirir ibaresi Köprülü Mahallesi'nde hipotez 2'nin öngördüğü alçak katlı yapılaşmanın olumlu etkisi ve sosyo ekonomik verilerin etkisiyle yanlış çıkmıştır. Ancak yüksek katlı yapılaşmaya sahip olan Yedieylül Mahallesi için doğru sonuç vermiştir.

Tüm bu değerlendirmelerden görülmektedir ki hipotezlerde belirtilen fiziksel kurgu öngörüsü (Planlama Kararı) mahallenin genel yaşamını tek başına etkileyememektedir. Alt hipotezlerde önerilen temel üç öngörünün birbirleriyle

etkileşimleri vardır. Ancak bu fiziksel verilerin hepsi aynı anda değerlendirilse anlamlı hale gelirler. Verilerden ve değerlendirmelerinden ve bu değerlendirmelerin hipotezlerle olan ilişkisinin sınaması üç farklı karakterdeki mahallede üç farklı mahalle yapısı ortaya çıkarmaktadır ve planlama kararları, fiziksel kurgular sosyal yapıyı etkilemektedir. Dolayısıyla planlama kararları mahalle olgusunun oluşumunda etkilidir.

Görülmektedir ki hipotezlerde belirtilen planlama kararlarının sosyal yapıya ve mahalle yaşantısına etkisi büyüktür. Ancak hipotezlerde öngörülen hiçbir planlama kararı tek başına etken değildir. Hipotezlerde belirtilen öngörüler birbirleriyle etkileşim içindedirler ve planlama kararlarının tamamı mahallenin fiziksel ve sosyal yapısını etkilemektedir. Tüm bu yargılardan ve alt hipotezlerin değerlendirmelerinden yola çıkarak ana hipotezleri irdelersek sonuç olarak;planlama kararları ve fiziksel kurgular sosyal yapıyı etkiler dolayısıyla planlama kararları mahalle olgusu oluşumunda ve sürdürülebilmesinde etkilidir.

Sosyal ve ekonomik şartların sağladığı toplumsal yaşam anlayışının yanı sıra tez çalışmasının sonucunda planlama kararlarının da sosyal yaşantıyı etkilediği düşünülürse imar planları hazırlanırken sosyo-psikolojik ihtiyaçları da göz önünde bulundurarak tasarımlar yapmak gerekmektedir. Kent mekanında fiziksel ve sosyal çevreyle bağlantımızın ilk adımı olan mahallelerin tasarımında sosyal yaşantıyı düzenleyecek tasarımlara yön vermek gerekmektedir. Tez çalışmasında elde edilen veriler ve bu verilerin değerlendirilmesinde elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunursak; mahalle sınırları içerisinde bulunan konut alanlarında ayrık nizam veya blok nizam yapılaşmanın tercih etmek, bitişik nizam yapılaşmaları tasarlamaktan kaçınmak, konut alanları arasında komşuluk ünitelerine hitap edebilecek ve mahallenin geneline hitap edebilecek ortak kullanım alanlarının tasarlamak ve bu alanların kalitesinin yüksek tutmak, mümkünse mahalle içlerinde bulunan konut alanlarını çok katlı tasarlamaktan kaçınmak, az katlı tasarlamak uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Kundak, S., " İstanbul Konut Alanlarında Mekansal Sürdürülebilirlik.", Y.lisans Tezi, ***İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü***, İstanbul, 3-9, 11-18(1999).

2. Maclaren, V.N., Urban and Sustainability Reporting, ***APA Journal***, Spring, 184-202(1996).

3. Labele, H. Telecommunications and Sustainable Development, ITU, ***World Telecominication Development Conference***, March, 21-29(1994).

4. Celebi, Ö,F.,Çakılcıoğlu,M., Kültürel Sürdürülebilirlik http://www.kentli.org./makale/kultur.htm. 29.07.2004

5. Corbett, J. Velasquez J., (1996), http//www.rain.org.calapa/ahwahnee.html

6. Talay , H , İ , "Sürdürülebilirlik Kavramı ve Uygulaması Üzerine Bir Araştırma: Şanlıurfa Örneği" , Doktora Tezi , ***A.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü ,*** Ankara, 161-166(1997).

7. Ürküt , S. , "Yaşanabilir Çevre Oluşumunda Mahalle Kriterinin İncelenmesi" Y.Lisans Tezi , ***İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü***, İstanbul, 5-14(1998).

8. Ortaylı , İ. "Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği" ***Hil Yayın ,*** İstanbul, 100(1985).

9. Alada,A.Osmanlı Türk Şehirlerinde Mahalle, Doktora Tezi,T.C. ***Ankara Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilmi*** Ana Bilim Dalı, Ankara, 77(1983).

10. Göymen, K. "Türkiye'de Kent Yönetimi" ***Boyut Kitapları*** , İstanbul, 18(1997).

11. Çadırcı , M. "Tarihden Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Anadolu Kentlerinde Mahalle (Osmanlı Dönemi)" ***Habitat , Türkiye Ekonomik , Toplumsal ve Tarih Vakıf Yayını ,*** İstanbul, 257-263(1996).

12. Cansever , T. , "Şehir Mimari Üzerine Düşünceler" ***Ağaç Yayıncılık***, İstanbul , 43-50(1996).

13. Şan , H. , “Büyükşehirlerdeki Toplu Konut Alanlarının Mhalle Kavramı Açısından İncelenmesi ve Konunun Eryaman Örneğinde Ortaya Konulması” Y.Lisans Tezi, ***G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü*** , Ankara, 41-43(1999).

14. Bala, H., Konut yakın çevresinde imar mevzuatının dış mekan oluşumunda etkileri, Y.Lisan Tezi, ***S.Ü. Mim Fak. Anabilim Dalı***, Konya, 26-46(1998).

15. Yeskep, Türkiye Mühendisler Mimarlar Birliği, ***Şehir Plancıları Odası Tanıtım Broşürü***, Ankara, (2002).

16. Çetin , G. “ İmar Planlarında Fiziksel Kararların Oluşmasında Kentsel Tasarım Endişesi” Y.Lisans Tezi , ***G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü***, Ankara, 60-72(1991).

17. Çevik , S. “ Sokaklarda Mekan Oluşumuna Trabzon Ölçeğinde Tipolojik Bir Yaklaşım Örneği” Y.Lisans Tezi ***KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü***, 26-27(1984).

18. Günay , B. , “Yeni Yerleşim Alanları ve Çevre Konferansı” ***Türkiye’de Çevre Sorunları Vakfı Yayınları***, Ankara, 51-52 54-56(1987).

19. Ledrut, R. , sociologie urbanie , Pufle Sociologiue Paris, 116-120(1979).

20. Aru , K. , “Büyükşehir Düzeni” Şehircilik Enstitüsü Dergisi sayı:16-20***, İTÜ Mimarlık Fakültesi***, İstanbul, 3-10(1979).

21. Bozkurt, O. , Komşuluk ikametgahın yakın çevresi ***İTÜ***, İstanbul, 5-6, (1961).

22. De Lowe , P. , “Şehirler ve Şehir” çev = Bleda E. ***İmar İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi***, 52(1990).

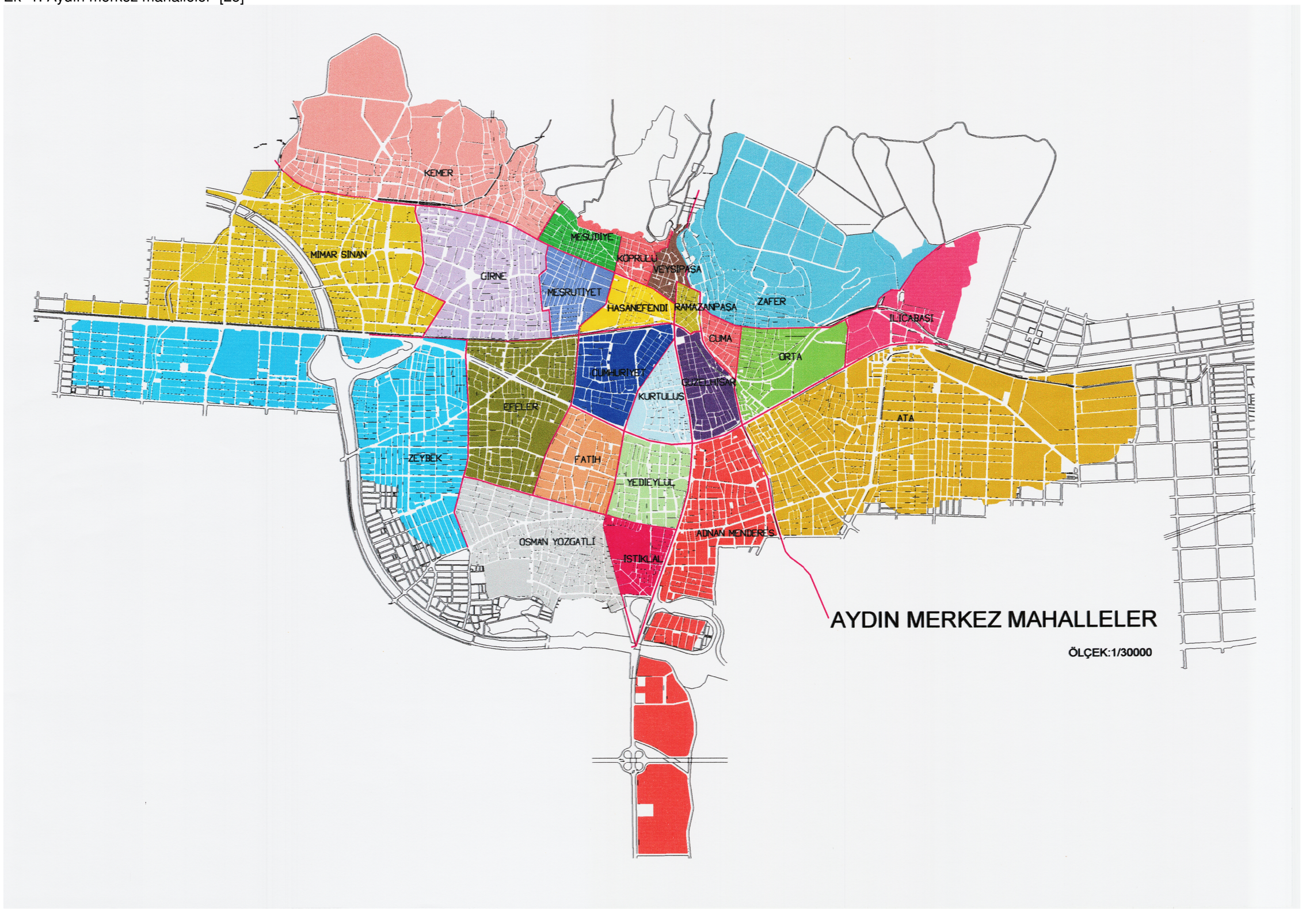
23. Uğur,A., Aydın Şehir Coğrafyası, Doktora Tezi, ***T.C. Ankara Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü***, Ankara, 68,69,71,72,76(2003).

24. Aydın Koruma Amaçlı İmar Planı Taslak Raporu***,T.C. Aydın Belediyesi****, 27,28,29,30* (2004).

25. Aydın Belediyesi İmar Müdürlüğü Arşivinden Alınan Belgeler

EKLER

Ek- 1. Aydın merkez mahalleler [25]

Ek- 2. Aydın merkez yıllara göre yerleşik alan sınırları [25]

This job requires more memory than is available in this printer.
Try one or more of the following, and then print again:

- For the output format, choose Optimize For Portability.
- In the Device Settings page, make sure the Available PostScript Memory is accurate.
- Reduce the number of fonts in the document.
- Print the document in parts.